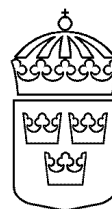


Riksdagens protokoll 1996/97:25

Onsdagen den 6 november



Protokoll
1996/97:25

Kl. 9.00 – 16.46

1 § EMU-debatt

EMU-debatt

Anf. 1 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s):

Fru talman! Om ett år fattas beslutet i denna kammare om Sverige skall gå med i valutaunionen eller inte. Eller rättare sagt: Då avgörs den svenska positionen. Det slutliga avgörandet träffas nämligen våren 1998, när EU-ländernas stats- och regeringschefer kommer samman för att avgöra vilka av de 15 medlemsländerna som från starten skall delta i valutaunionen.

Riksdagens beslut kommer att vara bindande för den svenske statsministern vid denna sammankomst. Om riksdagen vill att Sverige skall gå med i valutaunionen kommer han att verka för detta. Men då handlar det också om att kunna övertyga övriga stats- och regeringschefer om att Sverige faktiskt uppfyller de s.k. konvergenskraven, dvs. inträdesvillkoren till valutaunionen. Om riksdagen inte vill att Sverige skall gå med i valutaunionen är frågan i praktiken avgjord för svenskt vidkommande. Jag kan inte se att någon kan tvinga oss att gå med i valutaunionen mot vår vilja.

Det är om jag har förstått det rätt inte alla som delar dessa uppfattningar. Det finns de som vill att den svenska positionen skall avgöras inte i denna kammare utan i en folkomröstning. Det är naturligtvis en fullt legitim uppfattning, men ibland får jag känslan att den uppfattningen inte så mycket förestavas av en principiell trängtan att höra folkets röst utan mer av synen hos en del EMU-motståndare att detta vore det bästa sättet att stoppa projektet. Ofta paras denna uppfattning med en antydning om att det finns en strävan hos vissa makthavare att till varje pris vilja få in Sverige i valutaunionen, hur mycket detta än skulle strida mot den allmänna folkmeningen. Det har också förekommit påståenden att folkomröstningar vore en demokratiskt mer högtstående beslutsmetod än att gå den parlamentariska vägen, att gå via denna kammare.

Så finns det andra som har uttryckt en annan typ av invändningar mot den uppfattning som jag framförde inledningsvis. De har hävdat att den här frågan i praktiken redan skulle vara avgjord. De hävdar att om Sverige uppfyller konvergenskraven skulle vi vara skyldiga att träda in i valutaunionen. Det skulle med det synsättet inte finnas utrymme för Sveriges riksdag att fatta beslut i frågan.

Jag delar inte något av dessa synsätt. Det är här i denna kammare som svenska folkets valda ombud har att fatta det för Sverige avgörande be

slutet om vi skall gå med i valutaunionen eller inte. Ingen kan tvinga oss att gå in i valutaunionen om vi inte själva vill. Denna beslutsmetod, som är den beprövade i en parlamentarisk demokrati som det svenska samhället, står inte någon annan efter i fråga om att uppfylla högt ställda demokratiska krav.

Att fatta ett beslut som uppenbart skulle stå i strid med den förhärskande folkopinionen är inte att tänka på. Det finns anledning att varna dem som till äventyrs hyser en sådan uppfattning. Det finns lika stark anledning att förtrytsamt avfärda dem som antyder eller insinuerar att detta egentligen och innerst inne skulle vara regeringens och socialdemokratins dolda uppfattning. Sveriges framtida relationer med valutaunionen är en alldeles för viktig och allvarlig fråga för att hanteras på ett sådant sätt.

Fru talman! De flesta av oss minns kronkrisen 1992. Vi minns de upprörda dagar när marginalräntan steg till osannolika 500 % och de dramatiska nätter när den dåvarande regeringen och oppositionen manglade fram de tuffa besparingar som man hoppades skulle rädda kronans värde. Det var en på sitt sätt imponerande uppvisning av styrka och beslutsamhet i det politiska systemet, och den var grundad i en starkt upplevd känsla av det riktiga och nödvändiga i att slå vakt om den fasta växelkursen. Men räddningsaktionerna misslyckades, och efteråt, när vi med facit i hand har kunnat konstatera vad kronförsvaret kostade, är det många som har ifrågasatt det kloka i att över huvud taget pröva dessa.

Man bör som alltid akta sig för att vara alltför efterklok. Vad kostnaderna hade blivit i andra avseenden om man redan från början hade gett upp kronförsvaret, det vet vi inte. Men en slutsats vågar man ändå dra, nämligen att beslut av den här storleksordningen och den här betydelsen inte mår bra av att tvingas fram under press, utan tid för närmare eftertanke och analys av konsekvenserna av olika möjliga handlingslinjer.

Jag var inte med då, men jag har varit med om att packa krispaket tidigare, under 80-talet, i flera fall under yttre ekonomiskt tryck. Mina egna upplevelser i det avseendet bara styrker mig i min uppfattning att beslut i allmänhet blir bättre om de kan förberedas i god tid. De säger mig dessutom att beslut i viktiga frågor som hastats fram utan ordentlig diskussion och förankring hos väljarna sällan får den stabilitet som viktiga beslut måste ha för att få en varaktig slagkraft.

Frågan om ett eventuellt svenskt medlemskap i valutaunionen är ett i många avseenden mycket viktigt beslut. Det kommer att påverka svensk politik och svensk ekonomi i många centrala avseenden. Det är samtidigt en mycket sammansatt fråga. Det finns fördelar med att gå med i valutaunionen, men det finns också risker. På samma sätt finns det fördelar med att stå utanför, men också där finns det risker. Det finns därför inte något självklart beslut att fatta. Det handlar om en vägning av olika för- och nackdelar mot varandra.

I detta läge är det viktigt att komma ihåg lärdomarna från 80- och 90-talen. Vi bör ge oss själva tid att noga diskutera och analysera våra olika handlingsalternativ, och det beslut vi fattar måste ha en stark och lödlig förankring hos svenska folket. Det är bara så det får styrka och hållfasthet.

Det är riksdagen som har att fatta själva beslutet i frågan om medlemskap i valutaunionen, men det är sannerligen inte ett beslut som riksdagen

skall fatta *åt* medborgarna. Det är ett beslut som skall fattas *på uppdrag* av medborgarna, ett beslut som har arbetats fram i den svenska demokratis långa tradition av kunskapssökande, samtal och diskussion, ett samtal som det är varje medborgares rättighet lika väl som ansvar att delta i.

Det finns de som redan har tagit ställning, både partier och enskilda individer. De har naturligtvis en viktig roll att spela i debatten, just i kraft av sin övertygelse. Diskussionen mellan redan övertygade anhängare och redan övertygade motståndare ger båda sidor möjlighet att visa hållfastheten i sina argument. Men jag har svårt att förstå kraven som ställs på vissa håll, att regeringen och socialdemokratin skall sätta sig över denna demokratiska process och redan i dag markera en slutgiltig uppfattning i sakfrågan. Det heter att regeringen "måste ta ansvar för frågan" och "utöva ledarskap". Med det menas som regel att regeringen redan nu skall ta ställning *för* ett medlemskap i valutaunionen.

Men det vore att svika regeringens ansvar att utan prövning och utan diskussion binda sig slutgiltigt för ett ställningstagande på denna punkt långt innan det är sakligt motiverat. Regeringens ansvar är att arbeta fram förutsättningar för ett genomtänkt och hållbart beslut i frågan om valutaunionen. Det skall vara ett beslut där man har vägt in vad som är det bästa för Sveriges ekonomi i nuvarande läge, vad detta bästa kräver på längre sikt och vad som är den klokaste handlingslinjen för oss som medlemmar i den europeiska unionen.

Det ledarskap som regeringen i dagsläget har att utöva i det här avseendet handlar om att få fram det underlag som behövs på olika sätt för att vi skall kunna fatta ett sådant beslut. Låt mig på den här punkten påpeka att man gör ett allvarligt misstag om man sätter likhetstecken mellan ledarskap och snabba beslut. Ibland kan ledarskap tvärtom handla om att avvakta med beslut så att man genom det också kan fatta ett klokt beslut. Det gäller inte minst när det som här handlar om sammansatta komplicerade frågor med verkningar långt in i framtiden. Det vore att göra ett ännu allvarligare misstag om det fina ordet ledarskap inte blev något annat än en förskönande omskrivning för att köra över den allmänna opinionen och fatta beslut som uppenbart strider mot den förhärskande uppfattningen hos svenska folket.

Inom socialdemokratin har vi valt vår beslutsprocess. Den bygger på gamla goda traditioner i ett folkrörelseparti. Vi har för en gångs skull gott om tid på oss i denna viktiga fråga innan beslut måste fattas. Vi skall använda den tiden väl för att inhämta kunskaper, fördjupa analysen, diskutera, debattera och bilda opinion.

Det informationsmaterial som vi socialdemokrater har framställt är en strävan att på ett så objektivt sätt som möjligt, utan pekpinnar, beskriva valutaunionen och hur den är tänkt att fungera. Där diskuteras politiska och ekonomiska för- och nackdelar både med att delta i valutaunionen och med att stå utanför. Detta informationsmaterial har en strykande åtgång, och det är bra. Ni får gärna använda det också i andra partier om ni nu har några rådslag och om ni törs erkänna att det finns olika uppfattningar också inom era partier och behov av mer kunskapsinhämtning och mer debatt.

Men jag vill framhålla en sak. Ni i andra partier behöver inte ge oss socialdemokrater några råd om hur vi skall bedriva vår interna opinionsbildning och vår interna beslutsprocess. Det klarar vi av bäst själva. Ni

får göra som ni vill i andra partier, och vi inom socialdemokratin gör som vi vill.

En annan sak skall också stå klar. Statsministern har, jag har, regeringen har och socialdemokratin har vid åtskilliga tillfällen demonstrerat att det finns beslutskraft och förmåga att handla snabbt när så är erforderligt. Ni kan vara övertygade om att den förmågan finns kvar. Den kommer att användas i all den utsträckning som är erforderlig och vid den tidpunkt som är den rätta.

För ett par dagar sedan presenterades den emotsedda s.k. Calmforsutredningen. Jag välkomnar den analys som har gjorts. Jag finner att det är en mycket välskriven, omfångsrik och synpunktsrik analys av hela denna komplexa frågeställning.

Det finns också en rekommendation som man har enats om i kommittén. Den bygger, som de själva har sagt, inte främst på några vetenskapliga härledningar – sådana kan man inte göra. Den bygger ytterst på personliga bedömningar och värderingar. Man kan dela dessa bedömningar eller ha uppfattningar som avviker från dem. Men det värdefulla är det omfattande analysmaterialet som jag hoppas att så många som möjligt tar del av. Internationellt sett är det en unikt omfattande studie som har gjorts. Den kommer vi att ha stor glädje av i Sverige. Den skall skickas ut på en bred remiss, och vi skall inhämta synpunkter från en rad olika instanser i det svenska samhället.

Det är inte bara Calmforsutredningen som finns. Vi har, och kommer att få, mer underlag också från en rad andra källor. Vi har ett pågående arbete med de praktiska nationella förberedelserna för ett eventuellt införande av euron, den s.k. eurokoordinators arbete. Det har dragits i gång med hjälp av att antal olika arbetsgrupper som täcker in olika delar av det svenska samhället. Det är nödvändigt att genomföra även detta arbete. Vi kan inte invänta ett slutligt svenskt ställningstagande om vi skall gå in i valutaunionen eller inte. De praktiska förberedelserna såväl för ett medlemskap som för ett utanförstående måste påbörjas redan nu. Även detta kommer att vara ett viktigt underlag i den kommande debatten.

Vi har tillsatt en valutakompetensutredning som skall titta på de övergripande frågorna om var besluten om valutapolitiken skall fattas i framtiden. Det är en utredning som blir klar före jul och skall skickas ut på remiss därefter.

Vi har det fortgående arbetet i Ekofinrådet där jag själv deltar. Där återstår det en hel del arbete innan vi vet hur valutaunionen kommer att se ut. Alldeles oavsett vad man har för uppfattning i sakfrågan, menar jag att det är viktigt att Sverige och jag aktivt deltar i det arbetet på ett konstruktivt sätt. Vi skall inte ställa oss utanför det arbetet. Vi skall medverka till att utformningen blir så bra som möjligt och så gott som möjligt överensstämmer med svenska intressen.

Vidare har vi det just påbörjade arbetet att tillsammans med samtliga riksdagspartier gå igenom de olika frågor som kan föranleda grundlagsförändringar och andra lagändringar. Där kommer vi inom kort att kalla till ett första sammanträde med den arbetsgrupp som skall gå igenom dessa frågor. Jag vill be samtliga partier att nominera sina ledamöter i denna arbetsgrupp. Alla har inte gjort det ännu. Här kommer vi under de närmaste månaderna och en bit in på nästa år att få ett mycket fylligt

underlag som tjänar som en bra bas för det slutliga svenska ställningstagandet.

Sedan har vi frågan om konvergenskriterierna. Vilka möjligheter har Sverige att uppfylla konvergenskriterierna? Jag har en ganska optimistisk syn på detta.

Sverige har goda utsikter att nästa år klara ett underskott i de offentliga finanserna som understiger 3 % av BNP.

Sverige har den lägsta inflationen i Europa i hela OECD-området. Vi kommer uppenbarligen att klara inflationskriteriet med god marginal.

Sverige har en offentlig skuld som visserligen överstiger 60 %, men som började minska redan 1994. År 1997 kommer vi sannolikt att kunna uppvisa att vi haft en fallande skuldkvot tre år i rad.

Vi har haft ett kraftigt räntefall i Sverige, särskilt nu under hösten. Allt talar för att vi också med god marginal klarar att uppfylla räntekriteriet.

Slutligen har vi frågan om växelkurskriteriet, ERM-anknytningen. Det är min och regeringens uppfattning att det kriteriet till stor del har mist sin betydelse genom de förändringar som skedde 1992 och 1993 när en rad valutor lämnade ERM och när fluktuationsbanden ökade till ± 15 %.

Om vi jämför oss med andra länder är det i dagsläget bara ett av 15 EU-länder som fullt ut uppfyller samtliga kriterier, och det är Luxemburg. Alla andra länder har i varierande omfattning svårigheter med att uppfylla ett eller flera av de olika kriterierna. Men det pågår givetvis starka ansträngningar i många länder för att de skall kunna uppfylla dessa kriterier under 1997.

Man kan ha olika uppfattningar om den exakta utformningen av dessa kriterier. Men i grunden är de mätare på ekonomin och statsfinanserna. En sund och stark ekonomi skall klara att ha statsfinanserna i balans, låg inflation och låga räntor. Det är viktigt att vi kan klara de kriterierna alldeles oavsett om vi slutligen avser att gå med i valutaunionen eller inte. Ingen skall tro att ett utanförstående innebär att vi kan ta lättare på dessa krav. Det kan t.o.m. vara så att vi måste skärpa kraven ytterligare om vi väljer att inte gå in i valutaunionen.

Fru talman! Jag vill sluta med att än en gång slå fast att för regeringen och Socialdemokraterna är frågan om ett eventuellt svenskt deltagande i valutaunionen från första starten alltjämt öppen. Vi har inte tagit ställning. Men vi skall sträva efter att uppfylla konvergenskraven år 1997. Sverige skall ha en reell valfrihet när det gäller ett deltagande i valutaunionen. Sverige skall fatta beslut från en styrkeposition. Ingen skall kunna säga om oss att vi inte blev medlemmar därför att vi inte dög. Nästa höst skall Sveriges riksdag ta ställning till den viktiga frågan om Sverige skall gå med i valutaunionen starten eller ej. Vi har en spännande tid framför oss.

Anf. 2 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Låt mig redan från början slå fast att det enligt Moderata samlingspartiets mening är förknippat med stora ekonomiska och politiska risker för vårt land att inte fullt ut delta i det europeiska valutasamarbetet i EMU redan från starten. Det är risker som berör inte bara politiker och affärsmän utan i hög grad också vanliga människors vardag. Till

skillnad från den socialdemokratiska regeringen har vi moderater en klar och bestämd ståndpunkt: Sverige bör bli med så snart det är möjligt.

Låt mig också understryka att Sverige redan *är* med i EMU. När vårt land inträdde i EU 1995 befann sig den ekonomiska och monetära unionen redan i sin andra fas. Sverige hade inte i sitt anslutningsfördrag vare sig begärt eller erhållit något undantag från deltagande i den fullt utvecklade valutaunionen av det slag som Storbritannien och Danmark utverkat. Regeringen hade dock anmält att beslutet om övergång till den tredje fasen skulle bekräftas av Sveriges riksdag.

Som inträdesvillkor gäller som bekant att ett medlemsland skall uppfylla vissa konvergenskriterier av ekonomisk natur. Även om vi moderater kritiserat regeringens metod för att nå dessa mål – skattehöjningar i stället för offentliga utgiftsbesparingar och avregleringar, vilket lett till svag tillväxt och rekordstor arbetslöshet – ligger de, åtminstone enligt regeringens egen bedömning – vi hörde nyss finansministern – inom räckhåll. Störst problem blir det sannolikt med de statsfinansiella kraven, särskilt att minska statsskuldskvoten tillräckligt snabbt.

Till detta kommer vissa förpliktelser av mer formell art som att delta i den europeiska växelkursmekanismen, ERM, i minst två år och att säkerställa att den nationella centralbanken har en oberoende ställning. Detta skall göras under den andra fasen – före upprättandet av den gemensamma centralbanken – och det oavsett om landet i fråga kommer att delta i valutaunionen eller ej. I dessa avseenden har regeringen hittills knappast uträttat något alls.

Den svenska debatten om Sveriges förhållande till den gemensamma valutan är egenartad och – för omvärlden – närmast obegriplig. Medan andra EU-länder, som inte erhållit undantag, i dag gör stora ansträngningar för att kvalificera sig, finns det i Sverige de som säger att även om vi *får* komma med, skall vi ställa oss vid sidan av. Jag kan förstå den inställningen hos EU-motståndare – de vill ju helst att vi skall lämna samarbetet helt och hållet. Men jag kan inte förstå den hos ekonomer, som t.ex. SNS-ekonomerna eller EMU-utredningen – om inte förklaringen är okunnighet om villkoren för politiskt beslutsfattande. Och följaktligen kan jag absolut inte förstå denna uppfattning hos politiker som i övrigt är positiva till det europeiska samarbetet.

Det finns goda ekonomiska argument för EMU som att en i verklig mening gemensam marknad förutsätter en gemensam valuta. Transaktionskostnaderna minskar, prisjämförelser underlättas och utbytet över gränserna främjas rent allmänt. En vanlig invändning är att Europa inte är ett optimalt valutaområde, och man pekar då på stora språkliga och kulturella skillnader. Men geografisk tröghet kan naturligtvis uppvägas genom rörlighet i yrkes- och lönemässigt avseende. Vi moderater har länge förordat strukturella reformer som befrämjar en utveckling i denna riktning.

Nu är dock den gemensamma valutan lika mycket ett politiskt som ett ekonomiskt projekt. Och diskussionen om det är en bra idé eller inte är överspelad. Beslutet är fattat, och övertygelsen är stor att genomförandet sker på utsatt tid den 1 januari 1999. Därmed blir frågeställningen för Sveriges del densamma som gällde inför inträdet i EU: Vilket är bäst – att vara inne eller att vara ute? Skall vi välja medlemskap eller utanförskap?

Ett motiv som brukar anges för att stanna utanför är valutapolitisk suveränitet. Såvitt jag förstår är det EMU-utredningens främsta motiv för

att avråda från inträde redan 1999. Men vad är sådan självständighet värd, och vad syftar den till? I synnerhet om Sverige skulle uppfylla de ekonomiska konvergenskraven kan omvärldens slutsats bara bli att Sverige håller öppet för att återgå till inflations- och devalveringspolitik. Följden blir högre räntor och valutaoro. Kravet på strukturella reformer och ekonomisk omställning blir därmed än större vid utanförskap än vid medlemskap. Finansministern antydde en insikt om detta förhållande i sitt anförande.

Ett argument bland ekonomer, och så även i EMU-utredningen, är att just strukturen i ekonomin gör att Sverige inte är moget för en gemensam valuta. De pekar på bl.a. den stora offentliga sektorn, det hårda skatetrycket samt stelheter i arbetsrätt och lönebildning. Dessa problem måste först avhjälpas, innan inträde i EMU kan tillrättas, heter det. Men detta skulle ju medföra att vi medvetet tar på oss det extra handikapp som högre räntor och en mer svängig valuta måste utgöra under den tid det nödvändiga reformarbetet skall utföras. Utan den disciplinerande verkan som den gemensamma valutan ger blir frestelsen stor att skjuta strukturförändringarna på framtiden och därmed godta den fortsatta relativa försämring av levnadsstandarden i förhållande till Europa i övrigt som en sjunkande krona gentemot euron är uttryck för.

Inom Moderata samlingspartiet har vi ända sedan före medlemsförhandlingarnas start diskuterat valutasamarbetet. Frågan har varit föremål för två samrådsförfaranden inom partiorganisationen, och den har behandlats vid två partistämmor. En stor majoritet har uttalat sig för att Sverige skall delta fullt ut i valutasamarbetet så snart vi kan och får.

Det socialdemokratiska regeringspartiet uppträder på rakt motsatt sätt. Ställningstagandet skjuts på framtiden, och partiledningen – även de mest berörda statsråden – vägrar att bekänna färg. Vad vi hörde från finansministern här var en lång redogörelse för förutsättningarna för Sveriges beslut i EMU-frågan, inte vad detta beslut skall innebära. Det tycker jag är anmärkningsvärt. Jag får nästan ett intryck av att man vill få debattiden att gå utan att behöva redogöra för vad man tycker och tänker i denna för vårt land så avgörande fråga. Med en papegojas envishet upprepas formeln att det är riksdagen som skall bestämma. Men för att riksdagen skall kunna besluta måste någon lägga fram förslag till beslut. Och denna någon är ingen annan än regeringen.

Uppskovspolitikerna på detta område, liksom på så många andra, är skadlig för landet. Bristen på ledarskap – det är vad det handlar om – spelar motståndarna till tillväxt och välfärdsutveckling i händerna.

Visserligen har regeringen som mål att uppfylla de ekonomiska konvergenskraven i syfte att bevara handlingsfriheten. Men den uteblivna ERM-anslutningen och dröjsmålet med att lagstifta om Riksbankens oberoende verkar i motsatt riktning. Det kan t.o.m. tolkas som medvetna försök att straffa ut sig. Även om de ekonomiska villkoren skulle uppfyllas, kan försummelse i dessa avseenden åberopas som skäl för att Sverige inte kan delta i valutaunionen från starten.

Regeringens undanlidande hållning ger upphov till många frågor. Här följer ett axplock:

- Medger Erik Åsbrink att ett utanförskap medför högre räntor och mindre stabil valuta än vid medlemskap och att kraven på omställning och anpassning av den svenska ekonomin därmed blir större? Fi-

nansministern antydde ett ja på denna fråga, men jag vill gärna få det utvecklat och framför allt få veta varför vi skulle ta på oss dessa extra bördor.

- Varför dröjer Erik Åsbrink med åtgärder för att stärka Riksbankens oberoende, när redan förslag om sådana åtgärder skulle stärka tilltron till vår beslutsamhet i kampen mot inflationen med åtföljande positiva effekter för räntor och krona?
- Inser Erik Åsbrink att regeringens tvekan beträffande valutasamarbetet försvagar Sveriges möjligheter att påverka EU:s utveckling även utanför det ekonomiska området, t.ex. vid den pågående översynskonferensen IGC?
- Slutligen: Om nu inte Erik Åsbrink vill uttala sig som finansminister och binda regeringen, har han väl ändå som intresserad samhällsmedborgare en personlig uppfattning. Är det ja eller nej till den gemensamma valutan?

Anf. 3 OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! EMU är både en ekonomisk och en monetär union. Det handlar alltså inte bara om gemensam valuta och gemensam centralbank. Det är ett projekt med säkra nackdelar och osäkra fördelar.

EMU är ett uppifrån-projekt, utformat av ledande politiker och byråkrater inom den europeiska unionen. Folken inom EU tillfrågas i efterhand, och därmed sviktar projektets demokratiska legitimitet. Den folkliga uppslutningen bakom EMU anses av dess anhängare som något oviktigt. Jag räknar dock inte Erik Åsbrink till den kategorin. En folkomröstning avvisas – tänk om folket skulle tycka fel!

Hela EMU:s historia är erbarmlig från demokratisk synpunkt. Här i Sverige har EMU:s hejarklack påstått att beslutet om svenskt medlemskap redan är fattat, i och med EU-medlemskapet. Detta sades för säkerhets skull inte före folkomröstningen om EU, i vart fall inte i klartext.

Därefter har man pekats finger åt vårt eget land genom att hävda att vi inte klarar inträdeskraven, de s.k. konvergenskriterierna. När nu saneringen av ekonomin gör att vi ser ut att klara inträdeskraven växlar man strategi och övergår till att skapa mesta möjliga lösningar inför ett beslut.

Kraven på anslutning till den europeiska växelkursmekanismen, ERM, är bara ett exempel. Det heter att vi måste följa Finland i den frågan. Enligt den senaste vinklingen har vi ändå inte något alternativ om vi inte gör det. Tydligast i det fallet är ingen mindre än riksbanksfullmäktiges ordförande.

Genom franka besked av högst densamme i fråga om ERM-inträde och EMU-medlemskap har vi fått reda på att Riksbanken tagit ställning för både det första och det andra i ett remissvar. Man fann ingen anledning att invänta Calmforsutredningen, ej heller utredningen om ansvaret för valutapolitiken.

En del sanningssägare konstaterar i dag att EMU-projektet inte skulle kunna bli verklighet om initiativet togs nu. Men eftersom EMU-projektet finns, fullproppat av politisk och byråkratisk prestige, går det inte att backa. Nåväl, det återstår att se. Om inte rätt länder klarar inträdeskraven blir det slutligen en kamp mellan å ena sidan oföränderliga krav utan tolkningsutrymme, å andra sidan prestige.

EMU-projektets kärna är det demokratiska tomrummet, och det är inte mycket att hurra för. De som vill att Sverige skall bli EMU-medlem måste nu upp till bevis.

Anser ni att Sverige skall bli medlem i EMU oavsett vad svenska folket tycker? På vilket sätt får vi ett mer demokratiskt Europa med en europeisk centralbanksstyrelse med exklusiva maktbefogenheter?

Den andra huvudfrågan är vilket Europa vi vill ha i framtiden. Ska vi ha ett mellanstatligt, alleuropeiskt samarbete? Eller ska vi ha ett överstatligt, federalistiskt Europa, ett Europas förenta stater? Där blir EMU dörrvakt, dvs. den som avgör vem som håller tillräcklig kvalitet för att släppas in och vem som inte gör det.

För Centerpartiet är EU ett embryo till ett alleuropeisk fredsprojekt. EU föddes som ett fredsprojekt efter andra världskriget, och EU skall utvecklas som fredsprojekt.

Genom ekonomiskt samarbete skapas ekonomisk utveckling för allt fler europeiska folk. Framtidstro kan skapas hos allt fler människor, bl.a. i Central- och Östeuropa, där ingen tro tidigare fanns. Därmed får demokratiutvecklingen positiva förutsättningar. Efterhand som demokratin mognar och utvecklas blir krig mellan europeiska grannar alltmer omöjligt. Demokrati är en förutsättning för en fredlig utveckling. Europa som fredsprojekt tar form.

På vilket sätt medverkar då EMU till denna utveckling? Ja, i värsta fall blir EMU ett hinder. Dels kan inte vem som helst komma med – nationerna sorteras efter sin ekonomiska styrka och sin interna ekonomiska balans – dels kräver ett gemensamt valutaområde att de ekonomiska förutsättningarna förenhetligas. Hur sker detta i en världsdel med stora skillnader i utgångsläge och förutsättningar? Dessutom skall allt detta ske utan nya spänningar och utan bestående skadeverkningar.

Hur kan den enorma arbetslösheten i Europa bekämpas inom EMU? Om den svenska arbetslösheten är ett allvarligt strukturellt problem, vilket den är, så är naturligtvis arbetslösheten i andra länder ett likartat problem. På vilket sätt blir det bättre om vi gemensamt slår ihop våra ofullkomligheter?

Risken är uppebar att en allsmäktig centralbank i Europa genom en alltmer likformig ekonomisk politik begränsar möjligheterna att bekämpa arbetslösheten. Hittills har ju EU som organisation inte heller vunnit några lagrar på denna punkt.

Skillnader och olika förutsättningar slår igenom med full kraft. Skulle vi t.ex. acceptera centrala löneförhandlingar på europeisk nivå, när det är så svårt i Sverige? Eller skulle vi i stället få ökande löneskillnader och stora regionala skillnader som dragspel på arbetsmarknaden och därmed ännu större regionala och nationella spänningar?

Är det något som talar för större arbetskraftsrörlighet än vad vi har inom EU? Och framför allt – är detta önskvärt? Mycket talar för att det blir ännu större klyftor än i dag mellan de starka och de svaga på arbetsmarknaden.

Vi i Centerpartiet avvisar projekt som i sig skapar motsättningar, inte minst klassmotsättningar. Vi förordar rättvisa och utjämning. Vi avvisar ett projekt som med sitt demokratiska underskott blir en koloss på lerfötter. Den aktuella debatten om andra nationer i vår värld kan möjligen ge en tankeställare även på denna punkt. Vi avvisar en centralistisk politik

och förordar en ansvarsfull ekonomisk politik med låg inflation som mål och med rörlig marknadsberoende växelkurs. Därför förordar vi mellanstatlighet och decentralisering. Centerpartiet avvisar demokratiska ekonomiska arbetsmarknads- och regionalpolitiska äventyrligheter och avvisar således ett svenskt EMU-medlemskap.

Vi i Centerpartiet förordar fortsatt penning- och ekonomisk-politisk frihet under ansvar. Till skillnad från andra EMU-motståndare underskattar vi inte kraven som ställs på Sverige utanför EMU. Ordning och reda i statens finanser är grunden. Räntornas hastiga fall under en tid när Sveriges medverkan i EMU ännu inte har avgjorts, och när folkflertalet uppenbarligen motsätter sig ett EMU-medlemskap, har en avgörande betydelse för utvecklingen. Frihetsgrader har skapats. Sverige är helt enkelt på väg att återfå den trovärdighet som behövs för att vi i vårt land skall kunna fatta våra egna beslut i ekonomisk-politiska frågor.

Den positiva utvecklingen har möjliggjorts genom Centerpartiets och regeringens samarbete om den ekonomiska politiken. Det ger möjlighet både till inträde i EMU och till att stå utanför. För mig har saneringen av statens finanser och därmed öppnandet av denna handlingsfrihet hela tiden varit ett av motiven för samarbete med regeringen. Detta skapar mer demokrati i vårt eget land. Det särskiljer också delvis Centerpartiets EMU-motstånd från Miljöpartiets och Vänsterpartiets. De har i skilda delar kritiserat den ekonomiska politik som lett fram till möjligheten att nu välja.

Fru talman! Sverige har en viktig uppgift i Europasamarbetet. Viktigast av allt är fredsprojektet och utvidgningen österut. Den som förordar EMU-medlemskap spelar med hela EU-samarbetet som insats. Utan folklig förankring riskerar Europatanken att förskingras. De som vill in i EMU har också att bevisa dess positiva egenskaper. Det handlar inte bara om växlingsvinster. EMU är ett politiskt och ekonomiskt projekt med vittgående konsekvenser. Det är dessutom oerhört kostsamt – för att inte säga oåterkalleligt – att dra sig ur projektet när man väl är där. Det gäller till sist Sveriges nationella självbestämmande i en allt mer internationaliserad värld.

Anf. 4 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag ber kammaren observera att jag avslutade mitt anförande med att ställa fyra konkreta frågor till Erik Åsbrink. Han svarar inte. Han vill inte ens tala om vad han själv anser.

Jag riktar mig då i stället till Olof Johansson. Han uppträder nu som en övertygad motståndare till valutasamarbete. Jag vill påminna om att när den borgerliga regeringen – där Olof Johansson ingick – presenterade sin förhandlingsposition utsades det klart att Sverige ville delta i den framväxande ekonomiska och monetära unionen. När samma regering lade fram en proposition om medlemskap skrev man att Sverige bör delta i den framväxande ekonomiska och monetära unionen EMU. När riksdagen i december 1994 beslutade om inträde förelåg ingen reservation eller nejöst från Olof Johansson på denna punkt. Vad är det som han vet nu och inte visste då som gör EMU så förfärligt?

Jag har haft ett långt liv som politiker, och kanske blivit litet avtrubbad. Men jag har sällan blivit så förvånad och så upprörd som när jag hörde Olof Johansson i TV kräva Kjell-Olof Feldts avgång från posten

som ordförande i Riksbanksfullmäktige. Saken blev inte bättre av att Göran Persson halvt om halvt höll med. Oombedd ryckte jag ut till försvaret för min gamle politiske meningsmotståndare Kjell-Olof Feldt – inte för honom som person utan för uppdraget att vara ledamot av Riksbanksfullmäktige.

Detta handlar nämligen om Riksbankens oberoende. Det är avgörande för tilltron till vår vilja och förmåga att hålla inflationen nere att inte göra den typen av politiska inbrott som Olof Johansson gjorde. Ett partipolitiskt betingat avgångskrav är ett säkert sätt att höja räntan och försvaga kronan. Kjell-Olof Feldt förordade Sveriges anslutning till ERM. Det är han i sin fulla rätt att göra. Det är faktiskt riksbanksfullmäktige som beslutar om detta – visserligen efter samråd med regeringen, men i princip kan fullmäktige fatta vilka beslut man vill. Kjell-Olof Feldt var positiv till en EMU-anslutning. Det är väl förankrat i Riksbanksfullmäktiges eniga uttalande att det finns övervägande fördelar med en svensk anslutning till EMU.

Som väl är, är Riksbanken redan så självständig att de sju av riksdagen valda ledamöterna inte kan avsättas annat än vid prövningen av ansvarsfrihet – och då inte för att de tycker fel utan för att de har begått kriminella handlingar. Men oberoendet behöver stärkas ytterligare, och det redan under andra fasen, som jag tidigare sade. Jag har själv varit ordförande i Riksbanksutredningen. Centern hade en representant där, Håkan Hansson. Han stod bakom utredningens slutsats att inte bara de sju av riksdagen valda ledamöterna utan även riksbankschefen skall vara oavsättlig annat än vid grov misskötsel som gränsar till det kriminella. Han instämde också i att det krävs ett instruktionsförbud som skall förhindra den typ av politisk inblandning som Olof Johansson gjort sig skyldig till.

Nu frågar jag: Kommer Olof Johansson att motsätta sig att den typen av förstärkning av Riksbankens oberoende genomförs när regeringen lägger fram förslaget? Det är nämligen en fråga om när detta sker. Även om Erik Åsbrink inte vill svara på min fråga är det så att vi är förpliktade att göra detta även om denna kammare skulle komma fram till att Sverige inte skall gå med i EMU.

Hur kommer Olof Johansson att ställa sig? Kommer han att rösta emot det som faktiskt är nödvändigt för att Sveriges ekonomi skall kunna utvecklas, inflationen hållas nere och konkurrenskraften gentemot omvärlden skall kunna bevaras?

Anf. 5 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! I olika politiska sammanhang tvingas man att offra en del av sina egna uppfattningar, och ibland sina egna osäkerheter. Det är politikens innebörd att man måste samla majoriteter och samla sig i en regering för att kunna komma framåt. Jag erkänner att bakom de ställningstaganden som gjordes i den dåvarande regeringen fanns betydande spänningar och ingen djup övertygelse. Jag insåg redan då att loppet inte var kört. Denna fråga skulle komma tillbaka. Därför deklarerade Sverige ensidigt att beslutet skulle fattas i Sveriges riksdag. Inte då, utan här och nu. Därför kunde vi göra de temporära kompromisser som gjordes. Det var alltså de politiska förutsättningarna som skapade den situationen.

När jag talar om Riksbanken talar jag självfallet inte om Kjell-Olof Feldt personligen, utan om rollen som Riksbanksfullmäktiges ordförande. Det är väldigt viktigt att skilja på detta. För en stund sedan stod Lars Tobisson här och anklagade Erik Åsbrink för att ingenting har hänt i skapande av ett oberoende för Riksbanken under fas två. I repliken på mitt anförande säger han plötsligt att detta oberoende finns, och att allting är gjort. Dessa beslut är inte fattade, Lars Tobisson. Det finns en *understanding* om att Riksbanken skall bli mer oberoende, men besluten är inte fattade.

Vi diskuterade det bl.a. i partiöverläggningar för ett tag sedan.

Jag blir irriterad när man föregriper den politiska debatten. Det är inte bra för ett land att ståta med för många linjer samtidigt. En del säger ja, en del säger nej och en del säger att vi skall vänta och se. Riksbanken har ett ansvar för att skapa trovärdighet för Sverige. Den skall inte vara ett debattorgan. Det skall inte heller dess ordförande vara. Det är bakgrunden. Det trodde jag var fullt klart.

Riksbanksutredningen har jag naturligtvis tagit del av sedan länge. Den kom ju 1993. Vår representant i den utredningen hade en fullständigt självständig roll. Han förankrade sig aldrig i vår riksdagsgrupp. Därför har det inte en bindande betydelse för vår position.

Bindande för oss är vårt stämmobeslut från i somras, enligt vilket vi säger nej till ett EMU-medlemskap. Det trodde jag var fullt klart i denna politiska församling.

Anf. 6 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Olof Johansson lyckades desavouera inte bara sin företrädare i Riksbanksutredningen utan också sig själv. Han har visserligen skrivit under på att han vill att Sverige skall delta och att Sverige bör delta i EMU. Men det var inte så noga menat, för det fanns ju alltid en chans att säga något annat sedan. Det vill jag kalla en rejäl brasklapp, och det i negativ bemärkelse.

Olof Johansson säger att jag var inkonsekvent. Det hade ju redan vidtagits åtgärder för att stärka Riksbankens oberoende. Det hade gjorts till följd av en utredning i mitten på 1980-talet. Vad man då medvetet inte gjorde var att tilldela riksbankschefen den oavsärtlighet som t.ex. ordförande i riksbanksfullmäktige sedan länge haft.

Det har inte skett ett skvatt under den nuvarande regeringens tid. Socialdemokraterna var emot Riksbanksutredningens förslag. Man har legat lågt trots förpliktelsen att genomföra dessa förändringar. De har inte bara med grundlagsändringar att göra. Det är även andra förändringar som gäller sättet att välja Riksbanksfullmäktige, valbarhet och sådant. Det väntar vi fortfarande på.

Hade socialdemokraterna gjort något åt detta hade vi legat mycket bättre till vad gäller räntedifferensen mot t.ex. Tyskland. Den är nu mycket större för Sverige än vad den är för Finland. Där finns det en regering som vågar visa ledarskap. Man säger att man skall ansluta sig till ERM. Det har man också gjort. Man markerar också klart att Finlands väg är att gå med i EMU.

Men med den typ av politik som Olof Johansson företräder kommer vi inte att klara vår ekonomiska utveckling i fortsättningen.

Olof Johansson svarade inte klart på min fråga hur han kommer att ställa sig när förslag läggs fram om stärkt oberoende för Riksbanken. Jag väntar fortfarande på det svaret.

Medan Olof Johansson funderar på det, kan han också sätta sig in i det förhållandet att vi hade frågan om ERM uppe till behandling i finansutskottet i december 1994. Då var det fråga om Sveriges anslutning till EMS, det europeiska monetära systemet, där ERM ingår. Vänsterpartiet hade väckt en motion om att beslutet inte fick fattas av riksbanksfullmäktige ensamt. Det måste också tas upp i och bekräftas av riksdagen. Förslaget avvisades av övriga partier i utskottet, inklusive Olof Johanssons betrodde medarbetare, Per-Ola Eriksson. Var det också fel? Tänker Olof Johansson desavouera även Per-Ola Eriksson?

Anf. 7 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Lars Tobisson är en utomordentligt bra representant för uppifrånperspektivet. Allting skall ske uppifrån, från regeringen och makthavare som inte kan nås, och helst på det europeiska planet. Då skall man lyssna och anpassa sig.

Det är ju precis det jag sade i mitt huvudanförande – för mig är det tvärtom. För att du som politiker långsiktigt skall kunna stå för någonting gäller det att du kan övertyga de människor som du representerar, i första hand i ditt eget land. Det är först när den processen är klar – på den punkten respekterar jag helt Erik Åsbrink och socialdemokratins interna process – som du som politiker har en fast grund att stå på. Det är ledarskap. Det är inte ledarskap att bestämma utan att fråga.

Jag kommer fortfarande ihåg med vilken vämjelse jag tog emot oppositionen, med fotnotsparagrafen om EU-medlemskapet, hösten 1990. Det var helt fel väg att gå, utan föregående debatt i många partier. Den vägen skall vi inte gå igen. Nu skall vi förankra våra politiska beslut i Sverige. I annat fall kommer det demokratiska underskottet i vårt eget land att växa på ett sätt som späder på politikerföraktet ytterligare. Vi borde tänka en aning på detta först.

(Applåder)

Anf. 8 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag hoppas att vi får en mycket intensiv debatt om valutaunionen under hösten och nästa år, så att många människor kan bilda sig en uppfattning. Jag tror att det är viktigt att valutaunionen inte bara diskuteras av experter på olika områden i mer eller mindre vetenskapliga former. Det är också viktigt att många människor deltar. Jag tror också att det är mycket viktigt att många politiker faktiskt talar om hur de väger fördelar mot nackdelar och vilken slutsats vi drar.

Folkpartiet och jag har dragit slutsatsen att det är bra för Sverige att vara med i valutaunionen från dess start. Jag tänkte tala om varför – först utifrån ett individperspektiv, utifrån en vanlig medborgare i Sverige, sedan utifrån hela samhällsekonomin och slutligen utifrån den ganska viktiga frågan om det påverkar Sveriges möjlighet att driva sin politik i det europeiska samarbetsperspektivet totalt.

Först till hushållsekonomin. På det området är arbetslösheten och bristen på jobb det allra viktigaste. Frågan infinner sig naturligtvis

snabbt. Spelar vårt deltagande i EMU någon roll för möjligheten att få ett växande näringsliv, så att fler kan få ett reguljärt arbete att försörja sig på?

Ja, jag tror att det blir litet lättare. Vi får nämligen bort en osäkerhet som begränsar företagens vilja att växa i dag – osäkerheten om värdet på svenska pengar. När allt räknas i euro blir det faktiskt litet lättare att kalkylera och att göra investeringsberäkningar. Då vågar företagen satsa framåt. Framtidsro ger faktiskt fler jobb.

Räntorna påverkas också. De blir lägre om vi skulle gå med. Om räntorna skulle gå ned med låt oss säga en procentenhet skulle det göra nästan 10 miljarder kronor i lägre statliga utgifter för statsskuldsräntor. Det betyder att vi slipper besparingar av den storleksordningen, och vi slipper också tränga ut t.ex. viktiga vårdinsatser. För ett vanligt egnahemslån – som ju märks direkt i plånboken – på låt oss säga 1/2 miljon kronor, skulle en procentenhet lägre räntor göra 3 500 kr mindre utgifter efter skatt. Det motsvarar ungefär 300 kr mindre i utgifter i månaden. Det är klart att det är bra. Dessutom medverkar ju lägre räntor till att det blir fler investeringar och därmed fler jobb. Arbetslösheten reduceras alltså även den vägen.

En annan faktor är att vi slipper växla pengar. Det kan synas vara oviktigt. De flesta människor reser ju inte utomlands stup i ett. Men det är faktiskt viktigt just för mindre företag. De har ofta löner och andra kostnader i svenska pengar. Men de säljer kanske sina grejer till Tyskland eller Frankrike och får sina inkomster i dessa länders pengar. Företagen skulle slippa osäkerheten om vad utländska pengar är värda, och de skulle slippa en kostnad som de har i dag för att försäkra sig mot att det blir ändring i värdet på andra länders pengar. När företagens kostnader sjunker kan de faktiskt anställa fler.

En annan faktor som jag tror att många människor skulle uppskatta är att vi skulle slippa valutakriser. Jag om någon minns det där med 500 % ränta hösten 1992. Man kan ju notera som en liten intressant passus att Soros, som har tjänat mycket pengar på att spekulera i valutor, är emot valutaunionen. Jag tror att det är klokt av honom. Valutaspekulanterna är de stora förlorarna när det gäller valutaunionen.

En annan faktor som också påverkar hushållsekonomin är att det blir mycket lättare att jämföra priser. Det betyder att konkurrensen får större genomslag. Det blir också bättre för konsumenterna som köpare av olika varor och tjänster.

Svenskarna får också mera inflytande. Det är viktigt på ett allmänt plan. Det är viktigt för alla oss som tycker att svenska värderingar och svenska intressen skall få en viktig roll inom det europeiska samarbetet. Det finns alltså många fördelar.

Det finns alltså många fördelar, och det finns väl också nackdelar. Jag tror att alla måste hålla med om att det i början nog kommer att kännas litet konstigt att handla med euro i stället för med kronor. Man kommer att få prisuppgifter i butiker och på lönebesked och pensionsaviser i euro. Men eftersom det är precis samma köpkraft i de nya pengarna som i de vanliga svenska i dag, tror jag faktiskt att man ganska snabbt kan vänja sig vid det.

Jag har fått frågan om inte staten kommer att ta betalt för att växla när man skall gå över från svenska kronor till euro. Blir pengarna verkligen

värda lika mycket när man har växlat till euro? Eller – frågar sig en del oroliga människor – tänker inte staten passa på att ta ut någon liten extra skatt vid det där tillfället? Jag kan garantera att staten *inte* kommer att göra det, om det är en borgerlig regering vid det tillfället. Jag utgår från att Erik Åsbrink kan ge samma besked för det fall att det då skulle vara en socialdemokratisk regering.

En annan nackdel är att det faktiskt kostar en slant för företag och butiker att göra om all prismärkning, bokförings- och redovisningssystem osv. till euro i stället för kronor. Men – och det är ganska viktigt – det kostar ännu mer om man skulle vänta med att gå med, eftersom väldigt många då skulle tvingas att arbeta med dubbla system, både i euro och i kronor, under en ganska lång tid. Den där kostnaden blir därför absolut minst om Sverige går med från början.

Det är slutligen klart att man för en vanlig medborgare aldrig kan garantera någonting. Det finns alltid en risk för att utvecklingen blir sämre, och medlemskap i EMU är ingen garanti mot detta. I allt väsentligt måste vi lösa våra problem själva. Men jag tror att det blir litet lättare, om vi samarbetar med andra länder, om vi får ned räntorna ytterligare och om vi tar bort företagens osäkerhet vid utlandsaffärer. Det är väldigt bra för hushållsekonomin.

Hela samhällsekonomin har nu utretts av den s.k. Calmforsutredningen, som har dragit slutsatsen att det är bra för Sverige att vara med i valutaunionen, men inte förrän om några år. Att vara med är bra därför att ekonomin växer bättre och Sverige får mera inflytande, och därför skall vi långsiktigt vara med, säger utredningen. Men när den säger att vi inte skall vara med från början tror jag faktiskt att den har gjort några ganska allvarliga tankefel.

Utredningen förefaller bygga mycket av denna slutsats på oro för att det plötsligt kommer upp något nytt, stort problem som drabbar Sverige. För att möta det måste vi, säger man, kunna sänka värdet på vår svenska krona. Vi måste alltså stå utanför valutaunionen för att kunna devalvera. Men några sidor längre fram säger man att Riksbanken måste göras oberoende och få ett inflationsmål, dvs. hålla nere prisökningarna, så att alla verkligen förstår att vi inte kommer att devalvera. Det verkar ganska ologiskt.

Ännu något senare kommer man på att även om vi till att börja med skulle vara utanför unionen, kommer det att vara ganska hårda begränsningar på hur man får använda valutapolitiken – så det kanske inte ens då går att devalvera. Det där är alltså litet grand som att sitta på tre stolar samtidigt. Då brukar man nästan alltid trilla ned.

En annan argumentationslinje för hela ekonomin som utredningen har följt är att vi inte kan gå med förrän vi har fått ned arbetslösheten i Sverige. Man säger att vi behöver stabilare offentliga finanser och framför allt ordentliga strukturella reformer på arbetsmarknaden. Man talar om många saker: utbildningsinsatser, bantade och mera målinriktade arbetsmarknadspolitiska åtgärder, en ny sorts arbetslöshetsförsäkring, högre avgifter till a-kassan, mera flexibel arbetsrätt och åtgärder som ger en rimlig styrkebalans mellan parterna på arbetsmarknaden för att få en bättre lönebildning.

Men det intressanta är att utredningen på flera ställen väldigt tydligt också säger att dessa åtgärder behöver göras vare sig vi är med i valu-

taunionen eller inte, nämligen om vi menar allvar med kampen mot arbetslösheten. Det är intressant att notera att dessa krav på strukturreformer i allt väsentligt motsvarar förslag som Folkpartiet har lagt fram här i riksdagen. Det är också ganska uppenbart att utredningen – om man inte gör dessa strukturreformer – inte tror ett dugg på regeringens löfte att halvera arbetslösheten.

Om man läser utredningen ordentligt finner man att över huvud taget kraven på förbättrad struktur – alltså större förmåga för svensk ekonomi att anpassa sig till skiftande förutsättningar i och utanför landet – och på större flexibilitet i den svenska ekonomin faktiskt är desamma vare sig vi är med eller inte.

Utredningen påstår vidare att vi kortsiktigt skulle få litet större handelsfrihet, om vi inte var med, bara vi först gör strukturförändringar på arbetsmarknaden, har en betydande löneflexibilitet osv. Annars blir det bara prisökningar av det som man gör. Det där är faktiskt bara ett påstå-ende. Jag tycker inte att utredningen har lyckats visa varför det skulle vara lättare att genomföra sådana förändringar, om vi är utanför en valutaunion.

Jag tror faktiskt tvärtom att det skulle vara väldigt mycket svårare att genomföra den här sortens strukturella förändringar på arbetsmarknaden, om vi skulle vara utanför valutaunionen. Då har vi ju inte bara att kämpa mot att lämna ifrån oss en mängd politiskt heliga kor utan har också ekonomiska trovärdighetsproblem och högre räntor, alltså sammanlagt en litet sämre ekonomisk utveckling. Det är alltid svårare att ändra saker om problemen är väldigt stora redan från början.

Jag tycker alltså att min slutsats – att det är bra att gå med från start – styrks mycket väl av det som utredningen har sagt på det ekonomiska området, i synnerhet om man därtill lägger en tredje synpunkt, nämligen Sveriges inflytande inom det europeiska samarbetet. Vi får väldigt tydligt ett ökat inflytande för svenska värderingar och svenska intressen, om vi är med. Det gäller också för annat än ekonomiska frågor. Allt är ju inte ekonomi, kronor och ören.

Väldigt mycket av det europeiska samarbetet handlar ju om östutvidgningen, om att stärka fredliga demokratiska krafter i vår del av världen, miljösamarbete och samarbetet kring Östersjön. Den politiska aspekten på detta handlar faktiskt ganska mycket om ifall Sverige skall driva på samarbetet och få gehör för våra intressen vid utvecklingen av det europeiska perspektivet eller om vi skall spela en mera undanskymd och passiv roll inom Europa.

Folkpartiet anser att Sverige bör spela en pådrivande och konstruktiv roll i EU, och den möjligheten ökar väldigt tydligt, om vi är med också i det ekonomiska samarbetet. Om vi verkligen menar allvar med att vi vill vara med om att forma det framtida Europa, bör vi alltså inte ställa oss utanför det ekonomiska och monetära samarbetet.

Fru talman! För att få en debatt om för- och nackdelar måste faktiskt många säga sin mening. Regeringen har ännu inte skaffat sig någon åsikt – och det får den stå för – men det borde inte hindra enskilda socialdemokrater, kanske t.o.m. statsråd, från att uttrycka en åsikt. Annars blir debatten väldigt mycket av ett ja-så.

Jag skulle vilja höra Erik Åsbrink uppmana många socialdemokrater att säga vad de tycker, även sådana som är för valutaunionen. De andra

hörs ändå. För att vi skall få en allsidig debatt bör även förespråkare säga vad de tycker.

Jag har i en tidning sett att enligt en undersökning nästan 30 % av de socialdemokratiska väljarna är för det monetära samarbetet, men de hörs inte. Jag utgår från att Erik Åsbrink i motsats till Olof Johansson uttalar aktivt stöd för t.ex. riksbanksfullmäktiges ordförande att säga sin mening.

Beslutsprocessen är nu den att riksdagen skall besluta nästa höst. För att det skall vara möjligt att medverka i valutaunionen krävs sannolikt en grundlagsändring. Som Lars Tobisson påpekade gäller Riksbankens oberoende vare sig vi är med eller utanför, men jag tror också att det om vi skall ha möjlighet att gå med krävs en ändring av sedelutgivningsmonopolet. Jag menar att regeringen nu måste börja fundera allvarligt på att faktiskt någon gång kunna ta ställning och på att lägga fram sådana förslag hösten 1997. Då får väljarna ta ställning i valet 1998, och det slutliga beslutet kan fattas i riksdagen 1998.

Om man inte förbereder detta kommer vi att ha spelat bort alla chanser att kunna gå med, om vi nu skulle få en majoritet i Sveriges riksdag som vill det. Jag utgår från att regeringen i sitt handlande inte medvetet spelar bort våra chanser att gå med.

(Applåder)

Anf. 9 JOHAN LÖNNROTH (v):

Fru talman! Mer än 1 000 kr och världsmedborgare flyttas över nationsgränserna per dag. Det har lett till oerhörda omfördelningar av förmögenheter och makt till fördel för den internationella storfinansen. Den här maktförskjutningen har i sin tur lett till att högern har fått vind i seglen och kunnat genomdriva sina ekonomiska idéer i land efter land.

Den här ekonomiska politiken har bidragit till den massarbetslöshet som vi ser i Europa och också här i Sverige. Den politiken har urholkat demokratin. Massarbetslösheten är en fara för demokratin. Ekonomisk makt och politisk makt hänger samman; man kan inte skilja på dem.

Arbetarrörelsens och vänsterns uppgift måste vara att bygga demokratiska motmakter lokalt, nationellt och internationellt till den här förödande stora odemokratiska ekonomiska makten. Arbetarrörelsens och vänsterns uppgift måste också vara att få till stånd en ekonomisk politik som leder oss in på vägen tillbaka till den fulla sysselsättningen. Det är nödvändigt för att rädda den politiska och ekonomiska demokratin.

Är då inte EMU, som några tror, en av motkrafterna? Nej, det är det inte, det kan det inte vara därför att EMU konstruerades i början av 1990-talet. Det var en kulmen på den nya högerns ekonomiska idéer som skrevs in i Maastrichtavtalet i slutet av 1991. Det fanns tidigare inom socialdemokratin en mycket stor förståelse för det här. Ingvar Carlsson brukade tala om behovet av en ny ekonomisk teori. Han talade på en kongress i början på 1990-talet om att det var nödvändigt att återupprätta Keynes politik på Europainivå.

I det socialdemokratiska Europaprogrammet för 1994 hade man en mycket stark kritik av den nya högerns idéer, de idéer som finns inskrivna i Maastrichtavtalet. Man gav intrycket att man ville forma en helt annan sorts samarbete mot massarbetslösheten för att bygga en demokratisk motkraft till de internationella storfinanserna.

Nu är det, Erik Åsbrink, bedövande tyst inom socialdemokratin kring de alternativa idéerna. Ni talar om den s.k. sysselsättningsunionen. Jag vill hävda att det är ännu så länge enbart en papperstiger. Orsaken till att också högerpolitiker kan ställa sig bakom de allmänna välvilliga fraserna om att bekämpa arbetslösheten är naturligtvis att de kan tolka in sina egna recept mot arbetslösheten – sänkta skatter, ökade löneskillnader osv.

Jag har, Erik Åsbrink, i likhet med Olof Johansson stor respekt för er interna demokrati inom socialdemokratin och ert behov av att diskutera igenom denna fråga. Men problemet är att det krävs ett samarbete internationellt mot arbetslösheten *nu*, och det samarbetet bryter mot EMU-processens logik.

Göran Persson sade i sitt linjetal i början av oktober att om vi kan strama åt ihop så kan vi också expandera ihop i Europa. Men är då tanken att först skall vi öka massarbetslösheten genom EMU och sedan, när den är uppe i ännu mera förfärande nivåer, skall vi genom sysselsättningsunionen börja ta ned den igen? Det påminner mig litet grand om linje 2 i kärnkraftsomröstningen.

Många borgerliga ekonomer vill vänta och se – Anne Wibble har nyss redogjort för hur de tänker – tills Sverige anses vara moget för EMU, tills vi har genomdrivit ännu mera av den nya högerns idéer. Då vill jag göra klart att Vänsterpartiets argument för att säga nej till svenskt EMU-medlemskap är radikalt annorlunda. Vi säger nej därför att vi anser att EMU inte är bra för Sverige, inte moget för Sverige. Det är något helt annat än att säga att Sverige ännu inte är moget för EMU, som de borgerliga ekonomerna i grund och botten vill ha.

Det är möjligt och realistiskt att föra en ekonomisk politik med Sverige utanför EMU. Det ger större handlingsutrymme att få ned arbetslösheten och därmed också större möjligheter att få en sund offentlig ekonomi.

På EU:s finansministermöte den 8 juli rekommenderade man Sverige att begränsa skattetrycket så mycket som möjligt. Erik Åsbrinks departement var representerat på det mötet och ställde då upp, såvitt jag förstår, på den här formuleringen. I budgetpropositionen skriver Erik Åsbrink att det inte är möjligt att ändra skattetrycket annat än marginellt. Jag skulle vilja fråga Erik Åsbrink om han är personlighetskluven. Finns det en Erik Åsbrink här i riksdagen och en annan Erik Åsbrink i Bryssel eller Frankfurt?

Vi skall ha handlingsfrihet att säga nej till EMU i strid med Maastrichtavtalets bokstav. Det är bra att vi skall ha den handlingsfriheten. Men då måste vi också rimligtvis ha rätt att säga nej till de ändringar av Riksbankens ställning och andra förändringar i Maastrichtavtalet som enbart har till syfte att förbereda EMU-inträdet. Det är en självklar logik, Erik Åsbrink, att vi då också måste ha rätt att här i riksdagen säga nej till ändrad ställning för Riksbanken. Det allvarliga med att Kjell-Olof Feldt och riksbankschefen Urban Bäckström går ut och propagerar så aktivt för EMU-anpassningen är att de agerar som om vi redan hade den nya lagstiftningen, som om Lars Tobisson och Anne Wibble redan hade fått igenom sina gamla krav på politiskt oavsättbara riksbankschefer och det s.k. instruktionsförbudet, att de i princip skall stoppa bomull i öronen när t.ex. vi i riksdagen vill tala om hur vi tycker att de borde agera.

Jag och Vänsterpartiet anser att det är Erik Åsbrinks och Göran Perssons skyldighet att i det samråd som ni skall ha i sådana här frågor med Riksbanken tala om för Kjell-Olof Feldt och Urban Bäckström att vi faktiskt inte är medlemmar i EMU. På den punkten är jag helt överens med Olof Johansson. Är det så att de inte är villiga att rätta sig efter detta, då skall de avsättas. Det är vi här i riksdagen som fortfarande är överordnade Riksbanken.

Jag vill också fråga Lars Tobisson och Anne Wibble hur det känns. Ni har mycket länge i riksdagen, i Sverige och i era partier krävt de här ändringarna av Riksbankens ställning och att inflationsbekämpningen skall ha överhöghet över arbetslöshetsbekämpningen. Alla de ekonomiska doktriner som finns i inskrivna i Maastrichtavtalet är era gamla käpphästar.

Ni har inte klarat av att genomföra detta i Sverige. Ni har inte kunnat få någon förankring hos det svenska folket. Hur känns det då att behöva ta till storebröderna i Bryssel, Frankfurt och EU för att få er ekonomiska politik genomförd? Hur känns det från ren demokratisk synpunkt? Känns det inte på något sätt frustrerande att ni inte klarar att förankra detta hos den svenska folkopinionen? Det är därför som ni måste ta till storebror där uppe för att genomföra er egen ekonomiska politik.

Om Sverige går med i EMU är det fråga om ett historiskt beslut, vilket också statsministern har konstaterat. Det är ett beslut av en omfattning som vida överträffar beslutet om EU-medlemskap. Mot den bakgrunden borde det vara ganska självklart att vi i alla partier vågar oss på att ta den grundliga debatt med hela det svenska folket som föregår en folkomröstning. Det borde vara självklart att vi alla vågade ta ställning för detta. Jag har en fråga som jag vill ställa till alla representanter för de partier som hittills inte har vågat att ställa upp: Varför är ni så förtvivlat rädda för att höra svenska folkets röst i denna fråga?

(Applåder)

Anf. 10 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Jag vill först korrigera Johan Lönnroth på en punkt. Han sade att många ekonomer instämmer i det som den utredning som presenterades häromdagen kom fram till, att vi skall vänta och se. Utredarna har speciellt förnekat att de förespråkar detta. De säger i stället att vi skall vänta och gå med. Det är en väldigt stor skillnad.

Johan Lönnroth säger att EMU inte är moget för Sverige. Det är klart att det går att föra en politik om Sverige står utanför, men det blir svårare. Jag tycker att vi har nog med problem i dag med massarbetslöshet och stora brister i vård- och äldreomsorg samt när det gäller miljöpolitik. Jag skulle gärna vilja höra Johan Lönnroth förklara varför det skulle bli lättare att få fram nya arbeten och få en bra vård om man har större prisökningar och större underskott i statens budget.

Hur i all sin dar vill Johan Lönnroth skapa någon sorts trovärdighet för att inte Sverige skall smita undan den enkla vägen med sjunkande värde på svenska pengar, om vi gör som Johan Lönnroth föreslår i olika ekonomisk-politiska sammanhang?

Sedan har Johan Lönnroth mage att påstå att vi i Folkpartiet skulle smita undan genom att skylla på Bryssel. Jag har just hållit ett långt anförande om vikten av en bred och allsidig debatt. Inom Folkpartiet har

frågan varit uppe på två samråd och på landsmötet. Vi har hållit oräkneliga anföranden, skrivit debattartiklar och deltagit i diskussioner. Och jag vet inte hur många diskussioner Johan Lönnroth och jag har deltagit i – allt detta just för att få en allsidig debatt. Jag kräver faktiskt att Johan Lönnroth skall ta sitt uttalande under omprövning. Jag tycker att han gjorde en grov överlöpning.

Anf. 11 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Jag är medveten om att man bör tolka den calmforska utredningen så som Anne Wibble säger. Man är i princip positiv till EMU, och det sade jag också i mitt anförande. Det går också att tolka det så att man vill att vi skall gå med senare.

Varför är det då lättare att få en bra vård, en stark offentlig ekonomi och lägre arbetslöshet om vi står utanför EMU? Anne Wibble anspelade på det som hände 1992 i sitt anförande. Det är ett mycket tydligt och bra exempel på varför det är bättre att stå utanför. Det som då hände visade de förödande konsekvenserna av att dogmatiskt fixera den svenska kronan vid EU-valutan på det sätt som ni nu vill permanenta i och med ett EMU-inträde. Denna fixering ledde inte bara till enorma statliga utgifter via Riksbanken som skattebetalarna fick stå för. Det ledde också till en dramatisk ökning av massarbetslösheten. Detta var en försmak av vad som kan hända om Sverige beslutar sig för att gå med i EMU.

Jag vill också passa på att säga någonting om detta med räntan. Anne Wibble använder sig av ungefär samma argument som man gjorde inför EU-inträdet, att räntan skulle gå ned. I utredningen går man igenom detta ganska grundligt. Visserligen sägs det att ett EMU-inträde kan få en positiv effekt kortsiktigt. Men långsiktigt kan man absolut inte dra sådana slutsatser. Det kan mycket väl vara så att det kan vara en mycket större fara för högre räntenivåer i och med ett EMU-inträde.

Till sist: När det gäller den allsidiga debatten har jag tillsammans med Anne Wibble deltagit i ett antal radiodebatter och i andra sammanhang. Jag hoppas nu att Anne Wibble ställer upp också i fortsättningen i offentliga debatter. Men det är inte tillräckligt. Det krävs också att hela svenska folket engageras i denna debatt. Alla undersökningar visar att det är svårt att få ett engagemang hos alla i denna historiskt sett stora fråga, om vi inte låter folket som helhet i grunden avgöra den vid en folkomröstning.

Anf. 12 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Vi kan nog vara överens om att det som hände hösten 1992 var en effekt av halvfasta arrangemang och en ekonomi som hade varit i obalans under en mycket lång tid. Erik Åsbrink nämnde faktiskt alla de krispaket som han hade varit med om att packa och slå in under 80-talet. Det är klart att dessa obalanser inte var korrigerade 1992.

Jag tror att det absolut viktigaste med denna debatt och många andra debatter är dels att diskussionen förs i ett någorlunda sansat tonläge, dels att man ger många medborgare en möjlighet att väga argumentationen fram och tillbaka. I de politiska besluten måste vi också bemöda oss om att skapa handlingsfrihet, inte bara handlingsfrihet för att kunna stå utanför utan också handlingsfrihet för att kunna gå med. Annars är det ju inte fråga om någon verklig handlingsfrihet.

Frågan handlar om vilken sorts ekonomisk politik som Sverige skall föra framöver. Det är en fråga som alltid kommer att diskuteras i varje valrörelse. Med de beslutsmekanismer som ligger framför oss för att kunna ha en handlingsfrihet att gå med i valutaunionen får frågan ett stort inflytande i valrörelsen 1998. Det är ett oerhört bra och för svenska förhållanden vanligt sätt att få en folklig förankring av politiska beslut. Det handlar inte bara om ett ja eller ett nej till en valutaunion, utan det handlar om vilken sorts ekonomisk politik som skall föras och huruvida Sverige skall spela en aktiv och pådrivande roll i det europeiska samarbetet. Den frågan bör med fördel avgöras av väljarna i valet 1998.

Anf. 13 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att det var riktigt att kalla det som hände 1992 för ett halvfast arrangemang. Man hade ju en förhoppning om att det skulle gå att ha en fast valutakurs i Sverige som var ansluten till EU-valutan. Men detta misslyckades. Anledningen till att man möjligen kunde kalla det för skakigt och inte halvfast var ju helt enkelt att ni inte klarade av det. Det var ett sådant orimligt projekt att det hela havererade. Så var det.

LO-ekonomerna diskuterade i sin rapport i våras ett alternativ som jag tyckte var intressant, nämligen att man under en period skulle kunna ha ett lätt apprecieringstryck mot kronan. Det skulle kunna finnas det handlingsutrymmet att man ett år i taget beslutar sig för vilken valutapolitik som skall föras. Det är detta som ger handlingsfrihet, inte en definitiv fastlåsning och därmed och ett underordnande till centralbanken i Frankfurt. Det skulle innebära att varken Anne Wibble eller jag skulle ha så mycket att säga till om när det gäller den ekonomiska politiken. Det blir bankdirektörerna i Frankfurt som i grunden kommer att avgöra detta.

Sedan är det självfallet så att vi i valet 1998 skall välja mellan de olika politiska alternativen. Men i likhet med EU-medlemskapet, och ännu mer än så, är detta en historisk fråga som också spänner över parti-gränserna. Anne Wibble och jag representerar kanske de två partier som på motsatta sidor är allra mest homogena i frågan. För oss är det kanske inte ett riktigt lika stort problem som för de andra partierna.

Men borde vi inte vara litet solidariska mot dem och ge t.ex. en moderat som är kritisk, som också finns här i kammaren, eller en socialdemokrat – vi får nu se var de hamnar, men de kommer definitivt att hamna på olika sidor i alla fall – möjligheten att lägga sin röst på sitt parti i ett val och att lägga sin röst, ja eller nej till EMU, i ett annat val? Detta är det som är det demokratiskt rimliga och det som kommer att kunna ge legitimitet åt det beslut som fattas, oavsett om det blir ja eller nej till EMU-medlemskapet.

Anf. 14 ROY OTTOSSON (mp):

Fru talman! Vi i Miljöpartiet tror att många människor i Sverige känner sig lurade efter folkomröstningen om EU. Då utlovades det nämligen ekonomiska förbättringar. Då utlovades det att det inte skulle bli flertunga sparpaket och skattehöjningar. På sluttampen inför den folkomröstningen var löftena närmast öronbedövande om hur fantastiskt bra ekonomin skulle bli bara vi gick med i EU.

Nu är vi med i EU. Vi har facit och kan se hur det har gått. Det har blivit mer besparingar och skattehöjningar, och arbetslösheten har övergått i massarbetslöshet som biter sig fast och stiger alltmer. Jag tror att väldigt många känner sig lurade.

Nu är det dags för nästa steg, som av statsministern själv har sagts vara ett ännu större steg, nämligen ett medlemskap i EMU. Ekonomiskt sett är detta kanske ännu viktigare. Då tycker man från det största partiet att svenska folket skall förvägras möjligheten att i en folkomröstning avgöra frågan. Frågan är om de inte känner sig dubbelt lurade efter det beskedet.

Inför folkomröstningen om EU-medlemskapet sades det uttryckligen från socialdemokratiskt håll att frågan om svenskt medlemskap i valutaunionen inte ingick. Från Miljöpartiets sida sade vi klart och tydligt att detta ingick i Maastrichtfördraget och att det faktiskt var detta som folkomröstningen om EU-medlemskapet i grunden handlade om.

Men det största partiet i Sveriges riksdag gjorde klart att det inte skulle handla om det, utan menade att det var en senare fråga. Men nu är vi där, och då vill man lura svenska folket på att få säga sitt i den frågan.

Det är naturligtvis väldigt logiskt att ha en folkomröstning om EMU-frågan som en uppföljning av folkomröstningen om EU-medlemskapet, nu när vi bättre vet vad det faktiskt handlar om. Det är logiskt av det skälet att detta är frågor som skär igenom alla partier mer eller mindre. Jag tillhör ett parti som de uppenbarligen skär mindre i, medan de i de största partierna skär mycket mer.

När det gäller EU-frågan vet vi att riksdagen inte var representativ för folkmeningen. Det är sannolikt på samma sätt när det gäller EMU-frågan, vilket också är ett mycket starkt skäl för att ha en folkomröstning om EMU.

Om man vill ha den debatt som t.ex. Anne Wibble och Johan Lönnroth har pläderat för i sina inlägg, är det viktigt att man har en folkomröstning. Det är ju ett fantastiskt bra tillfälle till folkbildning och debatt. Den möjligheten ges inte vid ett vanligt riksdagsval. Vi i Miljöpartiet tycker att det finns väldigt starka skäl för att ha en folkomröstning om huruvida Sverige skall gå med i valutaunionen eller inte, dvs. det tredje steget i EMU-anpassningen.

Fru talman! I måndags redovisade EMU-utredningen argumenten för och emot en anslutning till EMU. Utredningen kom fram till att det är direkt olämpligt att vi går med från starten 1999. Det verkade delvis som ett beställningsarbete från Miljöpartiet, men det var det minsann inte. Många av dem som har suttit i utredningen är snarare politiska meningsmotståndare till oss. Men de kom ändå fram till samma slutsats som vi, nämligen att Sverige inte bör gå med i EMU 1999. Det helt övervägande skälet för detta ställningstagande var ekonomiskt och ekonomiskpolitiskt. Därför är det fascinerande att höra Lars Tobisson och moderaterna nu säga att dessa ekonomer är inget värda, att de har fel. Både SNS-ekonomer och EMU-utredningens ekonomer är okunniga, sade Tobisson, därför att deras slutsatser inte passade hans åsikter. Det är faktiskt ett ganska anmärkningsvärt uttalande.

Inte nog med att man i EMU-utredningen säger att det inte är lämpligt att gå med i EMU 1999. Man säger också på ett i och för sig inlindat diplomatiskt sätt att valutaunionen i sig inte är någon särskilt bra idé

ekonomiskt sett. En valutaunionen är inte det man först tänker på för att höja den samhällsekonomiska effektiviteten, sade utredningens ordförande Lars Calmfors i måndags.

Här framgår det väldigt tydligt att om ekonomerna kunde välja så skulle det inte bli någon valutaunion. Problemet är att det finns en risk för att unionen ändå genomdrivs av politiska skäl i vår omvärld och att våra grannländer går med i den. Därför skulle vi kunna tvingas att gå med. Därför, resonerar utredningen, bör vi långsiktigt inta en positiv hållning just med hänsyn till det politiska samarbetet med våra grannländer och inom Europa och EU. Detta är egentligen det enda skäl som förs fram. De sakliga ekonomiska skälen pekar däremot entydigt i klart motsatt riktning.

Går vi med i valutaunionen, blir arbetslösheten helt klart större. Vi har redan nu massarbetslöshet, och det skulle alltså bli ännu värre om vi gick med i EMU. Därför säger utredningen nej till att gå med 1999.

Även om vi skulle lyckas att halvera arbetslösheten, vilket vi från Miljöpatiet tycker är oerhört angeläget, är det viktigt att den arbetstidsförkortning som vi hade fram till 1980 återupptas. Den har sedan dess avbrutits, vilket till stor del är förklaringen till att vi nu har massarbetslöshet.

Men även om arbetslösheten halveras, skulle ett medlemskap i EMU betyda att den skulle öka igen. Skälet är att vi i Sverige får större svårigheter att klara produktionsminskningar och ekonomiska problem i landet, eftersom vi avhänder oss penningpolitiken – vi kan inte längre kan använda Riksbankens räntevapen. I stället blir det en europeisk centralbank som sköter ränte- och penningpolitiken. I denna centralbank blir det naturligtvis de centraleuropeiska intressena som kommer att styra, för de är ju helt dominerande. Dessutom kommer centralbanken att bli totalt fristående, så att det dessutom blir politiskt svårt att styra den inom EU, betydligt svårare än det är att styra Sveriges Riksbank i dag.

Utredningen slår fast att det är stora skillnader mellan Sverige och de centraleuropeiska länderna när det gäller produktionsstruktur och risker för olika typer av störningar i ekonomin osv. Vi är inte lika. Det finns rätt stora olikheter. Det är detta som gör att vi löper en stor risk att bli förlorare. Det som påverkar oss negativt behöver t.ex. inte påverka Tyskland negativt, och därmed blir vi förlorare.

Då blir det arbetslösheten som åker upp i stället när vi inte kan använda räntevapnet. Vi vet av erfarenhet att när arbetslösheten då väl går upp är det mycket svårare att få ned den igen. Det blir också svårare att föra en finanspolitik för att minska arbetslösheten inom EMU, eftersom det inom EMU också finns finanspolitiska spelregler, och de tenderar, har vi märkt, att växa med tiden. Restriktionerna för vad vi kan göra finanspolitiskt i Sverige tilltar i EMU-processen, och allt pekar på att de kommer att tillta ännu mer framöver. Vi får i praktiken en centralstyrd finanspolitik i EU.

Det innebär att arbetslösheten fastnar på en högre nivå, och jag måste fråga: Anser Erik Åsbrink och socialdemokratin att arbetslösheten är en underordnad fråga i förhållande till EMU? Anser ni att högre arbetslöshet kan accepteras för att Sverige skall bli medlem i EMU? Anser ni att Sverige kan gå med i EMU när arbetslösheten i Sverige halveras trots att det skulle leda till att den åker upp igen?

Prot. 1996/97:25
6 november

EMU-debatt

Går vi med i valutaunionen undergrävs och urholkas den svenska välfärden. Det kan man också utläsa av den här mycket intressanta utredningen. Mekanismen bakom detta är precis densamma som i fråga om sysselsättningen. Vi tvingas helt enkelt att ha större marginaler för att möta störningar, större marginaler i vår ekonomi. Det betyder att vi inte kan hålla oss med en lika stor offentlig sektor. Vi kan inte bibehålla samma höga skattetryck som i dag. Det betyder ju att vi måste skära ned på trygghetssystemen; på vård, barnomsorg, äldreomsorg, grundskola och hela vägen. Det är precis den process som vi har nu – fast ännu mer.

Jag tycker att socialdemokratin och regeringen borde tala om vad man egentligen tycker om detta. Är man från socialdemokratins sida beredd att skära ned ytterligare på välfärden för att kunna delta i EMU och påverka de beslut som fattas i exempelvis EU:s råd? Är det så oerhört viktigt för regeringen och socialdemokratin att till varje pris delta i EU-arbetet och i EMU-arbetet att man accepterar ytterligare nedskärningar i välfärden?

Går vi med i valutaunionen försvagas också demokratin, säger man i utredningen. Avgörande ekonomisk-politiska beslut centraliseras alltmer inom EU och den politiska och demokratiska kontrollen av den europeiska centralbanken kommer att bli mycket svag.

Återigen: Vad tycker egentligen socialdemokratin om demokratifrågorna? Vi har de senaste dagarna hört häpnadsväckande uttalanden av statsministern om de ekonomiska fördelarna med diktaturers stabilitet. Är ekonomisk stabilitet viktigare än demokrati för er inom socialdemokratin? Jag vill inte tro det, men var går era gränser egentligen?

Fru talman! Sverige är moget att säga nej till EMU. Sverige är moget att stå på egna ben och att utveckla sin ekonomi, sitt välstånd och sin demokrati. Det finns inte någon vettig anledning att ge upp och falla till föga för supermaktsbyggarna i EU. Vi har ingen anledning att förfalla till tvångsföreställningar om att vi måste gå med i EMU bara för att EU-kommissionärer och makthungriga Europapolitiker kräver det.

Det är dags att vi i Sveriges riksdag tar kommandot över landet. Det är dags att vi sätter punkt för den släpphänthet och eftergivenhet som har präglat svensk Europapolitik de senaste tio åren. Det är dags att vi inser att vi mår bäst av att styra oss själva och av att säga nej till dem som försöker beröva oss vår självständighet.

Anf. 15 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Jag har bara en fråga till Roy Ottosson. Tror Roy Ottosson och Miljöpartiet att det blir fler jobb och mer välfärd om Sverige tillåter priserna att rusa iväg?

Anf. 16 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Fru talman! Det enkla svaret är nej. Vi anser att Sverige skall bedriva en politik med låg inflation och låga räntor. Det är oerhört viktigt att vi i Sverige själva ser till att de realekonomiska förhållandena är så starka att vi kan hålla en bra penningpolitik.

Det är det som också är skälet till att vi säger nej till medlemskap både i ERM och i EMU. De är ju arrangemang för att utifrån försöka importera en stabilitet som vi egentligen inte har. Vi menar att det är vår

egen svenska, inhemska realekonomiska stabilitet som är helt avgörande för inflationen och räntenivån. Det är där vi skall sätta in stötarna.

Prot. 1996/97:25
6 november

Anf. 17 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Får jag då fortsätta att fråga: Hur tror Roy Ottosson att man skall skapa förtroende för att prisökningarna kommer att vara låga i Sverige om själva skälet till att vara utanför valutaunionen är att man skall kunna ändra växelkursen så att priserna stiger? Det är helt ologiskt!

Anf. 18 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Fru talman! Skälet är att penningpolitiken, dvs. räntevapnet som jag talade om i anförandet, är en viktig del av den ekonomiska politiken.

När det gäller valutaförändringar anser vi att vi bör bibehålla den flytande valutan. Det är egentligen det bästa sättet att direkt kunna avläsa de realekonomiska förhållandena. Om vi i stället knyter valutan ser vi inte riktigt. Det blir en skugga. Det är det som leder fram till devalveringar. Om vi med flytande valuta direkt ser valutan försvagas, så vet vi att de realekonomiska förhållandena försämras. Då skall vi vidta åtgärder som är effektiva på den punkten; förbättra arbetsmarknaden, se till att produktionsförhållandena blir bättre osv. Det löser man inte genom att gå med i EMU.

Anf. 19 MATS ODELL (kd):

Fru talman! Så har då Calmforsgruppens EMU-utredning sett dagens ljus. När man studerar utredningens omfång och innehåll får man kanske en liten uppfattning om denna frågas enorma komplexitet. Men det blev ju ändå till sist ett nej efter ungefär 440 sidor av mycket ambitiös utredning om en mängd olika aspekter på Sveriges förhållande till EMU. Jag tycker att argumenten och slutsatserna i utredningen i stora drag liknar det nej som huvudparten av Sveriges mest välmeriterade fackekonomer – som t.ex. SNS konjunkturråd – tidigare har kommit fram till. EMU-utredningen landar också nästan exakt på det nej till svenskt deltagande i EMU:s tredje fas som Kristdemokraternas riksting redan i juni bestämde sig för. Vi tar detta som ett kvitto på att vårt beslut var rätt. Det vilar nu på en ännu fastare och säkrare grund.

Vår slutsats är nämligen att EMU inte är lösningen på Sveriges ekonomiska problem. Vi kristdemokrater anser tvärtom att det just är obalanserna och de strukturella problemen i svensk ekonomi som omöjliggör ett svenskt deltagande i EMU-projektet. Om vi går med är risken för ökad arbetslöshet och ytterligare påfrestningar på statsfinanserna överhängande om nya störningar skulle uppstå i europeisk ekonomi. Då handlar det plötsligt inte om akademiska penningpolitiska teknikaliteter. Om det blir nya störningar och om det skakar till på Reuterskärmarna igen, kan det mycket väl handla om ytterligare nedskärningar, avskedanden och försämringar i vården, omsorgen och skolan. Den risken tar vi kristdemokrater helt enkelt inte.

Sverige har helt enkelt inte råd att sälja ut sin penningpolitiska självständighet med det mycket sköra läge som vi befinner oss i. EMU löser inte problemen med dåligt företagarklimat, undermålig lönebildning och omodern arbetsrätt för att nämna några exempel. Vi måste själva ta itu med de grundläggande problemen i svensk ekonomi.

Nu finns det de som menar att EMU är den påtvingade tvångströja som Sverige skulle behöva, att ett EMU-medlemskap skulle tvinga fram

förändringar på t.ex. arbetsrättens och lönebildningens område. Detta menar jag är ett helt bakvänt och livsfarligt resonemang. Risken blir då att det europeiska samarbetet görs till någon sorts syndabock för åtgärder som man inte själv klarar av. Visst kan det vara skönt att skylla på EMU och EU om man inte orkar argumentera själv. Men en sådan uppläggning ökar solklart politikerföraktet. Med en sådan uppläggning riskerar hela det europeiska samarbetet att hamna i ett ännu större vanrykte än vad det befinner sig i i dag. Det kommer vi kristdemokrater att motsätta oss.

Sverige behöver alltså inte EMU. Vad Sverige fortast möjligt behöver är i stället en ny regering som har både en ideologi och en strategi för att lösa landets långsiktiga ekonomiska problem genom en offensiv tillväxtpolitik för arbete, företagande och därmed nya jobb.

Kristdemokraterna anser däremot att Sverige tillsammans med övriga medlemsländer naturligtvis skall värna och förbättra EU:s gemensamma marknad. För att detta skall ske krävs det ett nära samarbete inom den ekonomiska politiken men också inom t.ex. miljö- och socialpolitik.

Fru talman! EMU:s första fas, fria kapitalrörelser, är antagligen ganska oproblematiskt för de flesta. Fria kapitalrörelser är ju en förutsättning för en väl fungerande marknadsekonomi, och det var en åtgärd som Sverige vidtog långt före EU-medlemskapet. EMU:s andra fas, dvs. samordningen av penning- och valutapolitiken mellan medlemsländerna och medlemsländernas nationella konvergensprogram, borde inte heller vara särskilt kontroversiell. Min gode vän här Roy Ottosson och Miljöpartiet har varit med och undertecknat Sveriges nationella konvergensprogram. Det finns alltså de som är kritiska till ett medlemskap i EU som inser att ett kraftfullt genomförande av konvergensprogrammet är en självklarhet, eftersom det syftar till att skapa en i grunden sund ekonomi som vi alla är beroende av oavsett våra relationer till EMU och EU.

Under medlemskapsförhandlingarna med EU gjorde Sverige en ensidig deklaration om att vi förbehåller oss rätten att själva besluta om ett eventuellt deltagande i EMU. Som självständig stat kan Sverige inte bli tvingat in i EMU:s tredje fas. I fråga om detta håller jag helt med Erik Åsbrink. För det första finns inte de mekanismer som skulle kunna tvinga Sverige att ge sig in i ett internationellt samarbete som vi inte aktivt har ansökt om medlemskap i. För det andra skulle ett sådant förfarande, om vi skulle tvingas till det, skapa ett prejudikat som inget medlemsland önskar.

Riksdagen har beslutat att Sverige skall uppnå de inträdeskrav som EU har satt upp för EMU:s tredje fas, nämligen konvergenskriterierna, och det är riksdagen som sedan skall behandla frågan innan vi fattar beslut om ett deltagande. Vi stöder denna beslutsordning helt enkelt därför att det är den enda rimliga.

När vi folkomröstade – jag vill vända mig till både Johan Lönnroth och Roy Ottosson – om ett medlemskap i EU stod det fullständigt klart att frågan om ett medlemskap i EMU skulle avgöras här i denna kammare av Sveriges riksdag och icke vid en ny folkomröstning. Det stod helt klart. Jag menar att Sverige nu har haft så många val och så många folkomröstningar att det är rimligt att den representativa demokratin får fungera även i denna fråga. Även om den är komplex och svår är det vår sak att sätta oss in i den och utifrån det fatta ett beslut. Vi skall lyssna på

folkopinionen och försöka påverka den i den riktning som vi anser vara riktig.

Jag håller helt med finansministern om faran i att fatta ett beslut som går emot en mycket stor och förhärskande folkopinion. Allt demokratiskt arbete förutsätter en legitim förankring hos medborgarna. Om man t.ex. skall utvidga den politiska kompetensen eller förflytta den är det oerhört centralt att detta sker med en bred folklig förankring. Om inte detta sker riskerar man att underminera allt det som kännetecknar medborgargemenskapen. En utvidgad EU-kompetens som saknar bred folklig förankring kan alltså allvarligt skada själva grundidén med den europeiska gemenskapen.

Kristdemokraternas utgångspunkt i fråga om ett eventuellt svenskt EMU-medlemskap har hela tiden varit att utgå från sakpolitiken och sådana analyser. Därför kan man som också SNS-ekonomerna påpekar inte bara betrakta EMU-projektet. Man måste också studera tillståndet i svensk ekonomi. Sverige har under mer än 25 år tappat i ekonomisk utvecklingskraft. 1970 låg Sverige på tredje plats bland OECD-länderna när det gäller BNP per invånare. I dag har vi halkat ned till sjuttonde plats. Bakgrunden är, vilket också beskrivs i EMU-utredningen, dåligt fungerande lönebildning, omodern arbetsrätt, dålig flexibilitet och funktion på arbetsmarknaden, ett alltför bistert företagsklimat och tillväxthämmande skatter på arbete, företagande och sparande. Det är ju detta som vi måste ändra på. Detta kan bara ske, vilket också Calmforsutredningen konstaterar, genom inrikespolitiska åtgärder i Sverige.

Därför räcker det enligt vår uppfattning inte om Sverige skulle uppfylla konvergenskriterierna. Är vi låsta till EMU kommer alla dessa stela och rigida strukturer i vår svenska ekonomi att kunna göra mycket stor skada och allvarligt riskera att förvärpa landets ekonomiska läge om det uppstår ekonomiska störningar. Sveriges ekonomi är tyvärr i ett sådant skick att ett svenskt medlemskap i den monetära unionen faktiskt också riskerar att öka arbetslösheten och därmed budgetunderskottet och statskulden, vilken redan är uppe i 1 400 miljarder kronor.

Sverige har under mycket lång tid klarat av både inre och yttre störningar i ekonomin genom växelkursanpassningar och devalveringar, på den tiden man kunde göra sådana genom att slå klubban i något bord någonstans i en församling som kunde påverka växelkurserna. Men den tiden är ju för alltid förbi. Devalveringsvägen är stängd. Det är inte det som det handlar om. Men sedan hösten 1992 har vi en flytande krona. Men om denna stötdämpare monteras bort, att vi inte längre har en flytande växelkurs, måste hela den sköra svenska ekonomin vara mycket mer flexibel än vad den för närvarande är, annars riskerar man att saker och ting brister när det skakar till på Reuterskärmarna nästa gång. Och allt talar för närvarande för att det är ett relativt långsiktigt projekt att åstadkomma en sådan ökad flexibilitet.

Sveriges stora problem är ju att den socialdemokratiska regeringen kategoriskt har avvisat alla strukturella reformer som skulle kunna skapa denna flexibilitet samt förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och klimatet för företagande och tillväxt. I sex stora propositioner har olika finansministrar ensidigt satsat på sanering av statsfinanserna. Det har varit nödvändigt. Men det som vi från oppositionen kritiserar är att ni inte samtidigt har tagit tag i dessa strukturella problem som är Sveriges verk-

liga ekonomiska problem för närvarande. Detta är en av de viktigaste anledningarna till att Sverige inte kan gå med. Vi bör alltså fortsätta med att försvara ett inflationsmål i stället för en fast växelkurs. Det innebär att Sverige inte heller bör gå med i ERM.

Herr talman! I samband med medlemskapsförhandlingarna gjorde den svenska regeringen en ensidig deklaration att vi förbehåller oss rätten att själva besluta om ett eventuellt deltagande i EMU. Kristdemokraterna anser att Sverige skall utnyttja den möjligheten vid riksdagsbeslutet nästa höst och tacka nej till en anslutning till den ekonomiska och monetära unionen.

Anf. 20 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Mats Odell säger att det stod klart för alla i folkomröstningen om EU att EMU skulle avgöras i här riksdagen, inte genom en ny folkomröstning. Det är nästan så att jag skulle önska att vi hade haft de manicker som finns i vissa TV-program. Jag skulle alltså önska att de som till äventyrs fortfarande tittar på den här debatten i TV kunde trycka på knappar för att visa om de visste att det var på det vis som Mats Odell säger. Eftersom detta inte kan arrangeras rekommenderar jag Mats Odell att gå ut och fråga de egna väljarna och sympatisörerna om de var klara över det här. Att Mats Odell och hans kompisar i den dåvarande borgerliga regeringen hade talat om det här för varandra förstår jag.

Jag är emellertid fullständigt övertygad om att det intryck svenska folket fick vid folkomröstningen om EU var att EMU inte då avgjordes utan att det var en senare historia som mycket väl kunde avgöras genom en folkomröstning.

Anf. 21 MATS ODELL (kd) replik:

Herr talman! Johan Lönnroth undrar om människor kände till det här. Jag vet inte. Men en sak vet jag: I de dokument som låg till grund för folkomröstningen var denna fråga helt solklar. Frågan om en svensk anslutning till EMU:s tredje fas skulle avgöras av Sveriges riksdag.

Nu frågar Johan Lönnroth om våra medlemmar och sympatisörer visste det här. Det vet inte jag. Men en sak vet jag: Vi kristdemokrater fattade på vårt riksting i slutet av juni i år ett demokratiskt beslut i denna fråga. Vi säger nej till ett svenskt deltagande i EMU. För oss var detta en ganska svår sak. Vi ville nämligen vänta på Calmforska utredningen för att först därefter definitivt ta ställning.

Efter fyra stora propositioner kunde vi då den femte propositionen kom, vårpropositionen – jag minns inte om den kallades för tillväxtpropositionen, halveringspropositionen eller sysselsättningspropositionen – konstatera att en sak var fullständigt solklar, nämligen att propositionen inte innehöll en enda tillstymmelse till sjukdomsinsikt om de strukturella problemen i Sverige. Propositionen innehöll ingen som helst ansats när det gällde att ta itu med de strukturella problemen. Därför sade vi att oavsett vad Calmforska utredningen kommer fram till fattar vi nu beslutet att säga nej till ett medlemskap i EMU. Detta är demokratiskt förankrat i vårt parti. Jag utgår från att Johan Lönnroths nej till EMU också är förankrat och att han är beredd att i denna kammare trycka på knappen den dagen det blir aktuellt, om ungefär ett år.

Anf. 22 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Mats Odell sade faktiskt i sitt anförande att alla visste om att det var riksdagen som skulle avgöra detta, inte en folkomröstning. För mig är det oändligt mycket viktigare vad svenska folket visste och hade ett intryck av än vilken uppfattning Mats Odell och Kristdemokraternas riksting har i frågan.

Anf. 23 MATS ODELL (kd) replik:

Herr talman! Jag vet inte vad man minns av det som stod på valsedlarna t.ex. vid folkomröstningen om kärnkraften. Många verkar ha glömt det.

Vad som gällde exempelvis 1994, då vi hade riksdagsval, var ju att Socialdemokraterna gick till val på att redan till 1995 ha pressat ned arbetslösheten till under 5 %. Det som gäller före en folkomröstning är ändå det som man tar ställning till när man lägger sin röst. När vi röstade om medlemskapet i EU gjorde svenska folket det på grundval av att riksdagen skulle ta ställning till EMU-frågan någon gång i slutet av 1997.

Anf. 24 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Mats Odell sade i sitt anförande bland mycket annat att Sverige behöver en ny regering. Men vad skulle en ny regering göra i den fråga som vi i dag debatterar här? Och hur skulle en sådan regering vara sammansatt?

Till att börja med kan vi utgå från den tidigare fyrpartiregeringen. En stor förändring som skett sedan dess är att Centerpartiet har brutit sig ur detta förkvävande samarbete. I stället har det, vilket gäller sedan våren 1995, blivit möjligt att etablera ett mycket väl fungerande samarbete om den ekonomiska politiken mellan Centerpartiet och Socialdemokraterna. Det råder inget tvivel om att detta samarbete i hög grad har bidragit till saneringen av statsfinanserna, till att räntorna gått ned och till att inflationen i Sverige är den lägsta i Europa.

Detta samarbete har alltså i hög grad bidragit till att det nu ser ut att vara möjligt för Sverige att klara de konvergenskrav som är nödvändiga för att vi skall ha reell valfrihet när ställning skall tas till om vi skall vara med eller inte i valutaunionen. Centerpartiet går, som vi vet, på en nejlinje när det gäller valutaunionen.

Sedan har vi tre partier till från den gamla fyrpartikoalitionen. Lars Tobisson, Moderaterna, säger att Sverige skall in i EMU och att Sverige med det snaraste bör knyta kronan till den europeiska växelkursmekanismen, ERM. Ja, det är väl den moderata uppfattningen.

Anne Wibble, som företräder Folkpartiet, säger visserligen också att Sverige skall gå in i valutaunionen. Men jag har förstått Anne Wibble så att det definitivt inte är önskvärt att Sverige knyter sig till ERM på kort sikt. När det gäller det som folkpartiledaren utanför denna kammare säger har jag snarast fått intrycket att hon vill skjuta på ett svenskt deltagande i valutaunionen. Här föreligger en viss oklarhet om vad som egentligen är Folkpartiets linje. Under alla omständigheter skiljer den sig från Moderaternas linje.

Vidare har vi Kristdemokraterna och Mats Odell, som är mot att Sverige går in i valutaunionen och mot en knytning till ERM.

Även om Centerpartiet, som lämnat det gamla borgerliga samarbetet, räknas bort finns det alltså åtminstone tre olika linjer här. Jag erinrar mig 80-talets socialdemokratiska ekonomiska politik. Vi talade om den tredje vägens ekonomiska politik. Vad ni nu visar upp är väl tre vägars ekonomisk politik. Det är en total förvirring. Jag undrar hur det regeringssammanträde skulle gå till där ni försökte formera en svenska position när det gäller valutaunionen och växelkursmekanismen.

Sverige behöver en ny regering, säger Mats Odell. Ja, bevara oss för vad den regeringen skulle kunna ställa till med såväl i denna fråga som i andra frågor!

Inte oväntat kom sedvanliga påståenden om att vi inte gör någonting, om att vi är handlingsförlamade. Det är brist på ledarskap, upprepar Lars Tobisson ständigt. Olika exempel har nämnts. Man undrar varför vi inte gör någonting när det gäller Riksbankens oberoende, sedelutgivningsrätten osv. Men ni har väl ändå uppmärksammat att regeringen bjöd in till partiledaröverläggningar i dessa frågor. Resultatet av de överläggningarna var ju att vi skulle bilda en parlamentarisk arbetsgrupp med samtliga partier representerade för att noga penetrera alla dessa frågor. Det handlar alltså om i vilken mån det behövs grundlagsändringar och om hur vi skall fullgöra de förpliktelser som följer av de olika faserna i valutaunionen. Vi skall hantera de frågorna, och vi är inte i akut tidsnöd. Vi har alltså tid att gå igenom det noga. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi gör detta på ett omsorgsfullt sätt. Vi kommer att göra det och vi kommer att kunna fatta erforderliga beslut i tid.

Till detta är också vissa funderingar kopplade. Jag har lyssnat på Johan Lönnroth och Roy Ottosson. När det gäller Johan Lönnroth har jag fått intrycket att Vänsterpartiets uppfattning är att Sverige inte skall fullgöra de förpliktelser som följer av att vi faktiskt har blivit medlemmar i Europeiska unionen. Därav följer att vi också är inne i andra fasen i den monetära unionen. Johan Lönnroth må tycka illa om och ha motarbetat detta, men Sverige har faktiskt fattat beslut efter en folkomröstning, och jag tycker att man skall leva upp till de förpliktelser som följer av att man ingår ett avtal. Man kan ogilla beslutet, men beslutet har fattats.

Jag blir ännu mera förvånad när jag hör Roy Ottosson uttala sig om folkomröstningar. Här får man höra att svenska folket blev lurat i samband med den föregående folkomröstningen. Det skulle inför denna folkomröstning ha utlovats att det inte skulle bli några fler besparingar eller skattehöjningar. Ingen kan väl vara mer felaktigt än detta påstående. Var det någonting som Socialdemokraterna sade med all önskvärd tydlighet, och fick betala ett pris för i valrörelsen 1994 som låg en kort tid före folkomröstningen, så var det att det väntade stora, omfattande besparingar och skattehöjningar för att sanera det konkursbo som vi socialdemokrater fick överta. Vi fick ett mandat från svenska folket att göra detta, och vi har ingalunda inför folkomröstningen om medlemskapet i EU förespeglat svenska folket att det inte skulle ske någonting sådant. Det är ett fullständigt häpnadsväckande påstående.

Och inte nog med att man får höra att man luras i samband med folkomröstningar; det kommer nya anklagelser om dubbelt lurande av svenska folket – denna gång för att man *inte* anordnar folkomröstning. Jag måste säga att jag har litet svårt att få reda i argumentationen kring dessa frågor.

Jag vill gå tillbaka till frågan om ledarskap som inte minst Lars Tobisson uppehåller sig vid. Vi fick höra här att det förhållande att vi fortfarande har en räntedifferens mot Tyskland – i dag är den 130 punkter – är ett uttryck för regeringens bristande ledarskap. När Lars Tobissons kamrater satt i regeringen var räntegapet 450 punkter, nästan fyra gånger så stort. Är det ett uttryck för ett lysande ledarskap?

Jag vill sluta med att fråga Lars Tobisson om en sak. Jag läste en intervju med Carl Bildt den 21 oktober i Svenska Dagbladet. Han fick frågan om det var möjligt för Sverige att behålla sin växelkurspolitik. Hans svar lydde: ”Ja, det alternativet finns ju inte. Endera är det en bunden valutakurs för randstater, det vill säga ERM 2, eller också är det den gemensamma valutan för kärnländerna, det vill säga medlemskap fullt ut av EMU.” Artikeln fortsätter: ”Enligt Carl Bildt är inte frågan öppen för Sveriges del. Sverige fattade sitt beslut i och med anslutningen till EU.”

Carl Bildt sade alltså att vi inte har möjlighet att stå utanför valutaunionen EMU. Beslutet skulle redan vara fattat. Jag vill fråga Lars Tobisson om det också är Lars Tobissons uppfattning. Har beslutet redan fattats om att Sverige skall gå in i valutaunionen? Är det så att vi inte har möjlighet att fatta beslut om den frågan i Sveriges riksdag?

Anf. 25 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Jag skall direkt klara ut det här med hur beslutsläget ligger. Sverige har vid inträdet i EU anslutit sig till Maastrichtfördraget. Vi har inte begärt och inte fått något undantag vad gäller EMU. När vi uppfyller kraven för inträde är vi formellt skyldiga att delta.

Men det här är inte i grunden en juridisk utan en politisk fråga. Det är helt enkelt så att om vi uppfyller kraven, men ändå inte vill vara med, får vi med all säkerhet inte heller vara med. De andra länderna vill inte i valutasamarbetet ha med ett land som inte tror på det. De lär inte tvinga oss till det. Det tycker jag räcker som svar. Visst finns denna handlingsfrihet, men den innebär att vi bryter mot ett avtal som vi har ingått, och det kommer att kraftigt reducera Sveriges inflytande i övrigt i det europeiska samarbetet. Det tycker jag att de som förordar den vägen skall ta ansvar för.

Jag hoppas att kammaren nu har insett vilken slät figur Erik Åsbrink gör i denna debatt. Han uppmanar till bred debatt, men för att föra en debatt måste man ha en ståndpunkt, och det har han inte. När vi ställer frågor till honom här sitter han alltså passiv och tiger. Erik Åsbrink har ju fått mera tid än vi andra. Jag har protesterat mot detta och sagt att det är konstigt att ett parti som inte har någon uppfattning skall ha mera tid än de andra, men det är klart: Erik Åsbrink har ju en del att förklara här. När Erik Åsbrink ändå går upp för ett nytt anförande, vilket han inte kan undvika med all den tid han har till sitt förfogande, fortsätter han att diskutera formerna för det kommande beslutets fattande, men inte vad det skall innehålla.

Detta är brist på ledarskap, Erik Åsbrink! Problemet är att regeringen med detta ger fritt fram för motståndarna. Det är de som tar ståndpunkt, medan ja-sägarna inom partiet ligger lågt. Det är precis samma situation som inför valet till Europaparlamentet. Regeringen och den socialdemokratiska partiledningen sätter här partisammanhållningen före landets bästa.

Jag har frågat om Erik Åsbrinks egen uppfattning. Om inte en insiktsfull och förtroendeväld ledare kan ange en sådan, hur skall då vanliga medborgare kunna skaffa sig en ståndpunkt? Det innebär att man lätt flyr till ett nej.

Jag har ställt frågor till Erik Åsbrink, och jag skall återkomma till dem.

Regeringen strävar – och det är bra – efter att klara konvergenskraven, och syftet är att ha handlingsfrihet inför ett inträde, heter det. Men varför har man då inte samma strävan när det gäller den europeiska växelkursmekanismen, ERM? Kronan ligger nu på en kurs – även om den tyvärr har sjunkit de senaste dagarna efter de besked som har lämnats – som kan accepteras av andra länder. Varför då inte göra slag i saken och ge klartecken till Riksbanken?

Vad gäller Riksbankens oberoende skall dessa förändringar ske redan under andra fasen. Om nu inte regeringen tänker straffa ut sig ur EMU genom att vägra genomföra sådant som man har förpliktat sig till under andra fasen, varför då inte genast lägga förslag om detta och skylla på en arbetsgrupp? Regeringen skall handla och lägga fram förslag. Sedan får vi votera här i riksdagen.

Vad ERM beträffar blir det ju mycket snart alldeles för sent. Där skall vi vara med i två år före inträdet. Hur man än vrider och vänder på detta kan vi inte låta det kommande årsskiftet passera.

Jag vill fråga Erik Åsbrink vilken självständighet ett litet land i Europas utkant kan ha med en egen valuta. Varför tror Erik Åsbrink – det har han själv sagt i ett av de få medgivanden som har gjorts i denna debatt – att detta leder till högre räntor och mera svängig valuta? Det medgav Erik Åsbrink också i en artikel i Dagens Nyheter. Där sade han att självständigheten ger större möjlighet att använda penning- och växelkurspolitiken för att parera störningar. Det är litet av samma resonemang som finns i EMU-utredningen. Men vad betyder detta, annat än just att man kan hålla öppet för återgång till inflations- och devalveringspolitik?

Anf. 26 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik:

Herr talman! Jag deltar i debatten, Lars Tobisson, och jag skall utnyttja min tid fullt ut.

Jag tycker inte att svaret om Carl Bildts uttalande var tillfredsställande. Carl Bildt säger att Sverige har att välja mellan att knyta sig till ERM 2 och att gå in i valutaunionen. Den nuvarande växelkursregimen finns enligt honom inte i framtiden. Lars Tobisson säger att Sverige kanske straffar ut sig genom att inte knyta sig till ERM, men enligt Carl Bildt kommer vi in i ERM vare sig vi vill eller inte. Då uppfyller vi så småningom också det kriteriet och hamnar till sist i valutaunionen, så enligt hans synsätt finns det en automatik i detta, och det finns inget utrymme för riksdagen att över huvud taget ha någon uppfattning i frågan. Jag är fortfarande oklar över om Lars Tobisson delar denna egendomliga uppfattning eller om han har en annan uppfattning. Har han en annan uppfattning tycker jag att han skall ta ett pedagogiskt samtal med sin partiledare.

Sedan får vi på nytt höra detta om ledarskap och om att fatta beslut först och ta eventuell debatt sedan. Jag har en annan syn på detta, och jag har utförligt redogjort för detta i mitt inledningsanförande. Jag förstår att

detta är något främmande för Lars Tobisson. Jag ser en stor skillnad mellan att sköta ett stort folkrörelseparti som Socialdemokraterna å ena sidan och att sköta exempelvis ett fastighetsföretag å andra sidan. Man hanterar beslutsprocessen på litet olika sätt. Jag är inte säker på att Lars Tobisson har uppfattat den skillnaden.

Enligt en rad olika mätningar finns det inom Moderaterna en mycket stark opinion som är negativ till ett svenskt inträde i valutaunionen. Det finns t.o.m. åtminstone en riksdagsman i den moderata gruppen som offentligt har vågat deklarera en annan uppfattning. En hel rad moderata tidningar, inklusive husorganet Svenska Dagbladet, har en annan uppfattning. Trots allt detta är locket på. Möjligen kan det vara erfarenheterna från behandlingen av Björn von der Esch som gör att man på sina håll är försiktig, men nog tycker jag att detta är ett dåligt föredöme när det gäller att hantera en demokratisk beslutsprocess. Där har ni moderater ingenting att lära oss socialdemokrater.

Sedan vill jag fråga Lars Tobisson: Vad är det för fel på den växelkursregim vi har i dag? Sverige har en flytande växelkurs med ett inflationsmål. Detta har enligt min och regeringens uppfattning fungerat utomordentligt framgångsrikt och har bl.a. lett till att Sverige har den lägsta inflationen i Europa. Vad är det för vits med att byta ut detta mot någonting annat? Vi skall knyta oss till ERM, säger Lars Tobisson. Anta sedan att det slutliga beslutet ändå blir att Sverige står utanför valutaunionen! Skall vi då med automatik vara tvungna att koppla oss till ERM 2, detta halvfasta tillstånd? Är det en bättre ordning än den vi följer i dag? Vad är det för fel på den penning- och växelkurspolitik som Sverige för i dag?

Anf. 27 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Finansministern vill här göra gällande att det är skillnad på våra partier så till vida att hans är ett folkrörelseparti, samt att det är någonting annat att sköta ett sådant än att sköta ett fastighetsföretag. Jag vill då säga till finansministern att jag har sysslat med politik på heltid i över 20 år medan Erik Åsbrink har varit den som på heltid drivit ett fastighetsföretag. Medan vi i Moderata samlingspartiet drev debatten om EMU stod Erik Åsbrink utanför detta.

Både Carl Bildt och jag vill att vi skall gå med i den ekonomiska monetära unionen fullt ut. Vi menar att detta är den rätta kursen för Sverige; något annat vore fel beslut att fatta. Orsaken är att vi vill fortsätta att spela en roll i det europeiska samarbetet.

Erik Åsbrink frågar varför vi skulle överge den rörliga växelkursen. Får jag då påminna om att det utsagda målet, när kronan släpptes den 19 november 1992, var att så snart kursen återställts återgå till en fast växelkurs, just därför att detta är bäst för ett litet land med stort utlandsberoende. Detta är målet för Riksbanken. Håller Erik Åsbrink på något sätt på att desavouera eller återkalla det?

För mig är detta alldeles obegripligt. Varför är Sverige så avvikande? Andra länder är beredda att gå långt för att få delta. Det gäller faktiskt även politiska kretsar i Danmark och i det labourparti som Erik Åsbrink förmodligen hoppas skall återta makten i Storbritannien. Man vet att om man ställer sig vid sidan om, med de nackdelar det innebär, kommer en stark misstro att riktas mot det egna landet. Man ser att den enda innebörden av detta måste vara – vilket EMU-utredningen också öppet skri-

ver – att man håller öppet för att devalvera. Det hjälper då inte hur mycket man än förklarar att man tänker sköta sig.

Jag frågade förut vilken självständighet ett litet land i utkanten av Europa har att föra en egen växelkurspolitik. Det har fortfarande inte Erik Åsbrink svarat på.

Erik Åsbrink ställde också i sitt inlägg en fråga om räntedifferensen mot Tyskland. Mitt påstående, som jag nu återkommer till, är att den finska räntan ligger ungefär en halv procent över den tyska. I Sverige ligger vi ungefär en och en halv procent över. Det finns alltså en skillnad på en procentenhet. Min fråga är: Vad tror Erik Åsbrink att detta kan bero på? Finlands ekonomiska kris var väl egentligen svårare än den svenska, med bortfallet av utrikeshandeln med Sovjetunionen.

Eftersom Erik Åsbrink har så svårt att komma med svar på frågor som rör detta skall jag hjälpa honom. Svaret är naturligtvis att statsminister Lipponen, socialdemokrat, tydligt har markerat sin och regeringens avsikt att gå med i EMU. Han har redan beslutat att inträda i ERM – just därför att detta är nödvändigt att göra före årsskiftet om man vill vara med från starten. Jag har som en kommentar till detta sagt att Finland är att gratulera till en regering som vågar visa ledarskap. Varför vill inte Erik Åsbrink ta ned den svenska räntan med drygt en procentenhet?

Anf. 28 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt att jag under en tid har ägnat mig åt att sköta ett fastighetsföretag. Vad är det för fel med det, Lars Tobisson? Jag trodde att man kunde göra värdefulla insatser på det området också.

Jag har några andra kommentarer – min taletid är trots allt knapp, och jag måste spara litet till replikskiften med andra debattörer.

Räntan i Sverige har gått ned mer än i Finland, även sedan det blev klart att vi håller frågan om valutaunionen öppen medan finländarna klart deklarerat att de vill in. Vi har fått en större räntesänkning än Finland sedan detta blev klart. Det är ett faktum. Och även om det finns mycket som är bra med Finland skall vi komma ihåg att man där har dubbelt så hög arbetslöshet som Sverige. Om finländarna lyckas halvera den öppna arbetslösheten kommer de ned till den nivå som vi har i Sverige och som vi tycker är helt oacceptabel. Jag tycker inte att vi skall följa det finska exemplet i alla avseenden.

Sedan kan jag inte, när jag ser Lars Tobisson i talarstolen, låta bli att tänka på Marx. Jag tänker då inte på Karl Marx utan på Groucho Marx, närmare bestämt hans berömda uttalande: Jag skulle inte vilja bli medlem i en klubb som kan tänka sig att släppa in mig som medlem. Litet grand var det väl så den här klubben såg på Sverige för bara några år sedan, när Lars Tobisson och hans kamrater hade styrt den ekonomiska politiken. Då hade vi nog inte blivit insläppta i någon klubb, vare sig EU eller någon annan. Nu har vi rättat till det. Nu är Sverige välkommet in i klubben, och nu kan vi själva avgöra om vi skall gå in eller inte. Det är en oerhörd vinst att vi har uppnått detta. Jag tror faktiskt att vi är välkomna in i klubben även om vi har både Karl Marx, Groucho Marx och t.o.m. Lars Tobisson i släptåg.

Anf. 29 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var en intresseväckande debatt som fördes om automatik eller aktivt beslut. Om EMU-medlemskapet vore en fråga om automatik måste man säga att den här kammarens politiska partier är fyllda av paradoxer. De partier som inte vill att vi skall gå med i EMU har vid något tillfälle – vi mer permanent – medverkat till att försöka klara inträdeskraven till EMU, medan de partier som vill in i EMU ställer sig vid sidan om detta arbete. Det är situationen, kort uttryckt, eftersom Miljöpartiet och Kristdemokraterna om jag minns rätt också var med på bl.a. konvergenskriteriepropositionen.

Hade jag trott att det här var fråga om automatik skulle jag naturligtvis säga att jag förordar 3,1 % i offentligt underskott för att förhindra att den formella regeln slår till. Men jag litar på att vi i vårt samarbete kan föra det här arbetet till ett slut som innebär att vi uppfyller konvergenskriterierna men sedan ser beslutet om EMU som en mycket större fråga som skall hanteras i särskild ordning. Då har vi handlingsfrihet.

Jag har en fråga till Erik Åsbrink. Vi förutsätter att vi klarar konvergenskriterierna. Vi förutsätter också att alla politiska partier har tagit ställning. Jag ser det som viktigt att politiken är förankrad. Man kan inte gå in i EMU om inte svenska folket är med.

Det handlar om reell demokrati, inte någon formfråga. Jag är litet bekymrad över den argumentation som socialdemokratin för om att man inte kan ha folkomröstning. På principiella grunder kan man inte säga nej till en folkomröstning. Det är min poäng. På principiella grunder kan man inte säga nej till folkomröstningen, för då skapar man både ett felaktigt intryck av att det är för svårt för att folket skall kunna vara med och ett intryck av att EMU bara är ett byråkratiskt, teknokratiskt och ekonomiskt projekt, fastän alla säger att det är ett politiskt projekt. Det blir litet konstigt. Man kan möjligen säga att folkomröstning inte behövs.

Vi är anhängare av folkomröstningar, för att politiken skall kunna förankras på rätt sätt. Jag skulle gärna vilja ha Erik Åsbrinks kommentar på den punkten.

Låt mig säga något med anledning av det tidigare replikskiftet här. Det är klart att det är intressant att gå vidare och diskutera hur oberoende Riksbanken fas 2 skall vara. Vi har för vår del tagit ställning för att valutaområdet är ett så typiskt politiskt område - så uppfattas det också inom de flesta EU-länder - att det rimligen bör ligga på regeringen. I den delen har vi alltså tagit ställning, och det var bl.a. därför som jag var något irriterad på riksbanksledningen. Har man tagit ställning i den frågan är det viktigt att man från Riksbankens sida inte utnyttjar möjligheterna till förhandslåsningar.

Anf. 30 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik:

Herr talman! Jag vill ta upp två saker. För det första är det min uppfattning att Riksbanken har rätt och möjlighet att delta i den ekonomisk-politiska debatten, inte minst när det gäller valuta- och penningpolitik, som i hög grad är Riksbankens ansvarsområde. Det är en annan sak att Riksbanken denna gång valde att låta sig företrädas av riksbanksfullmäktiges ordförande. Det vanliga har varit att riksbankschefen företräder Riksbanken. Hur man låter sig företrädas utåt ser jag som en intern riksbanksfråga. Sedan får Riksbanken självfallet finna sig i att man kan få

mothugg om man går in i en debatt. Det finns ju andra meningar, och de kommer att framföras; det tillhör debattens spelregler.

För det andra vill jag kort ta upp frågan om folkomröstning. Jag har ingen principiell invändning mot folkomröstningar. Jag ser det i hög grad som en lämplighetsfråga. Det finns fall där en folkomröstning är nödvändig och att föredra, och vi har haft några sådana exempel. Däremot vänder jag mig mot den argumentation som framförs, inte av Olof Johansson men av andra personer i andra partier, när de säger att det närmast är demokratiskt nödvändigt. Därmed kastar man också en skugga över det parlamentariska beslutsfattandet, som skulle vara demokratiskt mindrevärdigt jämfört med folkomröstning. Jag vänder mig bestämt mot det synsättet.

Det grundläggande är att hur vi än fattar besluten så måste de ha en djup och grundlig demokratisk förankring. Det är oerhört viktigt. Om ett beslut fattas i denna kammare måste det vara förankrat hos den svenska folkopinionen.

Anf. 31 OLOF JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är klart att förankring hos svenska folket kan klaras på olika sätt. Vi tycker då att folkomröstning är ett bra sätt att lyfta upp hela debatten och presentera alternativen. Därmed riskerar vi inte att det blir en fråga som blandas bort i en massa andra ting - politiken innehåller ju mycket. Eftersom EMU-frågan är så stor har vi förordat en folkomröstning. Det är glädjande att höra att Erik Åsbrink delar min uppfattning att det för hans del inte är fråga om något motstånd mot folkomröstningar på principiella grunder.

Det som Erik Åsbrink inte kommenterade var den paradox som kom fram när man diskuterade om det här är en automatikfråga eller en fråga om ett aktivt beslut. Det är egentligen mycket märkligt att de som helst vill in i valutaunionen gör minst för att åstadkomma just det som krävs för att detta skall bli möjligt. Man bör tänka igenom detta ordentligt på olika håll. Vi har tänkt igenom det. Vi ser det här som en viktig förutsättning för att skapa ordning och reda i svensk ekonomi, alldeles oavsett om vi skall vara medlemmar i valutaunionen eller inte. Jag hoppas att vi också, när socialdemokratin tar sitt beslut, är kvar i denna uppfattning och att kraven finns oavsett EMU-medlemskap. Men det är klart att man blir litet förvånad över att viljan att ta samhällsekoniskt ansvar ibland är så begränsad i denna kammare.

Anf. 32 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Först vill jag slå fast att det inte finns någon som helst skillnad mellan de åsikter som Folkpartiets ordförande Maria Leissner har framfört om Sveriges agerande i förhållande till valutaunionen och det jag har sagt här i kammaren. Vi har inom Folkpartiet under en lång process, med många medlemssamråd och många diskussioner, vägt fördelar mot nackdelar och bedömt fördelarna som klart störst. Därför vill vi att Sverige skall vara med i detta samarbete.

Erik Åsbrink ironiserade litet grand över att vi i de borgerliga partierna har olika åsikter om några saker. Man kan då konstatera av det föregå-

ende replikskiftet att det finns meningsskiljaktigheter även mellan Socialdemokraterna och Centerpartiet.

Det jag nämnde som särskilt anmärkningsvärt var frågan om ERM. Jag menar att det är väldigt viktigt för just den demokratiska förankringsprocessen att vi från svensk sida inte hastar in i detta samarbete omedelbart bara därför att Finland gör det. Jag tror att detta kan riskera att skapa ett intryck av att politikerna beslutar över medborgarnas huvuden. Det är viktigt att ha en bred och allsidig debatt. Därför brukar jag formulera mig ungefär som Erik Åsbrink gör, nämligen att det inte är aktuellt med någon ERM-koppling nu.

Jag utgår från att Erik Åsbrink deltar när den här debatten nu förhoppningsvis skall ta fart. Han för säkert fram många olika argument för och emot och undviker att ta ställning slutgiltigt, men han måste ju ha svar på några av delfrågorna.

Det skulle vara väldigt intressant att höra hur orden faller när Erik Åsbrink svarar på några dessa delfrågor, t.ex. denna: Varför skulle andra EU-länder lyssna på oss i Sverige när de skall forma ett valutasamarbete som vi inte vill vara med i? Innebär inte hans svar där med nödvändighet att vi får litet mindre inflytande för svenska intressen om vi säger att vi inte vill vara med, dvs. det är en nackdel?

Den andra frågan som är ganska central i en sådan här bred och allsidig debatt gäller inflationsbekämpningen. Det är annars en av Erik Åsbrinks påtagligt goda sidor att han hävdar att det är bra med låga prisökningar, och då är min fråga: Hur kan Erik Åsbrink skapa förtroende för att Sverige skall fortsätta med inflationsbekämpning när just det viktigaste argumentet för att inte vara med i valutaunionen är att man skall kunna ändra växelkursen och låta prisökningar slå igenom i Sverige? Detta är en paradox, som jag inte har funnit någon bra förklaring till. Det skulle vara intressant att höra om Erik Åsbrink har något svar över huvud taget.

Anf. 33 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik:

Herr talman! Jag har ont om tid. På frågan om i vilken utsträckning andra länder lyssnar och kommer att lyssna på Sverige vill jag svara att jag för närvarande inte upplever några som helst problem. Sverige deltar aktivt i EU-samarbetet och även i arbetet med utformandet av valutaunionen. Man lyssnar på Sverige. Hur det blir i framtiden kan vi bara spekulera kring. Vi får naturligtvis väga in detta tillsammans med många andra faktorer när vi gör det slutliga ställningstagandet. Men detta kan inte vara den avgörande frågan. Vår syn på valutaunionen, om vi skall vara med eller inte, måste i första hand dikteras av vad vi tror bäst främjar svenska intressen. Det är det avgörande.

Beträffande frågan om ERM välkomnar jag att Anne Wibbles uppfattning skiljer sig från Lars Tobisson och att hon avvisar tanken på en snar koppling av den svenska kronan till ERM.

Däremot är det inte självklart på det sättet, som Anne Wibble tycks mena, att vi skapar intryck av att acceptera en högre inflation om vi inte går in i valutaunionen. Det finns faktiskt i vissa lägen t.o.m. fördelar med att ha rörlig växelkurs, just för att bekämpa inflationen, för att kunna möta en överhettad ekonomi. Då kan man appreciera valutan. Det är ett

sätt att möta inflationsimpulser som inte står till buds om man ingår i en valutaunion.

Det talas ständigt om devalveringsvapen. Men det finns också ett revalveringsvapen, som i vissa fall kan vara mycket användbart. Det finns länder, Schweiz är ett exempel, som sedan lång tid tillbaka har lägre inflation än något EU-land, trots att de har en flytande växelkurs, eller kanske snarare tack vare att de har en flytande växelkurs.

Anf. 34 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag tolkar Erik Åsbrinks svar på den första frågan om inflytande så, att det är en nackdel att vara utanför. Vi får mindre inflytande. Erik Åsbrink säger att det inte kan vara den enda frågan. Förvisso inte, det finns många argument. Men det här är en fråga där vi får på prätt att Erik Åsbrink anser att det är en nackdel för svenska intressen att stå utanför. Nu har vi åtminstone fått någon sorts besked.

I fråga om förtroendet för inflationsbekämpningen var däremot beskedet väldigt oklart. Det var på något sätt att vi skall bli som Schweiz, att vi skall kunna skriva upp växelkursen så småningom. Jag måste säga att det förefaller ytterst osannolikt, med hänsyn till de problem vi har med arbetslöshetsbekämpningen här i Sverige, att det skulle vara den metoden som Erik Åsbrink avser att driva framöver.

Min fråga kvarstår: Om argumenten från dem som säger nej till valutasamarbetet är att vi måste kunna vara utanför för att stimulera ekonomin med svagare krona och låta detta slå igenom i prisökningar, hur vill Erik Åsbrink skapa förtroende för den av honom föredömligt omhuldade uppfattningen att Sverige inte skall ha höga prisökningar? Detta är faktiskt en av kärnpunkterna, och den frågan har inte fått något svar.

Den handlar egentligen om huruvida Sverige skall fortsätta med devalveringspolitik eller inte. Jag måste säga att jag faktiskt trodde att Erik Åsbrink någonstans i djupet av sitt hjärta var väldigt bestämd på den punkten. Sverige skall inte fortsätta med devalveringspolitik. Då tycker jag att vi bör göra detta så tydligt som möjligt för alla, både i och utanför Sverige. Det tror jag är nästintill omöjligt om vi medvetet säger nej till valutasamarbetet. Den enda skillnaden är faktiskt möjligheten att devalvera eller inte.

Får jag ställa en fråga till? Erik Åsbrink har kanske några sekunder kvar.

Om vi skulle få ned räntan i Sverige med ungefär en procentenhet – jag har hört Erik Åsbrink tidigare säga att det kanske är en minskning med 10 miljarder kronor på statsskuldsräntorna – motsvarar det kanske 30 000 sjuksköterskor, 30 000 lärare eller så. Tycker inte Erik Åsbrink att det vore en väldig hjälp i kampen mot arbetslösheten?

Anf. 35 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var en mycket bra genomgång av den borgerliga splittringen som Erik Åsbrink gjorde. Den viktiga skiljelinjen i den här frågan går nog ändå mellan dem som hyllar EMU:s principer, som Lars Tobisson, Anne Wibble, Kjell-Olof Feldt m.fl. på ena sidan och de som tror på andra principer för det internationella samarbetet, byggt på arbetarrörelsens värderingar och tankar om att bygga motkrafter mot det

internationella kapitalet och att bekämpa arbetslösheten, på den andra. Det dystra är att det är svårt att placera in Erik Åsbrink. Var hör Erik Åsbrink hemma?

Finansministern säger att Vänsterpartiet inte respekterar EU-fördragets förpliktelser rörande Riksbankens ledning, oavsett var den står politiskt, och införandet av instruktionsförbudet. Om jag förstod honom rätt ansåg han det närmast skandalöst.

Men nu är det så, Erik Åsbrink, att EU-kommissionens bestämda uppfattning är att Sverige också förpliktat sig att gå in i EMU om rådet så beslutar våren 1998, att Sverige inte har ett danskt undantag. Mot det hävdar regeringen att vi har rätt att säga nej, och vi stöder regeringen på den punkten. Sverige har rätt att säga nej. Men har vi rätt att säga nej, måste vi självklart också ha rätt att säga nej till de förändringar av Riksbankens ställning som enbart syftar till att vi senare skall gå in i EMU.

För att fortsätta litet med historien om Groucho Marx klubb skulle jag vilja göra följande lilla tankeexperiment. Antag att Erik Åsbrink har kommit underfund med att han egentligen skulle passa bättre som medlem i Moderata samlingspartiet än i Socialdemokraterna. Då säger Lars Tobisson: Du får inte komma in i Moderata samlingspartiet, du måste först under en längre period visa att du lyder Moderata samlingspartiets stadgar, att du följer Moderata samlingspartiets program. Det måste du visa i handling under en längre period. Sedan kan vi möjligen överväga om du får vara med.

Frågan är alltså: Tänker regeringen lägga fram grundlagsförslag, som det handlar om i det här sammanhanget, och genomföra de här förändringarna, som alltså är de gamla borgerliga förslagen i Riksbanksutredningen och som ni socialdemokrater då motsatte er? Tänker ni ta detta stora steg in i ett framtida EMU-medlemskap? Det är fullständigt oacceptabelt, Erik Åsbrink.

Anf. 36 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik:

Herr talman! Jag fick kalla kårar utmed ryggraden när jag hörde Johan Lönnroth spekulera i mitt eventuella inträde i något annat politiskt parti. Jag tänker inte föra debatten på det sättet.

När Johan Lönnroth i klartext säger "kan vi bryta mot det ena kan vi väl också bryta mot det andra visavi EU", är det faktiskt fullständigt felaktigt. Det gjordes väldigt klart inför folkomröstningen 1994 om medlemskapet att frågan om valutaunionen inte ingick i beslutet. Det var en fråga som skulle avgöras senare, och den skulle avgöras av Sveriges riksdag.

Däremot har det aldrig förespeglats att det skulle fattas ett separat beslut vid något annat tillfälle om de frågor som hänger samman direkt med medlemskapet, och dit hör första och andra fasen av valutaunionen. Det var en del av det ställningstagande som skulle göras till medlemskapet i EU. Har man fattat det beslutet får man också acceptera konsekvenserna. Om EU-kommissionen sedan gör andra tolkningar må det stå för den. För svensk del är det alldeles klart vad som gäller i det här avseendet.

Anf. 37 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Våra EU-parlamentariker har frågat EU-kommissionärer vad deras uppfattning är om vad Sverige har förpliktat sig till. De uttrycker mycket tydligt den uppfattningen att Sverige har förpliktat sig att gå med i EMU om vi uppfyller konvergenskraven och om rådet beslutar så våren 1998.

Mot detta har både den förra och den nuvarande regeringen sagt att vi har gjort en ensidig deklaration, att vi förbehåller oss rätten att själva avgöra i Sveriges riksdag om vi skall vara med i EMU eller inte. Det är då också möjligt för Sveriges regering att göra en ensidig deklaration och tala om att vi självklart måste ha rätt att säga nej till de steg som enbart syftar till att vi senare skall vara med i EMU. Det är faktiskt ganska långt gången hyckleri om man på något sätt vill göra gällande att vi är skyldiga att vidta alla de här förberedelserna, men sedan skall vi ha full handlingsfrihet att säga ja eller nej till medlemskapet i EMU.

Anf. 38 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik:

Herr talman! Jag blir upprörd av att höra en företrädare för folkomröstningar i olika sammanhang i talarstolen säga att när beslutet går emot Johan Lönnroth då skall man strunta i konsekvenserna. Det är faktiskt det budskap som ges här. Det är fullständigt oacceptabelt.

Anf. 39 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Som Åsbrink säkert känner till visar opinionsmätning efter opinionsmätning att svenska folket har blivit alltmer kritiskt mot EU-medlemskapet och mot EMU-projektet. Jag tolkar det så, att väldigt många människor som röstade ja i folkomröstningen om medlemskap i EU känner sig lurade. Man hade uppfattat att ja-sidan utlovade bättre ekonomi om vi blev medlemmar – det var det avgörande argumentet, framför allt i slutfasen inför folkomröstningen.

Jag tycker inte att man skall ta lätt på den typen av folkligt missnöje, som det i grunden handlar om. Vi som deltog i debatterna ända fram till sista dagen – det kanske inte Åsbrink gjorde, men jag gjorde det – fick på sluttampen höra att om resultatet av folkomröstningen blev nej, måste man lägga fram ett nytt sparpaket måndagen efter omröstningen. Det beskedet kom från högsta statsledningen, från regeringen. Det är klart att många som tvekade då röstade som makthavarna begärde för att slippa denna åtstramning. Sedan blev det åtstramningar i alla fall, och då kände man sig lurad.

Jag tycker att resultatet av folkomröstningar skall respekteras fullt ut. Inför folkomröstningen om EU-medlemskapet sade man från socialdemokratin gång på gång att EMU-frågan inte låg på bordet – trots att den fanns med i Maastrichtavtalet – utan skulle avgöras senare. Då är det inte alldeles orimligt att tycka att vi i Sverige skall göra som man säkert kommer att göra i ett antal andra EU-länder – folkomrösta om EMU-medlemskapet. Det är en lika stor om inte ännu större fråga än den om EU-medlemskapet. Det handlar om det svenska självbestämmandet, själva grunden för nationen Sverige – om vi kan styra oss själva eller inte. Det är en fundamental fråga att ta upp i en folkomröstning.

Åsbrink försöker smita undan detta ganska grundläggande krav att svenska folket vid en särskild omröstning skall få ta ställning till en fråga

som är så fundamental för nationen Sveriges fortbestånd. Han säger att det ställningstagandet skall vi göra i riksdagen; riksdagen är ju vald i demokratisk ordning, och det vore ju synd om inte riksdagen fick besluta om det här. Jag har aldrig tidigare hört det argumentet, men det verkar vara fullständigt bakvänt. Det är naturligtvis inte så att en folkomröstning berövar riksdagen dess makt eller demokratiska värde. Naturligtvis är det precis tvärtom.

Jag tror också att svenska folket känner sig dubbelt lurat om man nu inte får chansen att tala om vad man tycker i den fundamentala EMU-frågan. Om denna fråga blev inmalad i den traditionella valrörelsen skulle det i och för sig gynna oss. Miljöpartiet skulle vinna på att detta blev en fråga inför riksdagsvalet. Om jag vore partiegoist skulle jag alltså tycka att det vore bra att socialdemokraterna inte vill ha en folkomröstning. Men från demokratisk synpunkt är det mycket mer tillfredsställande med en folkomröstning – då kommer inte partilojaliteten att spela någon större roll, utan då kommer sakfrågan att bli avgörande, och den borde vi diskutera mer.

Anf. 40 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik:

Herr talman! Min taletid är mycket knapp. Jag vill säga samma sak till Roy Ottosson som till Johan Lönnroth: Respektera resultatet av folkomröstningen och odla inte någon dolkstötslegend!

Vi är ju överens om att vi fattade beslut om EU-medlemskapet i folkomröstningen. Vi fattade däremot inte beslut i frågan om Sverige skulle vara med i valutaunionen eller inte. Den frågan är öppen. Det finns inte någon automatik som säger att även det beslutet skall fattas genom en folkomröstning. Vi avgör hur det beslutet skall fattas. Det skall fattas i demokratiska former, det skall ha djup förankring hos svenska folket. Allt annat är otänkbart enligt min uppfattning.

Anf. 41 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Det är också viktigt att man från regeringskretsen börjar ge besked i de olika sakfrågorna.

Jag frågade i mitt inledningsanförande hur regeringen och socialdemokratin ser på konflikten mellan att dels bekämpa arbetslösheten, dels kunna delta aktivt i EU-samarbetet – sitta i rådet, sitta med i EMU osv. Att det finns en konflikt här visar Calmforsutredningen – arbetslösheten blir högre om vi kommer med i EMU. Å andra sidan får regeringskretsen då naturligtvis möjlighet att i större omfattning påverka beslutsfattandet i EMU och i EU – vad det nu kan vara värt, när vi är en liten minoritet där. Men här borde ju regeringen och Åsbrink ha något slags uppfattning om vad som är viktigast och vad som är mindre viktigt.

Detsamma gäller välfärdsfrågan. EMU-utredningen visar ju tydligt att vi får mindre utrymme för välfärdsprogrammen, trygghetsprogrammen, den offentliga sektorns kärnområden skolan, vården, omsorgen osv. Då måste man väl ha en uppfattning i frågan om man är beredd att tumma på dem för att bli med i EMU eller om man inte är det. Sedan kan man kanske ha olika uppfattningar om huruvida EMU-medlemskapet verkligen ger de effekter som just den här utredningen visar, men då borde i så

fall Åsbrink och regeringsföreträdarna föra fram det. Men det har inte blivit någonting av det än så länge här i dag.

Likadant är det med demokratifrågan. Vad är viktigast för socialdemokratin – demokratin eller att regeringskretsen kan sitta med centralt i EU? Är man beredd att acceptera en europeisk centralbank som kommer att stå utanför praktiskt taget allt politiskt inflytande, som alltså blir oerhört självständig, mycket mer självständig än de centralbanker vi har i Europa i dag? Är regeringen beredd att ta det? Har man någon åsikt i den sakfrågan?

Det finns skäl att kommentera också en annan sak som inte har tagits upp. Här har flera borgerliga företrädare hävdat att räntan skulle gå ned om vi gick med i EMU. I EMU-utredningen står det inte så. Experterna kommer fram till att det inte är så säkert att det blir någon större räntenedgång. Det kan bli en marginell sådan, eller den kan helt utebli. Det beror nämligen på hur stark penningpolitik man kommer att kunna föra inom EMU, och det beror på vilka som blir medlemmar. Den blir i varje fall inte lika stark som den tyska, med Bundesbank. Det är uteslutet. Euron blir naturligtvis en svagare valuta än D-marken är, och vi kommer inte att få så stora räntedifferenser som vi ser mellan kronan och D-marken. Vi kan inte tillgodoräkna oss en ränteminskning som är lika med den ränteskillnad vi har i dag mellan Sverige och Tyskland.

Ungefär så resonerar man i EMU-utredningen. Det borde regeringens företrädare ha något slags uppfattning om. Jag väntar också på den typen av besked i debatten.

Anf. 42 MATS ODELL (kd) replik:

Herr talman! Kärnpunkten i kristdemokraternas hållning i den här frågan och i det jag sade i mitt anförande är att EMU inte löser Sveriges ekonomiska problem. Mycket riktigt säger också Lars Calmfors att en valutaunion inte är det man först kommer att tänka på för att höja den ekonomiska effektiviteten. Det handlar alltså om inhemska ekonomiska problem som vi själva måste ta tag i.

Jag sade till Erik Åsbrink: Ni socialdemokrater har nu under två år icke måktat ta itu med dessa strukturella problem. Det som behövs här är inte EMU, utan det är en ny regering, som klarar av detta, som har en analys av vilka näringslivets problem är och en ideologi för att lösa dessa problem.

Då säger Erik Åsbrink följande: Hur skall en sådan borgerlig regering lösa EMU-frågan? Jag fick nästan nypa mig i armen. Jag trodde att Erik Åsbrink visste att frågan skall lösas under denna mandatperiod – 1997. Skall jag tolka frågan som att Erik Åsbrink redan nu ser fram emot att Socialdemokraterna förlorar en misstroendeomröstning och tvingas avgå, och att det alltså är en ny, borgerlig regering som skall få ta tag i denna fråga? Det kan i och för sig vara ett intressant uppslag att fundera på.

Sanningen är ju att det är Erik Åsbrink som har problem. Det är inte jag. Det är inte Lars Tobisson och Anne Wibble. Det är Erik Åsbrink som skall skriva en proposition i EMU-frågan. När kommer den? Hur tänker han samordna sig med Olof Johansson i denna fråga? Jag har uppfattat att det finns vissa meningsskiljaktigheter mellan er här. Tänker han luta sig mot Lars Tobisson och Anne Wibble, eller kanske rent av mot Johan

Lönnroth och Roy Ottosson? Jag tycker faktiskt inte att det är jag som har problem, utan det är Erik Åsbrink.

Jag måste återigen säga att arbetslösheten, som är det stora problemet, har ökat sedan ni socialdemokrater tog över regeringsmakten, trots det ni lovade i valrörelsen. Sverige behöver inte EMU. Vi behöver en ny regering om arbetslösheten skall ned.

Anf. 43 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik:

Herr talman! Jag tycker om att hushålla med knappa resurser. Jag skall nu hushålla med de 31 sekunder jag har kvar av min debattid.

Jag vill säga till Mats Odell att det var han som efterlyste en ny regering. Jag ser med fasa på vad det skulle innebära för hanteringen av denna viktiga fråga. Jag fick förut höra av Mats Odell att det var den femte propositionen som inte mötte kristdemokraternas gillande. Det avgjorde er uppfattning i EMU-frågan. Det var en ganska tunn spik att hänga upp ett ställningstagande i denna för landet avgörande fråga på.

Anf. 44 MATS ODELL (kd) replik:

Herr talman! Jag kan naturligtvis respektera om finansministern har ont om tid, men det jag sade var att vi vill bygga vårt ställningstagande på en saklig grund. Vi ville egentligen avvakta Calmforsutredningens resultat. Vi visste samtidigt att en knytning av svensk penningpolitik till EMU låser de felaktiga ekonomiska strukturer vi har, med en så dåligt fungerande arbetsrätt och med en dålig lönebildning. Erik Åsbrink skriver ju själv i finansplanen om skillnaden mellan referensalternativet, där vi inte klarar arbetslösheten, och tillväxtalternativet, där vi klarar arbetslösheten och välfärden och t.o.m. kan öka t.ex. insatserna för vård och omsorg. Lönebildningen är en faktor. Ni gör ingenting åt detta. Vi drog slutsatsen att vi inte kan vänta på Calmforsutredningen. Då tog vi ställning vid vårt riksting.

Erik Åsbrink skyller alltid alla problem som uppkom under förra mandatperioden på den regering som jag och Anne Wibble satt i, och som Lars Tobisson hade ett stort inflytande på. Alla problem läggs på våra skuldror.

Erik Åsbrink har inte tid att svara, men jag skulle ändå vilja fråga honom följande: Vad beror det då på att ytterligare 80 000 medborgare har blivit arbetslösa i detta land sedan Göran Persson blev statsminister? Beror det på regeringens åtgärder, eller är det, som det står i finansplanen, ett antal faktorer som regeringen inte har förmåga att påverka som ligger bakom? Den nu så aktuella politiska stabiliteten, som åstadkoms genom samarbetet med Centerpartiet, har uppenbarligen inte räckt till för att få ned arbetslösheten. Den har t.o.m. ökat under denna period.

Jag tycker att Erik Åsbrink rör sig litet väl lättsinnigt och ovetenskapligt mellan dessa två perspektiv. Under förra mandatperioden var alla problem och allt som hände den dåvarande regeringens fel. Nu, när arbetslösheten ökar, beror det på faktorer bortom regeringens förmåga. Mot bakgrund av ett sådant resonemang tycker jag att det är naturligt att inte lägga ut ytterligare suveränitet vad gäller penningpolitiken, som är avgörande, på andra faktorer. Vi skall behålla suveräniteten genom att säga nej till ett svenskt medlemskap i EMU.

Anf. 45 LARS TOBISSON (m):

Herr talman! För oss moderater är ställningstagandet för EMU ett klart ja. En stabil gemensam valuta fördjupar den inre marknaden. Den stärker konkurrensen i Europa. Den är bra för Sverige. Vi säger ja till euron därför att utanförskap har ett pris som vi inte ser något skäl att betala. Vi är inte villiga att betala för friheten att devalvera.

Det är ett klart besked. Jag konstaterar att den debatt som har förts i dag inte har givit några motsvarande besked från regeringspartiet Socialdemokraterna. Jag beklagar detta. Vi kommer att fortsätta att i debatten driva Erik Åsbrink, övriga statsråd och den socialdemokratiska partiledningen till besked som de nu smiter undan från. Därmed visar de också den brist på ledarskap som även kännetecknar regeringens politik i andra frågor.

Anf. 46 OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Det finns ett antal debattrådar som inte har klarats ut tydligt nog. Låt mig för vår del säga, när det gäller Riksbankens ansvarsområde, att vi har förordat att valutapolitiken med dess genuina politiska laddning och rimligen också ansvarstagande bör ligga hos regeringen. Vi hoppas att det skall bli så.

Därefter finns det möjlighet att ta ställning vad gäller Riksbankens oberoende motsvarande fas 2-kraven. Självfallet har vi anledning att låta graden av oberoende för Riksbanken påverkas av om vi har någon nationell centralbank eller inte. Det ligger också i sakens natur. En europeisk centralbank i Frankfurt har vi ändå inte särskilt stort inflytande över, eftersom den är gemensam. Det är det väl ingen som inbillar sig.

Låt mig också klargöra följande när det gäller Riksbankens roll i dag, innan vi har gjort några förändringar eller innan vi gjort den mer oberoende. Jag har självfallet ingenting emot att man utnyttjar den lagfästa yttrandefriheten när man representerar Riksbanken. Det är inte det debatten gäller. Man har ansvaret, och kan efter samråd med regeringen gå in t.ex. i ERM, så det är inte någon oviktig roll. Uppträder man som debattör får man finna sig i att man blir behandlad som debattör. Det jag vill varna för är varje försök från Riksbankens sida att i förväg låsa en fråga av så genuin politisk karaktär som denna.

Jag vill säga några ord om EMU och varför vi har sagt nej från Centerpartiets sida. Det är en grundläggande fråga som vi har diskuterat vid ett par stämmor. De ekonomiska faktorerna har markerats så tydligt – och det behövs – men det sägs ingenting om krav på sysselsättning och än mindre om miljökrav, som ju tyvärr är ett totalt underordnat område i EU över huvudet taget. Där har debatten kommit ännu kortare bit på vägen än här i Sverige, och det vill inte säga litet. Det borde egentligen finnas både sysselsättningskrav och miljökrav för att man skall kunna balansera de olika sakerna mot varandra. Det är självklara utgångspunkter för vår negativa syn på EMU.

Är det så att vi i Sverige har fundamentala strukturproblem får vi minnsann se till att lösa de problemen själva. Det har kommenterats i debatten. Vi är inte beredda att använda EMU som en tvångströja som Sverige behöver – som någon att skylla på eller någon som skall göra jobbet åt oss. Det är därför vi har ytterligare skäl för att säga nej till medlemskap.

Skall vi dessutom, som jag sade i mitt inledningsanförande, riskera vårt deltagande i det europeiska fredsprojektet och kanske hindra det projektets utveckling? Det är ett ställningstagande som EMU-arkitekterna borde ha funderat igenom grundligare än de tycks ha gjort. Skall vi skapa ytterligare klyftor mellan politik och medborgare? Det gör man lätt med centralistiska uppifrån-projekt. Det finns ingen annan lösning på sådana problem än beslut som är djupt förankrade hos de svenska medborgarna.

Anf. 47 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! På 50- och 60-talen hade man principer för det internationella ekonomiska samarbetet som byggde på att de enskilda länderna förde en aktiv politik mot arbetslösheten. När det uppstod underskott i ett land lånade man solidariskt från andra.

År 1975 var Sverige världens rikaste och mest jämlika land. På 80-talet bredde nya idéer ut sig. Det var egoismens idéer. Rädde sig den som kan! Satsa på dig själv!

Maastrichtavtalet var ett slags sammanfattning av dessa idéer. Man går kanske litet väl långt när man, som Bengt-Ola Rytter, säger att det var nyliberalismen inskriven i grundlagen, men det är ändå ganska långt åt det hållet.

Ingvar Carlsson efterlyste en ny ekonomisk teori. Jag tror att han sökte efter något väsentligt. Eftersom det talas mycket om ekonomernas roll i detta, vill jag samtidigt säga att den stora majoriteten av ekonomerna alltid har ställt sig på maktens sida på det stora hela. Det är inte så intressant vad ekonomerna säger i den här frågan. Det viktiga är att vi som är politiskt verksamma formar det nödvändiga alternativet till det högerprojekt som heter EMU. Det är möjligt och högst realistiskt att skapa ett sådant alternativ byggt på nationell självbestämmanderätt, aktiv politik mot arbetslösheten och även ett mycket omfattande internationellt samarbete, ett internationellt mellanstatligt samarbete mot arbetslösheten.

Till sist är det nödvändigt och viktigt att frågan avgörs i en folkomröstning. Annars får beslutet aldrig en folklig legitimitet.

Anf. 48 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Den här debatten har visat att Socialdemokraterna ännu inte är beredda att gå in i den mer sakliga diskussionen. Miljöpartiet beklagar det. Vi behöver debatter om de olika delfrågorna på ett helt annat sätt än hittills. Vi måste kunna debattera motsättningen mellan sysselsättningspolitiken och EMU-projektet för att kunna fatta beslut med öppna ögon och så att människor får veta vad det egentligen handlar om.

Vi har också fått se hur Moderaterna och Folkpartiet ser att det enda alternativet till EMU-medlemskap är att återgå till något slags inflations- och devalveringspolitik à la 70- och 80-tal. Det är inte aktuellt. Det finns inte något annat parti som för fram det, utom möjligen Vänsterpartiet. Det är jag litet osäker på. Det är ju rätt makabert. När vi nu efter alla äventyr har lyckats att koppla kronan till andra valutor, till ERM, gått upp på flytande växelkurs och satt upp ett inflationsmål för Riksbanken – och det går mycket bra – varför skall vi då ha så bråttom att överge detta? Det är helt enkelt en fixering i en gammal debatt. Jag kan inte tolka Modera-

terna och Folkpartiet på något annat sätt. De är kvar i gamla hjulspår och har mycket svårt att ta sig an den nya tiden.

Det är mycket intressant, eftersom de växande marknaderna i världen inte finns i Europa utan i Nordamerika – och Sydamerika kommer alltmer – och i olika asiatiska områden. Kina har ju varit på tapeten på senare tid, men det gäller ju också Sydostasien. Där har Sverige faktiskt ett försprång på sina håll. Om vi jämför oss med de centraleuropeiska länderna är vi rätt aktiva på många andra håll i världen. Vi har mer export och import från dessa områden. Där finns en större ekonomisk potential för Sverige. Det ser likadant ut om vi tittar österut mot Baltikum och Ryssland. Där finns också en mycket stor potential för Sverige som ett självständigt fristående land utan alltför hårda bindningar till en alltmer sammanmjuten europeisk union. Vi skulle ha mycket större fördelar av att stanna utanför om vi förstår att använda de fördelarna och inte gör om de gamla misstagen.

Möjligheterna är mycket större än vad vi själva många gånger anar. Det är oerhört farligt med tvångstanken att om andra gör någonting måste vi göra likadant. Det är egentligen det som är det politiska huvudargumentet för ett medlemskap i EMU. Det blev väldigt tydligt i måndags när Calmforsutredningen presenterade sitt resultat. Det är just denna önskan att vara andra till lags, att inte bli ställd utanför av de andra ledarna i EU och rädsla för de politiska påtryckningar som de kan utöva mot Sverige. Men vi skall inte vara rädda. Detta kan vi klara mycket bra om vi tror på att vi klarar vår egen ekonomi, och det gör vi.

Anf. 49 MATS ODELL (kd):

Herr talman! Jag är medveten om att finansministerns debattid är slut. Roy Ottosson säger att Socialdemokraterna inte vill ta en debatt i sakfrågan. Jag vet inte hur det är med den saken. Men det jag vet och ser är att finansministern lämnade kammaren innan debatten var slut. Jag tycker att det är ganska anmärkningsvärt. Det hade väl varit på sin plats att han hade lyssnat till debattens slut i denna viktiga fråga, särskilt som han själv tydligen inte har någon uppfattning i den här frågan. Vi skall kanske tolka hans något tidiga avgång symboliskt – att den förebådar en större avgång framöver. Vi får väl hoppas på det.

Herr talman! Låt oss ändå tillsammans med gemensamma krafter gripa oss an Sveriges verkliga problem så att vi klarar att lösa arbetslösheten, välfärden och omsorgen om de gamla och sjuka. EMU löser inte detta problem åt oss. Det måste vi göra själva. Vi kristdemokrater hoppas verkligen att vi efter valet 1998 skall få en ny riksdagsmajoritet som kan bilda en ny och handlingskraftig regering med både ideologi och strategi för att få fart på Sveriges näringsliv, och därmed också skapa jobb åt landets arbetslösa.

Anf. 50 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Vi har nu kommit fram till något som vi kan kalla för avdelningen för personliga bekännelser. Trots att vi som tillhör övriga talare har så liten tid till vårt förfogande vill jag ändå använda några sekunder till att protestera mot den tingens ordning. Jag vet inte var den

uppfinningen kommer ifrån, men det ligger väl vi närheten av talmanskonferensen.

Det är alldeles för liten tid för att diskutera en så viktig fråga. Nog sagt om det.

Jag har lyssnat på debatten från arla morgonstunden till nu. Det är många saker som har slagit mig, men en har varit uppenbar. Debatten har nästan uteslutande har utgått från det nationella perspektivet. Någon gång har talarna kommit in på andra länder, men då mycket snabbt och i jämförande ordalag. Jag skall inom kort avge min personliga beaktelse. Men låt mig först motivera den med följande.

Jag har alltsedan diskussionen om ett europeiskt samarbete blev aktuell för svensk del grundat min ståndpunkt på Sveriges roll och den roll vi kan spela i ett europeiskt samarbete. Jag har sett positivt på det. Jag har den övertygelsen, och jag vet att de flesta andra delar den, att den internationella utvecklingen har lett till att många viktiga politiska frågor icke längre kan lösas nationell basis utan måste lösas i gemenskap med andra länder.

Jag var positiv till ett svenskt medlemskap i EU. Sverige blev medlem. Jag hade möjlighet att några korta månader i EU-parlamentet testa vad det var frågan om. Jag fann att den positiva andan och möjligheten som låg i samarbetet faktiskt förelåg. Mitt ställningstagande till EMU är inte märkvärdigt sett ur det perspektivet.

Någon tidigare talare har i debatten efterlyst socialdemokratiska ståndpunkter i den här frågan. Min inställning till ett svenskt medlemskap i EMU är positiv. Jag vägrar att acceptera att det är en tvångströja som vi med böjt huvud skall ikläda oss därför att andra tvingar oss till det. För mig är det en möjlighet att uträtta någonting gemensamt i en värld som i dag är internationell.

Låt mig använda en idrottsterm. Vi politiker bör sträva efter att tävla i samma viktklass som det internationella kapitalet, som länge har varit suveränt i den meningen att det inte har känt nationella gränser. Varje gång ett land, stort eller litet, har försökt att matcha spekulationer eller andra angrepp har man misslyckats. Sverige gjorde det 1992, och andra länder har rönt samma öde.

För mig är EMU ett instrument, en möjlighet till att åstadkomma en gemensam motvikt för att få en politisk balans i utvecklingen i vår del av världen. EMU blir vad vi gör det till. En gemensam ekonomisk valutapolitik är för mig den bästa garanten för att få stabila ekonomier i Europa. Jag vägrar att acceptera – tills jag blir överbevisad – att vi därmed skulle avhända oss all möjlighet att bedriva någon nationell politik.

Vi skall gå in ödmjukt i debatten. Min uppfattning är – och den skall jag driva så gott jag kan inom mitt parti – att det bästa för Sverige är att gå med i det europeiska valutasamarbetet. Men vi skall göra det när vi är redo för det utifrån en stark ekonomisk position.

Anf. 51 GÖRAN LENNMARKER (m):

Herr talman! Låt mig först mot bakgrund av den kritik som vi moderater har riktat mot socialdemokrater för att inte ta ställning säga att jag välkomnar Axel Anderssons tydliga ställningstagande. Det är bra, och jag tror att det är klokt för debatten att det kommer klara och tydliga inlägg i denna.

Det fanns ett inlägg i den tidigare debatten som jag med viss skärpa vill ta upp. Det gäller påståendet att EU hade med freden att göra, men att EMU inte hade med detta att göra. Den som kan den europeiska historien och minns bakgrunden till katastroferna på 30-talet som ledde fram till andra världskriget inser att det man lärde sig av detta var dels att bevaka frihandeln, dels att se till att man skapade institutioner för valutasamarbete mellan länderna.

Det var en av de absolut viktigaste frågorna man startade med efter andra världskriget. Det gällde frihandeln, GATT och allt detta, den europeiska integrationen och valutasamarbetet, som länge leddes av USA fram till början av 70-talet. Det är väldigt viktigt att komma ihåg detta. Det finns mycket bittra erfarenheter av en oordnad handel och konkurrensdevalveringar som lett fram till nationella och europeiska katastrofer.

Om vi skiftar perspektivet till Sverige har Sverige genom sin nyare historia goda erfarenheter av stabila priser och samarbete på valutaområdet. Vi har haft snabb välfärdsutveckling och låg arbetslöshet under sådana perioder. Vi behöver bara erinra oss 1950- och 1960-talet. Vi har likaledes dåliga erfarenheter av hög inflation och ett valutasamarbete som inte har tagits på allvar. Vi har fått låga reallöner – Sverige hör snart till den fattigaste femtedelen i Västeuropa – och vi har fått arbetslöshetens stålbad.

Vår egen nära historia är entydigt negativ när det gäller inflationspolitik och en slapp valutapolitik. Vi hade också under denna period tre stora externa störningar. Vi hade två oljekriser 1973–1974 och 1978–1979 som innebar väldiga påfrestningar på Sveriges ekonomi, och vi hade en omvänd oljekris 1985–1986 när oljepriset halverades. Ingen av dessa tre externa kriser klarade vi särskilt bra när vi hade en egen valutapolitik och en dålig penningpolitik. Argumentet att det skulle vara så klokt att ha en sådan politik för att klara externa kriser har inget stöd i Sveriges nyare historia.

Grunden för motviljan att gå in i en gemensam stabil valuta tror jag ligger i just ordet stabil. All argumentation tar sats i föreställningen att man kan lösa samhällsproblem genom hög inflation. Det skulle på något sätt vara en motsatsställning mellan att hålla ett stabilt penningvärde och t.ex. en låg arbetslöshet. Det har inget stöd i historien. Vi kan inte spåra det i vår egen utveckling.

Naturligtvis kan man på mycket kort sikt, på samma sätt som man kan låna upp pengar, släppa iväg inflationen och ha det mycket behagligt. Men på medellång och lång sikt finns inte detta samband. Jag kan inte förstå varför idén att man skall devalvera och ha hög inflation, som i praktiken innebär att man sänker reallönerna – inflation och devalvering handlar om att sänka reallönerna – skulle vara lösningen på vare sig arbetslöshetens eller den svaga ekonomiska utvecklingens problem. En stabil gemensam valuta är för Sverige en oerhört gynnsam möjlighet. Det gäller för oss att ta till vara detta.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis säga att det behövs två saker för debatten. Det ena är att det uttrycks åsikter. Det andra är att man menar vad man säger. Det säger jag med särskild adress till Centerpartiet, eller snarare till Centerpartiets ledare, som avslöjade vad som låg bakom de tidigare ställningstagandena.

Anf. 52 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Om Sverige skulle gå med i EU:s ekonomiska och monetära union skulle grundläggande beslut fattas åt oss i Frankfurt av en europeisk centralbank som enligt sina regler inte får styras demokratiskt. Då skulle vi ge upp friheten att själva bestämma över vår ekonomiska politik. Men har vi den friheten i dag? Ja, det har vi - om vi tar den.

Vår handelsbalans och bytesbalans är positiv. Vi producerar mer än vi konsumerar och lever ingalunda över våra tillgångar. Omvärlden bör alltså kunna tillåta att vi behåller rätten till en egen ekonomisk politik när det gäller hemmamarknaden och den offentliga sektorn, som faktiskt utgör två tredjedelar av landets ekonomi.

Göran Lennmarker klagade nu senast över vådorna med devalvering. Jag håller med honom men drar en annan slutsats.

Det är nämligen viktigt att vår krona fortsättningsvis flyter och inte knyts till ERM, EU:s växelkursmekanism. Så länge marknaden själv avgör vad vår krona är värld kan ingen spekulera mot den. En flytande valuta innebär alltså att vi inte kan delvalvera eller revalvera, utan att vi accepterar att marknaden sätter priset på kronan.

Detta system har andra länder använt länge utan våda, t.ex. Kanada. Men skulle Riksbanken knyta kronan till ERM kan spekulanten börja på nytt. Vi skulle ännu en gång försätta oss i det fruktansvärda läge som vi hade 1992 och som slutade med 500 % ränta.

Spekulationer mot kronan hotar vår ekonomiska frihet. Det kan då verka som om vi är tvungna att gå med i EMU. Men med en flytande växelkurs är spekulationer inte möjliga.

Riksbanken har enligt sin ordförande tagit ställning för att Sverige skall gå med i EMU och ERM. Men fortfarande är Riksbanken riksdagens bank och möjlig att styra i demokratisk ordning, genom val av riksbanksfullmäktige och genom riksbankslagen. Vi skulle t.ex. i riksbankslagen kunna införa rätten till arbete som ett högt prioriterat område, precis som vi nu har i regeringsformen.

Riksbanken är ännu inte "oberoende", som det kallas när den demokratiska styrningen avskaffats och det i praktiken är Bankföreningens och försäkringsbolagens särintressen som tillsammans med Riksbankens tjänstemän och ledning bestämmer vilket beslut riksbanksfullmäktige skall fatta. Genom sin tystnadsplikt är de i fullmäktige redan i dag helt utlämnade åt det beslutsunderlag de får. Men detta kan vi ändra på.

Med den inställning till EMU som riksbanken har är det skrämmande att banken faktiskt själv kan avgöra frågan om ERM. Riksbanken måste styras demokratiskt av riksdag eller regering.

Kan vi då stanna utanför ERM? Eller, med andra ord, har vi rätt att behålla vår frihet?

DN citerade den 4 november den före ordföranden för Riksbanken, Staffan Burenstam Linder. Han menar att EMU inte är betjänt av att ha med länder som tvingats in, men han fortsätter: "Men däremot ska vi inte tro att vi har friheten att köra en växelkurs bara på egen hand. Sverige kommer att vara tvunget att införa fast växelkurs, det kommer att finnas ett sådant tryck från omvärlden. Sverige kan inte fatta egna beslut här."

Jaså, och varför inte?

Detta är ett exempel på påståenden som styrt oss de senaste åren. Gång på gång får vi höra att vi är tvingade, på grund av globaliseringen, ekonomins internationalisering osv.

Hur kommer det sig att vi går på det här? Hur kommer det sig att vi ger upp vår frihet? Har vi glömt att det inte var länge sedan som människor var beredda att dö för Sveriges frihet?

Anf. 53 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Låt mig erinra Birgitta Hambraeus om att den gemensamma stabila valutan dels innebär att växelkursen gentemot omvärlden blir flytande, dels innebär att det inte finns någon spekulationsmöjlighet inom denna gemensamma valuta. Inga växelkurser finns heller där inom.

Låt mig också erinra Birgitta Hambraeus om att det finns bittra europeiska erfarenheter av helt oreglerade valutaförhållanden, inte minst konkurrensdevalveringar.

Jag vill också ställa en fråga: Om det nu är så att Sverige skall ha en stabil låg inflation, dvs. en penningpolitik som överensstämmer med den gemensamma valutan – vari ligger då värdet av att ha en egen penningpolitik som är likadan som den gemensamma europeiska?

Anf. 54 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Sverige har på den senaste tiden med en flytande valuta nått många av de mål som vi har ansett vara viktiga att nå. Det finns ingenting som talar för att man måste knyta kronan till ERM och därför, innan EMU har kommit till stånd, återigen utsätta oss för spekulationer.

Kanada har i årtionden kunnat ha en flytande valuta. Jag kan inte se någon anledning till att inte vi skulle kunna ha det.

Anf. 55 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Vi måste väl ändå väga in den bittra europeiska erfarenheten när vi tar ställning? Vi har en mycket bitter europeisk erfarenhet av helt oreglerade valutaförhållanden, när länder konkurrerade med devalveringar och tullökningar i strävan att avskärma sig från ekonomiskt samarbete med grannländer under svåra tider med påfrestningar.

Det är detta som ligger bakom hela idén med ett internationellt valuta-samarbete och bakom strävan efter att skapa en gemensam, stabil europeisk valuta. Detta kan man inte bortse från.

Anf. 56 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Den nya ordning för Europa som Hitler ville genomföra väckte ett visst intresse. Man talade om en tyskledd gemensam valuta i Europa. Då startade västmakterna Bretton Woods-diskussionerna om internationalisering, om en internationell valutaunion och om Världsbanken.

Under en lång period hade vi då regler för den internationella valutan som sedan upphörde. Att nu gå tillbaka till det som Hitler föreslog, nämligen att vi skulle ha en tyskledd gemensam valuta i Europa, kan jag inte se som en god lösning.

Anf. 57 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag har lyssnat på denna debatt sedan klockan nio i morse, och jag måste säga att jag är bedrövad över sakernas tillstånd. Man kan få ett intryck av att de flesta av debattörerna varken ser eller hör och framför allt inte har tagit in verkligheten, varken i Sverige eller i Europa.

Göran Lennmarker sade nyss att vi måste väga in de europeiska erfarenheterna. Hur är erfarenheterna då, om vi ser på Europa och på Sverige som en del av Europa?

Jo, arbetslösheten stiger. Den är katastrofalt hög i de flesta länder och håller på att permanentas på en oacceptabel nivå. Vi har växande klyftor mellan dem som har och dem som inte har. Vi har en nedmonterad social välfärd. Otryggheten breder ut sig. Vi har ökad segregation och ökat våld som följd av detta. Det är en verklighet som tränger sig på alltmer, och den tränger sig också på oss i Sverige.

Vad är då den verkligheten sprungen ur? Är det några naturkatastrofer som har drabbat Västeuropa och västvärlden? Nej, det är det inte. Detta är resultat av politiskt fattade beslut. Det är resultat av en ekonomisk politik som förespråkar just detta – ökade inkomstskillnader och ökad social oro, som blir fallet när människor inte känner trygghet vare sig i vardagen eller i jobbet.

Detta är resultatet av just den ekonomiska politik som man föreskriver inom ramen för EMU. Och det är detta som man vill fortsätta med, som Moderaterna, Folkpartiet och väldigt många vill fortsätta med. Det verkar nu också som att regeringen vill fortsätta med detta. Man säger att man inte har tagit ställning, men i grunden är man positiv.

Jag kan inte förstå varför vi har anledning att vara positiva till något som vi ser skapar saker som vi inte gillar. Åtminstone gillar inte vi i Vänsterpartiet det. Det är möjligt att Göran Lennmarker och högern tycker att det är bra med ökade klyftor och ökade orättvisor i samhället. De kanske har uppfattningen att om bara de rika blir rikare så skall det också spilla över litet på de fattigaste.

Jag tror inte på det. Jag tror inte att det är lösningen på vår tids problem, och någon måste väl någon gång våga säga detta. EMU är inte lösningen på vår tids problem! Det är en gammal tanke, sprungen ur en gammal tid, väckt av ålderdomliga män! Det går inte att köra på i de här spåren.

Sakfrågan är om detta är bra eller inte. Om vi kan konstatera att det inte är bra måste vi också våga säga nej till detta projekt. Vi måste våga ifrågasätta de fördrag som hittills har slutits. Vi måste våga säga att vi inte kan gå med. Även om ett antal länder har gjort det, kan vi ändå ha modet att se verkligheten och säga: Detta vill vi inte vara med om!

Vi måste ju ha modet att använda våra demokratiska fri- och rättigheter, som innebär att kunna säga nej till det vi tycker är dåligt. Och vi skall naturligtvis använda det mest utvecklade demokratiska system vi har för detta, den mest utvecklade formen för ett demokratiskt beslut, där så många som möjligt har möjlighet att delta och vara delaktiga på ett kvalificerat sätt – nämligen en folkomröstning.

Jag förstår inte varför så många är så rädda för folkomröstningsinstitutet, när vi vet att nuvarande regering inte har mandat att föra oss in i dessa utvecklade steg av EU-processen. Det var ingen fråga i valet 1994,

som var det val som resulterade i sammansättningen av denna kammare. Man sköt på frågan till folkomröstningen som skulle komma. Men i folkomröstningen sade man att den inte gällde denna fråga. Nu skall vi ha en folkomröstning!

Prot. 1996/97:25

6 november

emu-debatt

Anf. 58 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Den solida erfarenheten från Sverige, från Europa och från hela västvärlden är att stabilt penningvärde och välskötta statsfinanser är bra för att få ett högt välbefinnande och en låg arbetslöshet, Gudrun Schyman. När vi har övergivit detta har vi urholkat välfärden och kommit in i arbetslöshetens stålbad. Det är detta som är själva grunden till att man skall föra en gemensam valutapolitik av det slag som förespråkas i EMU. Man har sett det förskräckliga i alternativet.

Jag kan inte förstå varför Gudrun Schyman och Vänsterpartiet förespråkar rätten att urholka reallöner genom hög inflation. Det är ingen lösning vare sig på frågan om välfärden eller massarbetslösheten. Inom parentes skall vi komma i håg att när Gudrun Schymans partivänner var vid makten i östra Europa var arbetslösheten där 30–50 %.

Anf. 59 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag förespråkar ingen ekonomisk politik som leder till hög inflation. Det är en villfarelse från högern att bara för att vi i Vänsterpartiet säger nej till den ekonomiska och monetära unionen och den fullständigt vansinniga ekonomiska politik som högern runt om i hela världen förespråkar säger vi ja till inflationen. Det gör vi inte alls!

Vänsterpartiet för en helt annan ekonomisk politik som tar sikte på att lösa de problem som är de största för de flesta människor – nämligen de stora orättvisorna och arbetslösheten. För detta behöver vi den handlingsfrihet vi kan åstadkomma genom att själva kunna fatta besluten och använda det verktyg som den ekonomiska politiken är. Vi måste också kunna diktera vad Riksbanken skall göra och kunna avsätta de chefer som inte sköter sig.

Anf. 60 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Den gemensamma penningpolitiken och den penningpolitik vi i dag för i Sverige är grundade på iakttagelsen att det för både välfärdens och arbetslöshetens skull är klokt att ha ett stabilt penningvärde. Sedan finns det många andra områden inom den ekonomiska politiken som inte alls ingår i penningpolitiken och som man inom Europa huvudsakligen sköter nationellt. EU har inte särskilt mycket med denna övriga ekonomiska politik att göra.

De svenska problemen innebär framför allt en kraftig kritik av den förda ekonomiska politiken i Sverige, men detta har inte med EMU-debatten att göra. EMU-debatten handlar om den gemensamma penningpolitik som är grunden för den gemensamma valutan. Det finns en solid erfarenhet av att detta är någonting bra.

Låt mig också erinra om att i de länder där Gudrun Schymans partis idéer fått genomslag har dessa varit förödande för välfärden och de har även påverkat arbetslösheten på ett förödande sätt.

Anf. 61 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det vore bättre för debattens saklighet om Göran Lennmarker utgick ifrån verkligheten. Kan han påstå att det som nu pågår i samtliga EU:s medlemsländer – nedskärningar av de gemensamma offentliga utgifterna, urholkning av tryggheten i jobbet, massavskedanden och växande orättvisor – är tecken på stabilitet och någonting som är bra? I så fall har vi helt olika uppfattningar om vad som är bra och stabil ekonomi.

Min och Vänsterpartiets uppfattning är att ekonomin inte är målet – det är människan. Man måste titta på hur folk lever och har det och sedan använda pengarna för att göra det så bra som möjligt för så många som möjligt. Detta är knappast vad som sker i dag i västvärlden – varken i EU:s medlemsländer eller i Sverige. Därför måste vi också våga säga att den ekonomiska politik som i dag förs och som förespråkas genom EMU är felaktig.

Anf. 62 AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Gudrun Schyman sade i sitt anförande att det krävs mod för att säga ifrån. Jag tycker inte att det krävs särskilt mycket mod för att säga nej till saker och ting. Vi lever i en föränderlig värld.

När jag har försökt analysera varför Vänsterpartiet så kategoriskt är emot europeiskt samarbete i allmänhet och ekonomiskt samarbete i synnerhet har jag kommit fram till att det beror på att Vänsterpartiet förespeglar nationella lösningar som icke är möjliga längre. EMU innebär för mig möjligheten att skapa en stabil ekonomisk plattform för att kunna bedriva ett nationellt reformarbete.

Anf. 63 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Om vi försöker fortsätta att hålla oss till verkligheten så är inte målet för EMU att komma till rätta med massarbetslöshet och sociala orättvisor. Målet för den ekonomiska politiken såsom den har dikterats i EMU är att stärka det västeuropeiska industrikapitalets konkurrenskraft i den hårdnande internationella ekonomin. Man kan ha uppfattningen att detta är viktigt. Det är *en* uppfattning, och den har sina politiska företrädare.

Jag och Vänsterpartiet – och arbetarrörelsen, tror jag – har en uppfattning om att också människorna som arbetar i industrin skall kunna stärka sina positioner och sin välfärd och kunna utveckla sina liv. Det krävs i så fall en politisk motmakt som sätter dessa intressen i förgrunden. Detta kolliderar med EMU, som inte är det projekt och den motmakt som Axel Andersson talar om. Det är precis tvärtom, och det är därför vi skall säga nej till en idé som föreskriver för oss i Sverige hur vi skall utforma vår grundlag. Vi skall inte ha sådana diktat.

Anf. 64 AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det kategoriska nejdet återkommer ständigt när Gudrun Schyman för talan i de europeiska samarbetsfrågorna. För mig är detta litet grand av ett underkännande av det som Gudrun Schyman gärna pratar om, nämligen arbetarrörelsens möjligheter att påverka även vår omvärld.

Jag har en annan infallsvinkel. Jag anser att vi i arbetarrörelsen – jag tillhör också den – har en möjlighet att påverka skeendet i Europa, men endast om Sverige är med.

Prot. 1996/97:25
6 november

EMU-debatt

Anf. 65 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag har inställningen att vi skall hålla oss till realiteterna och titta på verkligheten. För mig är inte samarbete en fråga om att det kan se ut hur som helst, att vi kan samarbeta hur som helst och med vilket resultat som helst. Det är innehållet i samarbetet som är det viktiga, Axel Andersson. Innehållet skall vi formulera i våra politiska mål och visioner.

För mig är innehållet detsamma som de människor vi har omkring oss – både i Sverige och i andra länder. Vänsterpartiet vill självfallet ha ett internationellt samarbete, men målet för detta skall vara att människor har arbete och rätt till ett dragligt liv – inte ökade orättvisor och massarbetslöshet. Målet skall också vara att samarbetet skall ske under demokratiska former med respekt för varje lands självbestämmande. Det uppnår vi inte genom att säga ja till den ekonomiska och monetära unionen.

Anf. 66 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Konsekvenserna av ett svenskt deltagande i EMU måste analyseras med utgångspunkt från flera intressegrupper såsom nationen, företagen, näringslivet och medborgarna. Ett deltagande i den gemensamma valutaunionen innebär ett antal fördelar för samhällsekonomin:

- lägre transaktionskostnader för företag och hushåll
- kostnader för valutarisker försvinner
- Sverige får en förtroendevinst för investeringar
- låneräntan går ned

Det är ganska givet att det blir så här. Men ett svenskt deltagande skulle också innebära en minskad ekonomisk handlingsfrihet, vilket måste tillskrivas minussidan. Dit hör förlusten av möjligheten till växelkursförändringar som stabiliserings- och omfördelningspolitiskt instrument.

Detta innebär att om Sverige skapar eller drabbas av inhemska ekonomiska kriser, som exempelvis höga lönekostnader för svensk basindustri eller brutalt höjda energikostnader på grund av en för snabb avveckling av kärnkraften, kan vi inte låta en flytande växelkurs vara den buffert den kan vara genom att vi omfördelar kostnaderna till hela ekonomin och på det sättet också låter importpriserna drabbas. I stället skulle det pressa ned våra priser på exporterade produkter och därmed också sänka lönerna i Sverige. Den flexibiliteten har vårt land aldrig visat sig ha. Därför innebär gemensam valuta en mycket stor utmaning för svensk arbetsmarknad.

Herr talman! Med en svensk socialdemokratisk regering kan vi förvänta oss en kostnadsdrivande lönepolitik på lägst europeisk nivå och samtidigt mycket höga skatter på i dag 52 % av BNP. Denna kombination av löne- och skattepolitik är starkt kostnadsdrivande för svensk industri och leder till en radikalt ökad arbetslöshet.

Den socialdemokratiska löne- och skattepolitiken och därmed återkommande devalveringar sedan 1970-talet har haft en mycket negativ inverkan på svensk industristruktur. Arbetsintensiva branscher med hög andel importerade insatsprodukter missgynnas jämfört med kapitalinten-

siva. Devalveringarna har bromsat framväxten av kunskapsintensiva näringsgrenar. Därför har Sverige i dag en alltför liten tjänstesektor och en alltför hög arbetslöshet.

Svensk ekonomi avviker alltför mycket från Europas ekonomi. Sverige sitter i en fälla där högskattepolitiken tvingar oss till återkommande växelkursförändringar. Då blir en fast växelkurs inom EMU ett stabiliseringsshot inom vårt land. Detta tror jag att finansministern och Göran Persson inser.

Herr talman! Är det då rimligt att vi i Sverige enbart utifrån vårt eget lands behov gör valet att delta eller inte delta i EMU?

Låt oss först konstatera att varje nation alltid företräder egna intressen som dominerar deras agerande. Ju närmare EMU vi kommer desto tydligare blir detta. Den inre marknaden har sin koncentration i Tyskland, Frankrike och Benelux. Tyskland har störst intresse av en gemensam valuta och agerar därför som motor i projektet. Samtidigt kan vi se att man inte vill ta alltför stora risker, vilket kommer till uttryck i de fem konvergenskriterierna.

Sverige är välkommet med i EMU därför att vi är en intressant marknad och därför att vi förväntas stå på egna ben. Men låt oss inte glömma att vi själva måste ta ansvar för de nationella konsekvenserna.

Vad händer då med ett land som geografiskt ligger långt från marknaden? Låt oss se på Norrland inom Sverige. Vi har i dag svårt att klara Norrlands arbetsmarknad utan stöd till transportkostnader och annat. Vad skulle hända med Finland och Sverige som ligger långt från den gemensamma marknaden? Skulle vi få den kompensationen som behövs? Skulle vi vilja ha det?

Vi kristdemokrater anser att vi inte kan gå in i ett sådant här system. Vi måste ta ansvar för den situation som Sverige befinner sig i i dag.

Slutligen, herr talman: Sverige bör nu med anledning av vad jag har sagt tacka nej till ett deltagande i EMU:s tredje steg och samtidigt vidareutveckla de fem konvergenskriterierna med egna kriterier för en ökad ekonomisk harmonisering mot Europa. Dessa kriterier bör ta sikte på en förändrad löne-, skatte- och arbetsmarknadspolitik.

Anf. 67 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Jag delar Holger Gustafssons analys av problemen i svensk ekonomi. Däremot förstår jag inte hans slutsats. Det kan väl ändå inte vara rimligt att vi skall använda en devalvering för att urholka reallönerna. Det kan inte vara ett sätt att undanröja problemen som vi själva skapar inom landet. Vi måste väl ändå lösa problemen vid källan. Det angav också Holger Gustafsson klart och tydligt. Vi kan inte ha en valutapolitik som bakvägen skall korrigera tokiga beslut i landet.

Anf. 68 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag har inte sagt att vi skall använda detta som ett normalt verktyg. Jag pekade på två extrema situationer som man kan råka ut för, då det kan vara nödvändigt att ha en buffert. Det är när det händer extrema saker för exempelvis svensk industri eller när en för snabb avveckling av kärnkraften fördyrar energin mycket snabbt för oss. Då kan

det vara nödvändigt inte med en devalvering, det förespråkar vi inte, men med en rörlig växelkurs som kan modulera situationen litet grand.

Låt mig säga att jag är litet förvånad över moderaterna och liberalerna, som så enkelt vill hasta in i ett medlemskap. Jag tycker att ni normalt gör bra ekonomiska bedömningar. Men i det här fallet vill ni stressa landet in i en riskabel situation. Huvuddelen av svenska nationalekonomiska bedömare är mycket tveksamma. Då kan man undra varför ni vill göra detta.

Anf. 69 GÖRAN LENNMARKER (m) replik:

Herr talman! Man skapar stora problem i Sverige genom att t.ex. avveckla kärnkraften, som Holger Gustafsson anförde. För att klara det måste vi fatta kloka beslut i denna fråga. För att klara det problemet kan vi inte ha en valutapolitik som bakvägen sänker reallönerna.

Låt mig också erinra om att vi har haft externa kriser. Vi har haft tre oljepriskriser, två negativa då vi fick mycket dyrare olja, och en positiv då vi fick mycket billigare olja. Vi klarade inte någon av de tre kriserna särskilt bra. Vi klarade det faktiskt sämre än många länder som valde att föra en stabil penningpolitik under hela tiden. Det är en bitter erfarenhet. Mycket välfärd försvann. Inte minst efter den sista krisen kom vi in i arbetslöshetens stålbad.

Anf. 70 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Man behöver inte ha så särskilt långt minne för att konstatera att vi i Sverige redan har varit med om situationer där valutan, oavsett om vi har velat det eller inte, har fått spela en roll som buffert. Vi önskade inte det. Men då var det kanske ändå den enda möjligheten.

Vi tror – vi önskar inte det, men vi tror – att det kan uppträda en liknande situation i framtiden. Vi menar – det vill jag säga nu och det har jag sagt i mitt anförande – att vi är lika angelägna som alla andra att rätta till missförhållandena i svensk ekonomi: lönepolitiken, arbetsmarknadspolitikerna och det som är fel i strukturen.

Men vi tror att det är livsfarligt, att det är att spela hasard med svensk ekonomi, att sätta på sig en tvångströja så att man tvingas att göra detta under svåra förhållanden. Det är bättre att ta den tid på sig som man behöver, rätta till missförhållandena och därefter göra en ny bedömning om det då är lämpligt att gå in i EMU. Det är vår filosofi. Det är vårt sätt att ta ansvar.

Anf. 71 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Jag delar inte Axel Anderssons uppfattning när det gäller EMU. Jag hoppas också att jag är lika tydlig som han är.

I ekonomisk teori beskrivs ett optimalt valutaområde som ett område

- där man möter likartade störningar i ekonomin
- där man har likartade ekonomiska mål
- där löner och priser är mycket rörliga
- där man har stor faktorrörlighet
- där näringslivet är diversifierat
- där man har verktyg för att utjämna skillnader och störningar

Det är enkelt att konstatera att det tilltänkta EMU har stora brister i förhållande till de här kraven.

Den fråga jag ställer mig är varför EMU:s konvergenskriterier är så annorlunda. EMU är ju tänkt att bli ett fungerande valutaområde. Varför handlar kriterierna bara om de offentliga finanserna och inte om deltagarländernas ekonomiska styrka och möjlighet att existera i en valutaunion?

Calmfors skriver i sin utredning: Det finns knappast något starkt stöd för att de finanspolitiska konvergenskrav som lagts fast i Maastrichtfördraget utgör en förutsättning för att EU:s valutaunion skall kunna upprättas.

Men Calmfors fullföljer inte analysen genom att fråga varför de har upprättats i den här irrelevanta formen.

Jag tror att bakgrunden är ganska enkel. EMU konstruerades när den rådande ekonomiska monokulturen var som mest stereotyp. Men framför allt är det därför att konvergenskriterierna skall vara en garanti för att Tyskland inte skall behöva byta politisk inriktning, vilket alla andra EMU-länder blivit tvingade att göra.

Tysklands historiska erfarenheter har gjort att låg inflation och stabilitet är det viktigaste som politiken kan leverera. I länder med en annan historia och med andra erfarenheter är det andra krav som människorna ställer. Tyskland har ju betraktats som det ekonomiska ankaret i EMU, även om det nu finns tydliga tecken på att det här ankaret draggas.

Det är Bundesbank som har den monetära makten i Europa. Självfallet ger Bundesbank inte upp sin position utan har sett till att de egna intressena har tillgodosetts i Maastrichtavtalet. Det är alltså inte ett fungerande EMU som är styrande, utan Tysklands intresse av att bibehålla den tyska modellen. Jag tror att svensken i gemen kommer att ha väldigt svårt att leva med den.

För att följa upp konvergenskraven har Tyskland lanserat stabilitetspakten, som skall garantera att den tyska modellen skall gälla i EMU för all framtid. Om EU köper stabilitetspakten innebär det att man, trots det namn som pakten har, bygger in instabilitet och motsättningar i systemet. I stället för att utjämna förutsättningarna – som EU ju inte har något system för – fördjupas problemen för de länder eller regioner som råkar illa ut. Detta skapar inte fred och stabilitet – tvärtom.

Herr talman! EMU är en stor, genomgripande och riskfylld åtgärd för att lösa ett litet problem. Jag inbillar mig inte att vi kommer att få det problemfritt, om vi står utanför EMU, men jag motsätter mig på det bestämdaste att vi genom att gå med i EMU upphöjer en döende ekonomisk doktrin till grundlag och alltings rättesnöre.

Om jag inte vore antifederalist skulle jag kunna tänka mig en valutaunion på mycket lång sikt, men aldrig en valutaunion med EMU:s konstruktion, som forceras fram på politiska grunder och av politisk prestige. Vi skall akta oss för att bli försökskaniner i ett demokratiskt och politiskt oacceptabelt projekt.

Min taletid är nu slut, herr talman. Jag ber att få påpeka att fyra minuter för detta ämne är alldeles på tok för kort tid.

Anf. 72 STEN TOLGFORS (m):

Herr talman! ”Den passivitet som skymtar i EMU-frågan är livsfarlig. Folk vill veta vad de politiska ledarna tycker. Om inte statsministern och

finansministern har en klar uppfattning, hur ska då vanligt folk kunna begripa något? De får allt falla sig ut och tala om vad de tycker.” Orden är inte mina, utan Kjell-Olof Feldts.

Statsministern var som finansminister uttalat positiv till svenskt EMU-medlemskap. Som regeringschef däremot har hans agerande präglats av en påtaglig brist på ledarskap. I stället för att ta ställning och argumentera för en linje väljer regeringen att passivt vänta och se vart vindarna bär. Än en gång får Sveriges väl stå tillbaka för socialdemokratins ständigt pågående interna krishantering. Endast en minister, handelsministern, har visat flagg och försökt belysa EMU:s olika sidor.

Det här gör att misstagen från debatten inför EU-medlemskapet riskerar att upprepas inför EMU-beslutet. Då svängde socialdemokraterna över en natt – utan debatt och förankring – med misstro som följd. Folkomröstning och parlamentsval borde ha utgjort startskott för en debatt också om hur vi skall förvalta ett medlemskap i EMU.

Ett medlemskap i EMU vore bra för den svenska ekonomin. Det gör bl.a. att den inre marknaden fungerar effektivare, med en gemensam valuta. Priser blir lättare att jämföra mellan länder. Vi får troligen också se en tydligare utjämning av priser på varor som är flyttbara över gränserna.

Konkurrenstrycket i ekonomin skulle höjas vid ett medlemskap, vilket är viktigt inte minst för Sverige, vars ekonomi till mycket stor del varit skyddad från full internationell konkurrens. Konkurrens kommer ytterst konsumenterna till del i form av lägre priser.

För företagen innebär ett EMU-medlemskap att transaktionskostnader och valutarisker försvinner vid inomeuropeisk handel. De större företagen klarar redan i dag att försäkra sig mot kursförluster. Detta är dock mycket resurskrävande för småföretag. Dessutom medför kurssäkring kostnader för företagen, något som faller bort med en gemensam valuta.

Det här är faktorer som jag tror kommer att uppmuntra den interna handeln inom EMU-länderna. Dessutom är en stabil valuta viktig också vad gäller den externa handeln utanför EMU-området.

Den gemensamma valutan blir stabil, rimligen betydligt stabilare än kronan. Inflation och räntor stabiliseras på en låg nivå, till gagn för investeringar och tillväxt och inte minst för hushållens ekonomi. Det här utgör grunden för ett konkurrenskraftigt näringsklimat, som i sin tur är grunden för nya jobb.

Herr talman! Det är mycket svårt att se en situation där det skulle vara acceptabelt för Sverige att i framtiden devalvera eller släppa loss inflationen, också som utomstående land. Jag tror alltså att den reella penningpolitiska självständigheten blir mycket liten, om vi står utanför EMU. Vi måste uppfylla konvergenskraven även som utanförstående.

Devalveringsvägen är stängd. Devalveringarna har i första hand varit svar på hemmagjorda kostnadskriser, inte på externa chocker som skulle drabba Sverige speciellt jämfört med de andra EU-länderna. Det har också varit tydligt i debatten här i dag att farhågorna framöver gäller våra egna misstag, inte de externa chockerna.

Dessutom har devalveringarna svårt skadat förnyelsen av vårt näringsliv, inte minst framväxten av en stark kunskapsintensiv sektor. Det gör att vi i dag har ett lägre industriellt förädlingsvärde än vad vi skulle ha haft utan devalveringarna. Då hade resurser fortsatt att styras över till den

kunskapsintensiva industrin. Fler människor skulle i dag ha haft arbete inom en stark sektor i stället för i sektorer på tillbakagående.

Svenska folket får nu betala devalveringspolitikens misstag. Det finns inga genvägar ur krisen. Bara en politik som bygger på ett gott företagsklimat, sunda statsfinanser och ökad nationell konkurrenskraft kan göra Sverige starkt igen. Enligt min uppfattning är EMU-medlemskapet och en gemensam valuta en viktig del i detta.

Anf. 73 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Sten Tolgfors säger att EMU är bra för ekonomin, men han berör inte alls den demokratiska aspekten. I en underrapport till Calmforsutredningen kommer Jörgen Hermansson fram till att "EMU måste sägas vara hämmande för folkstyrelsen". Översatt till klarspråk innebär det att EMU är demokratiskt oacceptabelt.

Det här har tyvärr inte satt spår i Calmfors utredning. Den är synnerligen luddig och oprecis i demokratifrågan. Ändå måste den vara den viktigaste. I stället laborerar utredningen med orealistiska förändringar av Maastrichtavtalet för att få det hela demokratiskt godkänt. Därvidlag sätter jag ett stort frågetecken för Calmforsutredningen.

Anf. 74 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Jag vill ställa frågan varför den här repliken riktas till mig. Den handlar ju om hur Calmforsutredningen har skött sitt arbete. Jag gissar att det under det här ligger en fråga om Riksbankens oberoende. Jag tycker att det i dag mycket bra har klargjorts att det handlar om att vi måste säkra det oberoendet även om vi inte själva väljer att gå med i valutaunionens tredje steg.

Anf. 75 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Det ligger någonting i Sten Tolgfors undran över varför repliken riktades till honom. Det var ett sätt att få fram synpunkter som inte har fått plats inom den ordinarie taletiden.

Det är viktigt att den demokratiska aspekten av EMU lyfts fram, och jag tycker att det är beklagligt att man från moderat håll inte lägger någon vikt vid denna. Det är också beklagligt att Calmfors agerar så som han gör i den här frågan. Men jag tycker också att det är väldigt bra att Erik Åsbrink och Göran Persson klart har sagt ifrån att det inte blir något EMU-medlemskap, om det inte har folkligt stöd.

Anf. 76 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att jag uppskattar ärligheten hos min meddebattör, som erkänner att han inte borde föra denna debatt med mig.

Jag känner att vi moderater har ytterligt torrt på fötterna när det gäller den demokratiska aspekten. Vi har haft denna fråga uppe vid flera parti-stämmor. Vi har tagit upp den i olika samråd inom vår partiorganisation. Vi kan också i mätningar – om man skall tro på sådana – se att i vårt parti är mer än dubbelt så många för medlemskap som mot.

Återigen: Det som motståndarna måste svara på är vad det är för skillnad för oss mellan att gå med och att inte gå med. Vi vet att Riksbankens oberoende måste säkras, även om vi i slutänden skulle välja att ställa

oss utanför. Man kommer inte undan från den demokratiska frågan bara genom att säga nej och ställa sig utanför.

Prot. 1996/97:25
6 november

emu-debatt

Anf. 77 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Min bedömning är den, Sten Tolgfors, att vi här i Sverige på kort och tyvärr även på medellång sikt måste räkna med konsekvenserna av det som jag tidigare pekade på i mitt tal, nämligen den socialdemokratiska löne- och skattepolitiken, som är kostnadsdrivande på en mycket hög nivå. Även om man skulle få ett regeringsskifte förändras inte situationen för landet med detsamma, utan det tar ganska lång tid. Med en sådan situation som vi sitter i har vi en stor konkurrensnackdel därför att kostnaderna drivs upp jämfört med länderna runt omkring oss. Det kan mycket lätt leda till att vi får stora bekymmer med att exportera. Vad händer då om vi sitter fast i EMU? Vilken väg vill moderaterna då se? Det finns i stort sett två vägar att gå på. Den ena är att man sänker lönerna för att ta igen kostnaderna. Den andra är att man som en konsekvens får se en mycket stor arbetslöshet.

Anf. 78 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är litet förvånande att Kristdemokraterna som utgångspunkt för sin politik försöker diskontera ett annat partis framtida eventuella politik. Jag tror att ett medlemskap skulle underlätta de strukturförändringar som Sverige alldeles oavsett medlemskap eller inte måste genomföra, inte minst på arbetsmarknadens område. Om vi ställer oss utanför, i vänta-och-se-situationen, kommer det att bli just en sådan situation att det politiska systemet väntar och ser. Går vi däremot med kommer lägre räntor och stabil valuta att underlätta strukturförändringarna plus att vi vet att det kommer att finnas ett politiskt tryck att verkligen genomföra dem.

Vi moderater har presenterat en sammanhängande ekonomisk politik som sammantaget möjliggör ett medlemskap, därför att den skapar en rörligare arbetsmarknad och lägger grunden för hur man skall kunna hantera förändringarna i ekonomin.

Anf. 79 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Anledningen till att jag lyfte fram detta så tydligt är att det sannolikt är så att moderaternas, och även liberalernas, ställningstagande vilar på drömmen om att "om vi hade en annan skatte- och kostnadssituation i Sverige, då..." Men nu har vi inte detta. Det är en stor skillnad. Det är detta som är det avgörande för oss kristdemokrater när vi tar ställning. Vi kan inte drömma om en annan situation, utan vi lever i en verklighet som vi måste hantera och rätta till först. Sedan kan vi ta vi ställning till detta.

Anf. 80 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Jag vidhåller uppfattningen att det är litet konstigt att vi i de borgerliga partierna skall diskontera vad socialdemokraterna eventuellt kommer att göra i framtiden. Jag tycker att vår uppgift snarast är att presentera ett fullödigt ekonomiskt alternativ som spänner över samtliga

områden och att sedan försöka driva det som är det bästa för Sverige. Det är i alla fall min uppfattning.

Vidare vidhåller jag att jag tror att ett utanförskap även i praktiken skulle göra det svårare att genomföra de strukturförändringar som måste genomföras. Vi får en skakigare situation på räntesidan och på valutasi-
dan, och vi får inte en politisk press på socialdemokraterna, som vi vet är för att omvändas under galgen och knappast är kända för att på förhand förändra saker som de inte tvingas till.

Anf. 81 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag tycker att det är bra att den här debatten anordnats. Vi borde faktiskt ha fler sådana här debatter om viktiga frågor för den europeiska unionen. Där skulle jag främst vilja nämna den process som handlar om Schengenavtalet och Europol. Men där är det tämligen tyst i denna kammare.

Det har tidigare i debatten klart framgått att genomförandet av valutaunionen i första hand är ett politiskt beslut. En samlad bedömning måste nog ändå ge resultatet att det inte finns några rent ekonomiska argument som visar att ett medlemskap i valutaunionen har klara fördelar för medborgarna i EU.

Vad består den politiska nödvändigheten av på europeisk nivå? Utredningen av Calmfors berör litet grand den här frågan. Vi har i dag hört argumentet att man måste genomföra det för att bevara freden i Europa. Jag tycker att det vore fantastiskt orimligt om länder som är fullödiga demokratier och har ett fördjupat ekonomiskt samarbete skulle råka i krig med varandra och att man för den skull måste gå in i EMU.

Oron för vad den ekonomiska och monetära unionen skulle leda till ledde redan 1994 till att Europaparlamentet tillsatte ett särskilt utskott för att granska sysselsättningspolitiken i alla dess aspekter. I fjol sommar redovisade utskottet sin rapport i form av den s.k. Coates-rapporten; en debatt hölls och en resolution antogs.

I rapportens motiveringsdel hänvisas till en rad andra rapporter från olika välrenommerade forskningsinstitut och forskare runt om i Europa. Den sammantagna bilden av rapporterna var att ett genomförande av EMU:s konvergenskrav i den takt som förordas i fördraget skulle leda till 1–10 miljoner ytterligare arbetslösa. Det franska institutet OFCE, som är en sorts motsvarighet till Konjunkturinstitutet, sade t.o.m. att en sådan strategi förefaller vansinnig. Det är absolut nödvändigt att glömma statsbudgetkriterierna i fördraget.

Men nu är denna process i gång. Kraftiga och snabba nedskärningar av sociala trygghetssystem och snabbt minskad offentlig verksamhet sätter strypsnara på ekonomin. Man kan få ett intryck av att ledande Europapolitiker gett sig in i en sorts dödsdans, där upphetsningen över att få visa upp en egen valuta, och troligen för all framtid få lämna ifrån sig makten över penning- och valutapolitik, gör dem halvblinda för alla andra samhällsaspekter. Offentliganställda över hela Europa som förlorar jobbet och människor som är beroende av sociala trygghetssystem gör uppror över de brådstörtade besluten.

Entusiasmen för en allt djupare integration i Europa vet vi är minst sagt måttlig. Genom att använda de ekonomiska argumenten om fördelar med en europeisk valuta hoppas man kunna vrida om nyckeln i låset för

integrationsprocessen så att det inte finns någon annan väg än att också överföra skattepolitik och ekonomisk politik till EU-nivå. Den ekonomiska integrationsprocessen skall användas som en hävstång för att skapa Europas förenta stater, som ingen numer vill tala om.

Varför anser man det här nödvändigt? Jo, man önskar att på den internationella arenan få uppträda jämbördig med andra ekonomiska stormakter. Om EU betraktas som stat har unionen i dag världens största bruttonationalprodukt. De som leder en så stor ekonomisk makt vill inte längre vara politiska dvärgar på världsarenan. Dessutom hänvisar de till att beslutet att genomföra EMU och konvergenskraven redan har godkänts av regeringarna. Man kan inte förlora ansiktet genom att lägga om kursen.

Jag instämmer med alla dem som före mig har krävt en folkomröstning om medlemskap i EMU:s tredje steg.

Anf. 82 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Låt mig påpeka för Bengt Hurtig att det handlar om att underskotten inte skall dra i väg, inte om statsfinansernas storlek som sådana. Det som Vänsterpartiet hela tiden ägnar sig åt är att man förknippar sunda statsfinanser med konvergenskriterierna som sedan leder till ett EMU-motstånd. Det är inte så. Det enda som Bengt Hurtig och Gudrun Schyman i dag har klarlagt är att man är för en osund statsfinansiell politik. Konvergenskriterierna handlar ju om att man skall ha sunda statsfinanser i grunden. Dessutom skall vi – det kommer inte Vänsterpartiet ifrån – uppfylla dessa även om vi väljer att ställa oss utanför själva den gemensamma valutan, det tredje steget.

Jag försöker följa IGC ganska noga, men jag har inte som Bengt Hurtig sett att det där finns planer på Europas förenta stater, gemensam skattepolitik eller annat sådant. Det tror jag mer är Bengt Hurtigs eget förslag.

Anf. 83 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Inom ramen för hela konvergensprocessen har Ekofinrådet riktat väldigt tydliga rekommendationer till Sverige att i första hand skära ned skattetrycket. I Madridöverenskommelsen och Essenöverenskommelsen förordar man inom ramen för konvergenskriterierna lägre skatter, svagare arbetsrätt, större löneskillnader, minskad social trygghet osv. Där har också Sverige med sina socialdemokratiska statsministrar naturligtvis varit med.

Det här är ingen vetenskapligt slutgiltig lösning, Sten Tolgfors. I t.ex. norra Italien har man högre skatter, starkare arbetsrätt, högre löner, bättre social trygghet. Det tillhör de starkaste regionerna i Europa.

Att gå omkring och inbilla sig att den politik som högern förordar i Europa är den slutgiltiga och definitiva lösningen – en politik som innebär att man t.o.m. måste ändra grundlagen – är bara en illusion.

Anf. 84 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Vi är tillbaka vid den första frågan. Konvergenskriterierna anger inte hur stora statsutgifterna skall vara, utan de anger att stats-

finanserna skall vara sunda. Det skall inte vara för stort underskott i budgeten, och den samlade skulden skall inte vara för stor.

Om man nu har det så mycket bättre i norra Italien, hur kommer det sig att konvergenskriterierna inte innebär ett tvång för invånarna där? Det sägs ju att konvergenskriterierna tvingar oss att förändra våra system när det gäller omfattningen av välfärdssystem och annat.

Jag tror mycket väl att det finns utrymme för en diskussion om svensk konkurrenskraft, men detta har inte med de formella konvergenskriterierna att göra.

Sanningen är att Vänsterpartiet vill driva en ekonomisk politik som för Sverige sakta men säkert mot ökad fattigdom.

Anf. 85 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! När det gäller den debatt som förs om konvergenspolitiken och om kampen mot arbetslöshet i Europa är hela den samlade europeiska vänstern kritisk mot den tolkning av konvergenskriterierna som i dag görs. Jag skulle bli mycket tillfredsställd om Tolgfors insåg att höga skatter, stark arbetsrätt, rejäla löner och stor social trygghet mycket väl kan förenas med en god ekonomisk utveckling.

Anf. 86 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Bengt Hurtig och hans partiledare har här tidigare talat om verkligheten i ekonomin på ett markant sätt. De menar att vänstern och ingen annan känner till verkligheten. Därför vill jag fråga: Vad är orsak och verkan enligt er analys? Varför höjer vi skatter, drar in bidrag och vidtar åtgärder i ekonomin i Sverige? Beror det på konvergenskriterierna och EMU? Eller beror det på att vi har en dålig svensk ekonomi som måste repareras?

Anf. 87 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Självfallet är huvudorsaken den dåliga svenska ekonomin, som förorsakades av den katastrofala politik som fördes inte minst 1991–1994.

Men takten och metoderna i politiken styrs ju väldigt mycket av att vi har bundit oss till konvergensvillkoren. Hade vi inte gjort det, hade vi kunnat fullgöra saneringen av ekonomin på ett litet långsammare och för vanliga människor mer humant sätt.

Anf. 88 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Om vi hade valt en långsammare takt när det gällde att komma till rätta med den svenska budgeten, hade det ökat räntebelastningen och räntekostnaderna så att vi inte ens hade kunnat betala ut de stöd och bidrag som i dag betalas ut till de sämst ställda i landet? Eller skulle det ha förbättrat situationen? Hade vi fått högre räntor om vi hade väntat eller inte?

Anf. 89 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Om man på den internationella arenan har en tydlig politisk inriktning och förklarar vad man håller på med, så är de internationella finansspekulanterna inte dummare än att de respekterar den politiken

bara de ser att det hela går åt rätt håll. Det hade inte alls behövt betyda att vi hade haft ett högre ränteläge i dag.

Prot. 1996/97:25
6 november

Anf. 90 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Herr talman! Också jag är glad över att det i dag hålls en EMU-debatt i riksdagen. Det kan kanske ge ringar på vattnet så att det kan bli en ordentlig EMU-debatt också bland människorna ute i landet innan beslutet så småningom skall fattas.

Jag är också glad över att det äntligen har kommit en rapport från regeringen om EMU-frågan. Jag är dock litet förvånad över regeringens jämställdhetspolitik. I utredningen har det suttit sju personer, varav endast en är kvinna. Underlagsrapporter som har skickats med är gjorda av åtminstone 20 män, men det är möjligt att det har varit en kvinna inblandad – jag kunde inte riktigt uttyda det. Är detta regeringens jämställdhetspolitik? Är detta regeringens syn på hur man skall hantera frågor om ekonomi? Är det fortfarande så att man inom det socialdemokratiska partiet anser att det är en fråga för män att hantera penningpolitik och valutapolitik?

Demokratifrågorna har dåligt belysts i debatten. Det är ju fråga om att skapa Europas förenade stater, någonting som ansågs vara helt otänkbart när debatten inför folkomröstningen pågick. Man menade då att det bara rörde sig om ett samarbete länderna emellan. Men med en gemensam ekonomisk politik och med EMU kommer Europas förenade stater att bildas med alla de nackdelar som detta för med sig. Därför anser vi att eftersom detta är en så otroligt stor fråga behövs det en folkomröstning innan beslutet fattas.

Det är mycket som ligger långt ifrån den svenska modellen, där solidariteten var ett viktigt flaggskepp. Jag tycker att man tydligt kan utläsa att hela det svenska folkhemmet är på väg att säljas ut för att vi skall få vara med vid Europas gemensamma bord tillsammans med några få andra.

En viktig fråga som också har belysts dåligt gäller konsekvenserna av Europas förenta stater för människorna. I utredningen ingår en jämförelse med arbetsmarknadspolitiken i USA. Man skriver så här: På sikt sker huvuddelen av anpassningen genom att individer flyttar från stater som drabbats av minskad sysselsättning till stater där sysselsättningen ökar och lönerna sjunker. Sedan säger man att detta inte är så vanligt i Europa i dag, och det är det naturligtvis inte. Detta skulle medföra stora problem för många människor på grund av bl.a. språket som varierar i de olika länderna. Men man konstaterar också att migrationen – dvs. omflyttningen av människor – på sikt kommer att öka i Europa. Man konstaterar alltså i utredningen att detta kommer att ha en väldigt stor effekt för vanliga människors sätt att leva, bo, bygga och planera sin framtid.

Dessa effekter är så enormt stora att de kommer att påverka framför allt kvinnors roll i samhället. Kvinnor har alltid varit mindre benägna att flytta. De tar större hänsyn till sina barn osv. Det kommer att öka klyftorna och utslagningen, och det kommer att minska demokratin. Därför säger vi nej till den europeiska monetära unionen.

emu-debatt

Anf. 91 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Marianne Samuelsson anförde att ett skäl att säga nej till EMU var att EMU är ett led i skapandet av Europas förenta stater. Det handlar om mycket annat. Hon sade att detta att det skulle bli ett Europas förenta stater var någonting nytt sedan folkomröstningen inför medlemskapet. Då måste jag säga att det också är någonting nytt i debatten. Jag skulle vilja att Marianne Samuelsson, för att visa att hon har tacksägelse för sitt påstående, hänvisade till någon EU-handling där det står att man skall bilda ett Europas förenta stater.

Anf. 92 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Resultatet av jämförelsen med USA i utredningen är ganska tydligt. Man talar om USA med de förenade staterna och Europa med sina förenta stater. Om man har en gemensam ekonomisk politik samt en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, vad finns det då kvar på nationell nivå som vi kan påverka i Sveriges riksdag? Naturligtvis otroligt litet, om än något. Detta kommer att få stora konsekvenser, eftersom de ekonomiska styrmedlen är så avgörande för vad som händer i ett land. Vi kan bara se på hur man har agerat när det gäller Norrlandsfrågor och regionalpolitik och hur riksdagen har varit styrande för att sysselsättning och levande landsbygd skall kunna bibehållas. Allt sådant kommer att tas bort från Sveriges riksdag och flyttas över till EU, eftersom den ekonomiska politiken kommer att handhas av Europas förenta stater.

Anf. 93 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Jag frågade var någonstans i någon EU-handling det står att det skall bli ett Europas förenta stater. Marianne Samuelsson anförde en svensk utredning gjord av ett antal ekonomer. Hon hade alltså inget svar på min fråga.

Dessutom kvarstår frågan: Vad är nytt sedan folkomröstningen? Kriterierna fanns stadfästa redan i Maastrichtfördraget, som vi har folkomröstat om. Det är inte så att detta är nytt och tillkommet i efterhand, som Marianne Samuelsson försöker ge intryck av. Dessutom handlar det inte om att vi skall ha en gemensam ekonomisk politik på bred front på alla områden. Det tror jag att Marianne Samuelsson känner till.

Men återigen: Var finns beviset i EU-handlingar, inte bara i en utredning, för att det skall bli ett Europas förenta stater? Vad är nytt och vad har tillkommit sedan folkomröstningen, som Marianne Samuelsson har försökt att göra gällande?

Anf. 94 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Det är intressant att få höra en moderat som säger att det inte är någonting nytt sedan folkomröstningen. När vi i samband med folkomröstningen tog upp att vi var på väg mot Europas förenta stater och att det skulle bli en gemensam monetär union, mötte i alla fall jag moderater i debatten som påstod att det visst inte var fallet, att vi skulle besluta om detta senare och att det inte alls stod så i Maastricht, trots att det i folkomröstningen handlade om ja eller nej till Maastrichtavtalet och EMU finns med i Maastrichtavtalet. Så visst har vi påpekat detta tidigare. Jag kan inte förstå vad det är som har förändrats i den bemärkelsen.

Vad som har förändrats är att moderaterna plötsligt konstaterar att vi hade rätt och att ni hade fel. Resultatet skulle alltså vara att vi, som hade rätt i folkomröstningen och som då blev nedskälda för att vi tyckte som vi gjorde, nu har hamnat på motsatt sida. Då tycker ni att vi hade rätt då, men att vi har fel nu när det gäller den europeiska monetära unionen och det gemensamma Europa.

Anf. 95 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Det är förödande när man som Marianne Samuelsson gör påstår något som inte är rätt och sedan gör angrepp i debatten som om det vore rätt.

Jag vill fördjupa Tolgfors fråga en aning. Hur är det i praktiken?

EU består i dag av 15 nationer, 15 fria nationer, 15 parlament och 15 regeringar, som möts i Bryssel för att diskutera gränsöverskridande frågor. Var finns tendensen till ett Europas förenta stater? Var finns den i praktiken?

Anf. 96 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Det var visst litet grand att trampa på ömma tår att ta upp detta med Europas förenta stater och frågan om var de finns. Men de finns ju just i den europeiska monetära unionen. Statsministern har ju t.ex. påpekat att det är ett betydligt större steg att gå med i den monetära unionen än det steg som vi tog när vi fattade beslut om medlemskap i EU. Det är självklart så att om man tar bort de nationella ekonomiska styrmedlen och flyttar över dem till ett gemensamt styrmedel inom den europeiska förenade statsunionen, så kommer den nationella handlingsfriheten att försvinna. Som det flera gånger har sagts här i debatten kan vi inte i framtiden devalvera om vi så skulle önska. Devalveringsinstrumentet är inte något särskilt bra instrument och bör naturligtvis inte användas. Men att förbjuda möjligheten att över huvud taget använda detta instrument innebär ju att man tar bort hela den nationella handlingsfriheten.

Anf. 97 HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag vänder mig just emot debattekniken, där man drar allt över en kam. Marianne Samuelsson talar nu om hela den nationella handlingsfriheten.

Jag kan hålla med om att EMU-steget är stort. Medlemskapet och EMU kan i och för sig jämföras, men det är ju inte säkert att vi är på väg mot något slags Europas förenta stater bara därför att EMU är ett lika stort beslut som beslutet om EU-medlemskapet var. I grunden handlar det fortfarande om att det är fria stater som samverkar. Man kan inte påstå någonting annat. Det måste ju finnas litet verklighetsförankring.

Var finns beviset på att vi är på väg mot ett Europas förenta stater? Var finns presidenten? Var finns kongressen? Var finns de institut som behövs för ett Europas förenta stater? Tala om var de finns!

Anf. 98 MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik:

Herr talman! Holger Gustafsson ställde frågan var presidenten och kongressen finns. Det är klart att detta blir nästa steg i Europas förenta stater. Politiskt arbetar man just utifrån att man vill öka makten. När det

gäller t.ex. utrikes- och säkerhetspolitiken talar man i IGC om att man skall ha en *Mr* eller *Mrs EU*. Vad innebär det? Jo, en gemensam utrikesminister. Varför skall man ha en sådan om man talar om nationellt självbestämmande? I så fall finns det väl ingen anledning att ha en gemensam utrikesminister. Nästa steg blir väl förmodligen att man också vill ha en gemensam statsminister eller president eller vad man nu vill kalla det. Men om besluten flyttas måste man ju också ha litet ordning på vem som fattar besluten och hur besluten fattas. De konstitutionella förändringarna kommer ju då att bli en följd av detta. Tyvärr kommer jag nog att få rätt.

Anf. 99 HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Under denna ganska långa debatt är det många som har talat för ett mjukt nej. Det förefaller vara ett väldigt klokt och logiskt förhållningssätt. Men när man talar om ett mjukt nej finns det samtidigt skäl att understryka att vi inte behöver bestämma oss nu. Vi skall använda den tid som finns till vårt förfogande för att analysera och diskutera denna fråga, som har en väldigt bred och djup betydelse för hela svenska folket och för det internationella samarbetet.

Vi kan konstatera att det socialdemokratiska partiet är delat i synen på EMU likaväl som i synen på EU. Sverige är delat. Ja, alla, eller åtminstone de flesta, politiska partier är delade. Det understryker egentligen att det finns skäl att ta till vara den tid som vi har för att diskutera och analysera.

Vi vet också, vilket finansministern underströk tidigare i dag, att vi har erfarenheter av avgöranden som vi mycket snabbt har fällt på väldigt stora och vittomfattande områden utan att ha haft tid att grundligt analysera resultatet. Erfarenheterna är nästan genomgående nedslående. Stora och avgörande beslut som fattas utan att man har tagit sig tid till att diskutera och väga för och emot blir väldigt ofta felaktiga.

Om man säger nej nu, kan man då säga ja senare? Det kan man självfallet. Men jag tycker inte att man, såsom utredningen förespråkar, behöver bestämma sig nu. Om vi bestämmer oss för att inte gå med i EMU från början, kan vi senare bestämma oss för om vi över huvud taget skall ansluta oss. Naturligtvis skall de faktorer som har betydelse för beslutet vägas in, nämligen vad som händer med sysselsättningen, vad som händer med den offentliga sektorn och med våra möjligheter att föra en egen arbetsmarknadspolitik och en egen socialpolitik.

Leder EMU till ökad arbetslöshet och till ytterligare neddragningar i våra gemensamma åtaganden, är det naturligtvis dåligt. Då skall vi avvisa förslaget om inträde. Men leder EMU till en positiv utveckling, skall vi naturligtvis ta till oss den på sikt. Men vi behöver inte bestämma oss nu. Vi behöver inte heller bestämma oss för om vi skall förändra vårt förhållningssätt i ett senare skede.

Vid några tillfällen under denna debatt har vi kunnat lyssna till påståenden från moderat håll om att alla som är tveksamma eller negativa skulle ha intagit detta förhållningssätt på grundval av att man vill kunna devalvera eller kunna föra en oansvarig och vidlyftig ekonomisk politik.

Jag har väldigt svårt att förstå vilka skäl moderaterna har för att anföra det argumentet och för att göra det påståendet. Om man tittar på historien visar det sig faktiskt att vi i Sverige under de senaste 25 åren har

genererat stora underskott när vi har haft moderata regeringar eller regeringar där moderater ingått eller varit en del av regeringsunderlaget.

Jag har roat mig med att titta litet grand rent statistiskt på det här, och jag kan konstatera att under de senaste 25 åren har Moderaterna varit i regeringen eller tillhört regeringsunderlaget under nio år. Det är ungefär en tredjedel av tiden. Under denna tredjedel av tiden har 75 % av underskottet genererats. Därav tycker jag att det är väldigt enkelt att se vilka partier och vilka politiker det är som är oansvariga när det gäller den ekonomiska politiken.

Anf. 100 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Detta var ännu ett av dessa socialdemokratiska inlägg som sammanfattar vad andra har sagt och vad utredningarna har sagt. Det är litet vänta och se över det hela – det snuddar ibland vid vänta och verka. Det får ta den tid det tar. Vi skall använda tiden till att diskutera. Men se till och gör det då! Det är precis vad vi begär av regeringen och av socialdemokraterna. Ta debatten! Ta debatten med dem som säger nej, och ta debatten med dem som säger ja. Ta ställning!

När det gällde EU-frågan väntade Hans Karlsson personligen till några månader innan folkomröstningen innan ha tog ställning. Det är möjligt att det dröjer lika länge i den här frågan, men det skulle ju underlätta en debatt om folk faktiskt tyckte något.

Anf. 101 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag måste säga att jag blir oerhört överraskad och förvånad över Sten Tolgfors förhållningssätt. Jag trodde att det låg ett värde i att vi tar oss tid att analysera, begrunda och även diskutera innan vi bestämmer oss. Det kan väl inte vara fel att se till att man har bra på fötterna innan man skenar i väg och fattar ett mycket avgörande och långtgående beslut.

Som jag tidigare konstaterat, och som också finansministern konstaterade på förmiddagen, har vi fattat ett antal mycket långtgående beslut i denna kammare utan att ta oss tid att noggrant analysera konsekvenserna. Det har nästan undantagslöst visat sig att det har varit felaktiga beslut, som har fått ödesdigra konsekvenser. Självklart skall vi ta den tid vi behöver, och självklart skall vi ge svenska folket tillfälle att sätta sig in i frågan, diskutera den, vända och vrida på den och sedan bestämma sig.

Anf. 102 STEN TOLGFORS (m) replik:

Herr talman! Inledningsvis tror jag att både de som säger ja och de som säger nej tycker att de har hyfsat bra på fötterna. Det är just därför de har tagit ställning.

Hans Karlsson företräder i andra sammanhang också LO. I de sammanhangen är han negativ till snart sagt varenda strukturförändring av svensk ekonomi som är nödvändig för att vi skall klara konkurrensen och konvergenskriterierna, och för att vi skulle kunna klara ett medlemskap i EMU.

Då vill jag ställa en fråga till Hans Karlsson. Om besluten för att vi skall uppfylla konvergenskriterierna ändå måste fram, vilka är då vinster-

na med att vi ställer oss utanför? Vi måste uppfylla konvergenskriterierna, men vi får inte del av fördelarna med en gemensam valuta.

Anf. 103 HANS KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Tolgfors återkommer till detta att vi inte skall få tid att pröva argumenten, innehållet och konsekvenserna. Sedan blandar han in mitt fackliga engagemang i denna fråga och påstår att jag på snart sagt varje område har sagt nej till förändringar. Jag tror att Sten Tolgfors har anledning att läsa de artiklar jag har skrivit och riksdagsprotokollen och att se över hur jag har röstat i olika frågor i denna kammare. Då kommer han att kunna konstatera att han är fullständigt fel ute. I den här frågan skall vi inte rasa i väg, utan vi skall ta oss den tid som finns.

Jag vill avsluta mitt sista replikskifte med att säga att *om* vi kommer fram till att vi skall ansöka om medlemskap, så bör frågan innan den slutgiltigt avgörs underställas svenska folkets beslut i en folkomröstning.

Anf. 104 RONNY OLANDER (s):

Herr talman! Skall Sverige gå med i den gemensamma valutaunionen EMU? I den allmänna debatten uttalar sig ofta bara ett toppskikt bestående av vissa partiföreträdare och personer från näringslivet om fördelarna med och vikten av EMU, om att EMU är bra och om att det i princip bara är att säga ja. Andra partiföreträdare har en bestämd uppfattning om att vi skall säga nej. Någon gör det kanske utifrån att det ligger i tiden att säga nej – åtminstone vad gäller EU-frågorna.

Skall de använda samma ordval i debatten med de många medlemmar i deras egna partier eller med de inom näringslivet som är frågande om vad EMU egentligen betyder, om huruvida vi bör säga ja eller nej och om vilken tidpunkt vi bör göra det vid? En avvaktande, prövande och allsidigt fördjupad upplysning vore hälsosam när det gäller EMU-frågan, inte minst av respekt för det svenska folket. Denna ståndpunkt borde vinna större gehör än vad dagens debatt har givit uttryck för.

Professor Lars Calmfors utredning *Sverige och EMU* bör ges en seriös behandling där mycket viktiga frågor ställs i fokus. Socialdemokratin har tillsammans med Centern genomfört ett mycket omfattande saneringsprogram för att få ordning på landets ekonomi. Detta saneringsprogram har varit framgångsrikt. Inriktningen har också varit att kunna uppfylla kriterierna för ett eventuellt inträde i EMU. Kommer nedskärningarna att sättas i samband med EMU, ökar naturligtvis inte förståelsen för ett svenskt deltagande.

Herr talman! En av fördelarna med EMU är att vi slipper oron på valutamarknaden och de stora problem denna för med sig. Men uppväger den fördelen den minskade självständighet som ett medlemskap utan tvivel innebär? Ökar centraliseringen? Kommer människor att känna ökad misstro? Redan i dag är detta ett växande demokratiskt problem i de enskilda medlemsstaterna. Skall vi med öppna ögon gå in i något som riskerar att ytterligare öka misstron?

Vad kommer denna samordning att betyda för tillväxten, utvecklingen av Sverige, sysselsättningen och självständigheten i finanspolitiken och den ekonomiska politiken? Vilket inflytande får Sverige riksdag och Sveriges riksbank? Vilka konsekvenser kommer ett inrättande av en ge-

mensam europeisk centralbank i Frankfurt att få? Kommer vi att styras av starka tjänstemän som det är svårt att påverka? Eller är Sverige redan så pass integrerat i den internationella värld vi lever i att vi inte kan stå utanför? Vilken roll kan Sverige spela i ett Europa som behöver utvidgas? Det är en annan viktig fråga.

Frågan om Sverige skall gå med i den gemensamma valutaunionen är en av de största vi har haft att ta ställning till i modern tid. Därför behövs det en bred och saklig debatt. Det får inte bli så att vi skall diskutera färgen på sedlarna och namnet på valutan eller det faktum att vi slipper växlingsavgiften. Det handlar om det också, men det är en stor skam av de debattörer som väljer detta lågvatten i sakdiskussionerna.

I valet gällande EU debatterades jordgubbarnas storlek och böjningsprocenten på gurkorna i alltför stor utsträckning. Med detta vill jag ha sagt att medborgarna måste få tillgång till information som belyser alla aspekter. Detta har jag krävt tidigare i en riksdagsfråga i augusti i år. När vi i riksdagen tar ställning hösten 1997 skall vi göra det i förvissning om att frågan har debatterats grundligt.

Vi politiker avkrävs alltför ofta tvärsäkra svar. Än så länge finns det ingen som helst anledning att tvärsäkert vara vare sig för eller mot EMU. Det är mycket rimligt med en stor folklig debatt i vilken staten tar ett ansvar för upplysningsinformationen och inte bara överlämnar detta till den massmediala bevakningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 31 oktober.

3 § Anmälan om kompletteringsval till Krigsdelegationen

Tredje vice talmannen meddelade att på grund av uppkommen vakans hade Vänsterpartiets riksdagsgrupp anmält Lars Bäckström som ledamot i Krigsdelegationen efter Björn Samuelson.

Tredje vice talmannen förklarade vald till

ledamot i Krigsdelegationen

Lars Bäckström (v)

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
1996/97:45 till skatteutskottet
1996/97:46 till lagutskottet
1996/97:47 till näringsutskottet

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att samtliga ärenden på dagens föredragningslista fick avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Lag om statsbudget- Lag om statsbudgeten ten

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU3

Lag om statsbudgeten (prop. 1995/96:220)

Anf. 105 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Herr talman! Det finns många undersökningar som visar att budgetprocessens utformning har betydelse för budgetutfallet. Om man vill undvika underskott bör budgeten vara, som det heter med ett modeord, genomskinlig, dvs. heltäckande och lätt att läsa. Det måste också finnas regler som gör att fackutskotten inte kan rösta fram större utgifter än regeringen har föreslagit.

Den nya budgetprocessen i Sverige innebär avsevärda förbättringar i jämförelse med tidigare. Enligt Moderata samlingspartiets uppfattning är det dock lämpligt med ytterligare några förändringar för att vi skall få en tillräckligt god budgetdisciplin.

Till att börja med menar vi att det skulle ge en större stadga åt budgetprocessen om regeringen alltid var skyldig att lägga fram utgiftstak och utgiftsramar. Enligt förslaget till budgetlag är däremot bestämmelserna fakultativa, dvs. frivilliga.

Vidare menar vi att någon s.k. budgeteringsmarginal inte bör räknas in i utgiftstaket. Det kan visserligen vara svårt att budgetera rätt flera år framåt, men när det gäller utgiftstaket för budgeten 1998 respektive 1999 har ju regeringen möjligheten att återkomma med en reviderad bedömning. Om däremot utgiftstaket överskrids under ett pågående budgetår skall regeringen återkomma till riksdagen för ett nytt beslut som kan innebära att riksdagen godtar överskridandet eller beslutar om motsvarande utgiftsminskning. Någon budgeteringsmarginal behövs alltså inte. Den är enbart skadlig eftersom redan förekomsten av en marginal kan verka normupplösande.

Utgiftstaket bör också kompletteras med ett tak för den statliga upplåningen. Om t.ex. lånebehovet blir högre genom att skatteintäkterna har blivit lägre än beräknat skulle regeringen i så fall bli tvungen att gå till riksdagen för ett nytt beslut.

Alla dessa förslag innebär alltså att riksdagens kontrollmöjligheter ökar, vilket borde leda till en mera disciplinerad budgetprocess.

Låt mig kortfattat nämna två andra moderatförslag som är inspirerade av exemplet Nya Zeeland, som man kan läsa många lärorika böcker om eller rent av studera på plats. Det senare är väl då kanske att föredra. Det ena förslaget gäller en utredning av det som med den speciella budgetjargongen kallas att budgetera ”uppifrån och ned”. Detta innebär att varje

myndighet, varje utgiftsställe, från början skall veta omfattningen av sina anslag och rätta sig därefter.

I det andra förslaget slutligen förespråkas en övergång till en kostnadsföreskrift redovisning. En kostnadsföreskrift redovisning innebär att det blir klarare, mera "genomsnittligt", vad en viss åtgärd verkligen kostar, eftersom alla kostnader, inklusive kapitalkostnader tas upp i redovisningen under den period som de uppstår och inte vid tidpunkten då pengarna flyttas mellan kontona. Också Riksrevisionsverket har förespråkat detta redovisningssystem framför det som kallas kassamässig redovisning.

Sammantaget skulle alla dessa åtgärder som jag här har försökt beskriva kortfattat och utan att mer än nödvändigt förlora mig i budgettekniska detaljer innebära att hela budgetprocessen blir ännu stramare, inte minst genom att riksdagens kontrollerande funktion förbättras.

Den nya budgetprocessen innebär som sagt en stor förbättring, men den behöver utvecklas ytterligare. Att politikerna så säkert som möjligt kan beräkna effekterna av de åtgärder som de fattar beslut om borde alla uppskatta. Övriga och oplanerade underskott borde däremot inte ligga i någons intresse.

Till detta betänkande är också en flerpartireservation av en något annan karaktär fogad. Den handlar om önskvärdheten av att privatiseringen av statliga företag skall fortsätta. Argumenten är välkända - ägarrollen blir tydligare, företagen fungerar bättre, statskassan får ett tillskott och aktieägandet sprids till nya grupper.

Herr talman! För tids vinnande nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 8 även om jag givetvis står bakom alla de moderata reservationerna.

Anf. 106 KENNETH KVIST (v):

Herr talman! När den nyliberala ideologin började slå igenom i landet var det bl.a. en sak som man ville åt, nämligen riksdagens möjligheter att påverka den ekonomiska politiken. Idén var att man skulle införa en sorts budgetprocess som minskade riksdagens möjligheter, dvs. den folkvalda och som man då tänkte av folket påverkbara riksdagens möjligheter att ändra i anslagsposter och liknande som regeringen föreslår. Man ville att den ekonomiska politiken skulle vara styrd av ett fåtal. Det visar också hela denna process – tankarna bakom EMU-projektet där riksbankschefer skall ha en avgörande makt, och särskilt då en central europeisk riksbankschef som skall vara opåverkad av politiska beslut. Hela debatten om att man skall ha t.ex. en oberoende riksbank är också ett led i samma process där man vill minimera riksdagens, och därmed i sista hand väljarnas, möjligheter att göra sin stämma hörd och därmed påverka politikens innehåll. Man vill alltså låsa upp politiken. Man vill mer eller mindre göra nedskärningspolitiken till lag och se till att en politik som skulle kunna möta uppkommande situationer och framför allt folkliga opinioner motverkas.

När vi nu i praktiken börjar möta den nya budgetprocessen, tror jag att flera av riksdagens ledamöter ser hur låst riksdagens arbete börjar bli – och hur relativt enkelt det är för regeringen att trumfa igenom sin vilja – eftersom det kräver så att säga en sorts besvärliga politiska konstellationer och överenskommelser i sak som inte är riktigt möjliga på grund av den politiska sammansättningen av oppositionen. Här gäller det att först

enas i sak om en budgetram. Därefter skall man fylla denna ram med ett innehåll. Men när ramen redan har antagits är många av dess beståndsdelar redan fastlåsta utan att de egentligen är genomdiskuterade. På detta sätt avskaffar riksdagen med denna process mycket av sitt eget inflytande över politiken.

Något problem har detta egentligen inte löst, eftersom något problem inte förelåg. Sveriges riksdag var inte präglad av ett ekonomiskt lättsinne före denna reform. Den överskred eller ändrade regeringsförslag bara i andelar av någon procent innan den här reformen börjar stadfästas och som den här lagen är ett uttryck för.

Men vad som åstadkoms är ju att riksdagens handlingsmöjligheter och därmed också folkopinionens möjligheter att påverka politikens innehåll kringskärs och att riksdagen som förutsätts vara mer opinionskänslig skall få det svårare att påverka. Vi får därmed alltmer en elitstyrd politik.

Moderaterna vill nu gå ännu längre än den föreslagna lagen. Vi hörde också föregående talare tala om att han vill ha ett system som innebär att det är omöjligt för fackutskotten att rösta fram större anslag än regeringen har föreslagit. Han vill i stället ha ett system där riksdagens kontrollmöjlighet ökar.

Men enligt gammal svensk tradition är det riksdagen som inte bara stiftar lag utan också bestämmer statens inkomster och utgifter. Svenska folkets rätt att sig själv beskatta utövas av riksdagen allena, stod det i 1809 års regeringsform, och det skall ju också vara riksdagen som fattar beslut om statens utgifter. Men med det nya systemet – och Moderaterna vill alltså gå ännu längre i den riktningen – blir det i allt högre grad regeringen, exekutiven, den som skall utföra riksdagens beslut, som har den makten.

Den kanske viktigaste delen i förslaget innebär att man vill lägga en sorts skenbart objektivt motiverat utgiftstak på politiken, som en restriktion. Det är naturligtvis ett led i anpassningen av politiken till de nyliberala eller högerpolitiska krav som har blivit så dominanta i samhället, men det är också ett sätt att låsa fast politiken, att försöka att under alla omständigheter tvinga fram en sorts social nedskärningspolitik.

Regeringen föreslår dessutom att detta utgiftstak läggs inte bara på riksdagens utgifter utan på hela den offentliga sektorn, dvs. även på den kommunala och landstingskommunala sektorn. Detta torde på ett avgörande sätt strida mot den kommunala självstyrelse som vi har här i landet.

Detta berörs, herr talman, i reservation nr 7, som vi har fogat till betänkandet och till vilken jag härmed yrkar bifall.

Det finns ytterligare några saker i sammanhanget som bör påpekas helt kort. Det finns en anslagstyp som kallas förslagsanslag. Det rör sig ofta om anslag till verksamheter som inte riktigt kan förutsägas, som på grund av realiteterna i samhället kan förändras. Det kan vara a-kassa, pensioner osv. Den här anslagstypen skall nu avskaffas. Också detta innebär en press på nedskärningar. Anslagen skall ha ett tak som inte får överskridas, sedan må det vara hur det vill med samhällsutvecklingen. Skall anslagen ändras måste alltså hela den tröga processen upprepas och ärendet gå igenom hela maskineriet igen. Vi menar att den här anslagstypen, förslagsanslag, borde finnas kvar, eftersom den behövs på en rad olika områden.

Det finns vidare i betänkandet ett förslag om regeringens rätt att avstå från att använda anslagsmedel. Om riksdagen anslår medel till en verksamhet skall regeringen alltså, om man uppfattar prognoser på ett för verksamheten negativt sätt, kunna förbjuda att anslagen kommer till användning. Regeringen får alltså ökade befogenheter att upphäva riksdagens beslut. Också detta strider ju egentligen mot andemeningen i den svenska författningen, som säger att den folkvalda riksdagen skall vara folkets främsta företrädare i staten.

Utskottet vill också öka regeringens befogenheter att utan att fråga riksdagen sälja ut större minoritetsposter av statliga aktier i företag, trots att också en minoritetspost kan innebära att man har ett betydande inflytande i företaget. Vi menar att detta är en felaktig åtgärd, som sammantaget pekar i precis samma riktning – makt flyttas från folket, från den folkvalda riksdagen, över till högre instanser, som är mer oåtkomliga för folket.

Detta är, herr talman, en utomordentligt oroande utveckling, och jag yrkar därmed bifall till reservationerna 2, 4, 5 och 7 till betänkandet.

Anf. 107 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Herr talman! Det är uppenbart att vi har litet olika syn på hur budgetprocessen skall vara utformad. Kenneth Kvist talar helt öppet för en lösare modell, som innebär större möjligheter för politikerna t.ex. i ett utskott att spendera pengar som inte finns. Vi kan för vår del inte tycka att det är någon egentlig poäng med detta. Det finns ju här historiska erfarenheter att blicka tillbaka på. Det finns alltså ett mycket tydligt samband mellan en lösare budgetprocess och större underskridanden, något som alla förlorar på i längden.

Låt mig också passa på att fråga Kenneth Kvist om reservation 5, som handlar om försäljning av aktier som ägs av staten. Det heter i reservationen att det kan finnas goda skäl för staten att ha kvar en minoritetspost i ett aktiebolag, den kan vara 30 % eller 10 %, som ger stora möjligheter till inflytande. Kenneth Kvist vill att riksdagen skall kunna förhindra en försäljning under dessa nivåer. Det är väl ändå så att det är ganska tillfälligt i vilka aktiebolag som staten har aktier. Innebär detta att Kenneth Kvist i logikens namn skulle tycka att det vore bra om staten och politikerna också finge inflytande i andra bolag? Det kan ju finnas andra bolag med litet speciella omständigheter.

Anf. 108 KENNETH KVIST (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att den första delen av Nils Fredrik Aurelius replik andas ett politikerförakt. Om riksdagen inte hålls i strama tyglar kommer riksdagens utskott att använda pengar som inte finns. Vad är detta för en syn på demokratiskt valda representanter för Sveriges folk?

Vad gäller den fråga som Nils Fredrik Aurelius ställde anser jag rent allmänt att det demokratiska inflytandet i näringslivet i en eller annan form måste öka.

Anf. 109 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Herr talman! Det är faktiskt inget uttryck för politikerförakt att kräva att politikerna håller sig inom tilldelade ramar och underlåter att spendera

andras pengar. Jag tror tvärtom att den löslighet som har funnits i många avseenden när det gäller formerna för att budgetera och fatta beslut i budgetfrågor har bidragit till ett politikerförakt.

Beträffande frågan om statligt ägande i näringslivet får jag väl konstatera att Kenneth Kvist knappast har reformerat Vänsterpartiets tidigare position, utan han ser det som något positivt att politikerna, t.ex. staten, har inflytande i de enskilda företagen och tror tydligen på fullt allvar att detta skulle innebära att ekonomin fungerar bättre. Jag förstår det då som att Kenneth Kvist – detta är nästan uttalat i hans anförande – egentligen skulle vilja att det anslogs medel till inköp av statliga aktier i olika företag där det nu inte finns något statligt ägande.

Anf. 110 KENNETH KVIST (v) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Vänsterpartiet har ändrat sin inställning till att vi behöver ekonomisk demokrati i det här landet – fast man kan ju aldrig veta. Nej, det är nog ingen risk för det.

Men visst är det uttryck för ett politikerförakt att som Nils Fredrik Aurelius tala om ”den löslighet som har funnits”. Lösligheten fanns väl då snarast i de borgerliga regeringarna, som ökade budgetunderskotten alldeles dramatiskt. Det är klart att riksdagens politiker hade ett ansvar på så vis att det under en period fanns en borgerlig majoritet som verkställde de borgerliga regeringarnas dåliga ekonomiska politik, men väljarna såg ju till att det blev ett slut på detta.

Men att ändå i princip låta riksdagen bli klavbunden är ju verkligen att överföra inflytande över samhällsutvecklingen och politiken från riksdagen till regeringen, vilket egentligen är ett led i den process som rör hela EU-systemet, där makten skjuts från riksdagen till regeringen och från regeringen till det gemensamma ministerrådet och kommissionen nere i Bryssel. Detta innebär att folkets möjligheter att påverka politiken steg för steg tunnas ut, och det är en utomordentligt sorglig och utomordentligt allvarlig utveckling, som måste stoppas.

Anf. 111 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Vi diskuterar ett förslag till en ny budgetlag. I flera avseenden är den här lagen om den nya budgetprocessen bra, vettig och genomtänkt, men i viktiga avseenden är den alldeles åt pepparn. Den innebär nämligen en förflyttning av makt från riksdag till regering på ett orimligt sätt. Jag kommer att koncentrera mig på maktfrågorna, som jag tycker är avgörande för synen på det här lagförslaget.

I dag, i skuggan av EMU-debatten, planerar alltså Sveriges riksdag att besluta om en budgetlag som ger regeringen helt nya maktmöjligheter, men som samtidigt kraftigt försvagar riksdagen och det parlamentariska systemet.

I skuggan av EMU-debatten fattas också beslut som kommer att ha stor inverkan på många människors vardag och på hela det politiska systemet. Det är ingen överdrift, menar jag, att säga att det är en liten statskupp som sker i dag, inför ögonen på både allmänhet och journalister. Den sker fullt lagligt och med stöd av en stor majoritet i riksdagen, men *nästan helt utan offentlig debatt*. Det sistnämnda är kanske det allra mest tragiska.

Med enbart prognoser om förväntade budgetunderskott som grund kommer regeringen att inte bara få rätt utan också ha skyldighet att ingripa genom att skära i den budget som redan beslutats om av riksdagen. Regeringen behöver inte ens be riksdagen fatta beslut om nedskärningar. Den nya lagen säger att regeringen i första hand skall utnyttja de nya möjligheterna att själv skära i anslagen utan riksdagens hörande.

Det är framför allt två paragrafer i den nya budgetlagen som sammantaget har den här innebörden, 8 och 42 §§.

8 § säger följande:

”Regeringen får besluta att medel på ett anvisat anslag inte skall användas, om detta är motiverat till följd av särskilda omständigheter i en verksamhet eller av statsfinansiella eller andra samhällsekonomiska skäl.”

Det är fantastiska formuleringar. Jag trodde inte att det var så enkelt att radera ut riksdagen. Man kan fråga sig: Vid vilket tillfälle finns det inte statsfinansiella eller samhällsekonomiska skäl att hänvisa till? I varje fall har det hittills under 90-talet inte existerat något sådant tillfälle, såvitt jag vet. I kommentarerna står det att regeringen givetvis inte får låta bli att använda ett anslag på grund av att den ogillar anslaget. Det är ganska komiskt. Förhoppningsvis får vi i Sverige aldrig regeringar som är så dumma att de behöver ta till den sortens argument.

8 § ger i realiteten regeringen fria händer. Den kan göra som den vill med den budget som riksdagen antagit.

I 42 § tas nästa steg. Den här paragrafen är lika häpnadsväckande. 42 § säger följande:

”Finns det risk för att ett beslutat tak för statens utgifter eller använda utgiftsramar kommer att överskridas, skall regeringen för att undvika detta vidta sådana åtgärder som den har befogenhet till eller föreslå riksdagen nödvändiga åtgärder.”

Det är alltså inte längre fråga om att regeringen kan ingripa utan riksdagens samtycke. Här får regeringen en direkt order att vidta åtgärder – i första hand som den själv har befogenhet till, och i andra hand handlar det om att föreslå riksdagen åtgärder.

Grunden för den här typen av ingripande och åtgärder skall vara regeringens egna prognoser, antingen om att hela budgettaget kommer att överskridas – med andra ord att vi riskerar att få ett budgetunderskott – eller om att enskilda utgiftsramar, delar av budgeten, riskerar att överskridas. I nästa lågkonjunktur kan riksdagen vara överspelad. Regeringen kan ändra reglerna och skära i a-kassan eller i anslaget för statsbidrag till kommunerna; detta utan en lång och jobbig debatt med hård kritik innan beslut fattas. Det blir praktiskt och bekvämt för regeringen, men för svensk demokrati blir det en tragisk utveckling.

Om några år kommer människor att fråga sig hur det här gick till. Hur kunde så allvarliga och stora förändringar ske utan att man fått reda på något om dem? Man kan nog säga att beslutet kom under en period då den demokratiska beslutsprocessen stod väldigt lågt i kurs, en period under vilken det demokratiska underskottet kommit att bli en likriktare som tenderar att sänka de demokratiska ambitionerna runt om i hela Västeuropa. Uppfattningen tycks vara att de nationella demokratierna uppvisar ett demokratiskt överskott som måste rättas till.

Det uttalade motivet för förändringarna är behovet av att stärka budgetkontrollen. Miljöpartiet stöder naturligtvis en sådan förändring, men

menar att förslaget innehåller en rad kraftiga överreaktioner som kommer att allvarligt försvaga folkstyret och ge en regeringsminoritet orimliga maktbefogenheter. Så bråttom att vi inte hinner med riksdagen blir det helt enkelt inte, åtminstone inte så länge vi ligger kvar med en flytande valuta och låter bli att låsa den till ERM eller någon annan likriktare. Det finns helt enkelt inte något behov av den typen av lagstiftning.

Speciellt viktigt är det för ett land med en lång tradition av minoritetsregeringar och en konstitution, som mer än i andra länder möjliggör bildandet av minoritetsregeringar, att värna parlamentets möjligheter till kontroll över budgetpolitiken och den verkställande makten.

Det måste alltså finnas andra underliggande motiv och värderingar som inte finns tryckta i propositionen. Kanske har det att göra med den debatt som vi alldeles nyss haft i denna kammare. Kanske har det att göra med EMU. Vi har ju redan sett hur exempelvis Belgien med hänvisning till EMU-kraven gått över till att regeringschefen kan regera med hjälp av dekret. Är det EMU, den gemensamma valutan och den gemensamma ekonomiska politiken, som är den outtalade bakgrunden till det här förslaget?

En annan viktig iakttagelse är att det här bara är *ett* av flera beslut – Kenneth Kvist var också inne på den saken – som går åt samma håll. EU-medlemskapets kanske största inrikespolitiska effekt är ju att riksdagen har ersatts av regeringen, inte bara att makt har flyttats över till regeringen utan också att riksdagen har *ersatts* av regeringen som lagstiftare i många viktiga avseenden. Regeringen blir alltså starkare på riksdagens bekostnad.

Jag tänker litet grand på Socialdemokraterna, som nu är med om att driva igenom förslaget. Antagligen känner de sig ganska trygga – nu sitter man i regering, och då spelar det inte så stor roll. Men vore jag socialdemokrat skulle jag, med tanke på de politiska utsikterna för de närmaste åren, inte känna mig så säker i den här frågan. Jag tror att det vore en fördel att betänka detta, om ni framöver under nästa riksdagsperiod i opposition skall kunna påverka besluten, i alla fall i viss mening.

Några andra förslag som jag tycker rent konkret skulle förbättra innehållet i den här budgetlagen gäller framför allt frågor på miljösidan. Förutom den vanliga årsredovisningen, som innehåller balansräkning, resultaträkning och finansieringsanalys, kräver vi att också en s.k. miljöjusterad nettonationalprodukt, miljöskuld, naturresursräkenskaper och sociala effekter skall finnas med i årsredovisningen från staten.

Orsaken är naturligtvis att det under det senaste decenniet har utvecklats en lång rad nya metoder för att inbegripa också miljöeffekter i årsredovisningarna. Både inom kommuner och inom den privata näringslivssektorn har man tagit fram – man har arbetat ganska mycket med detta – ett bredare underlag för att kunna ge både aktieägare och kommuninvånare en bättre redovisning av vad som händer, t.ex. hur den offentliga sektorn påverkar naturresurserna och miljön i vid omfattning.

Inom det här området borde naturligtvis staten vara ledande och utveckla nya system för hur vi skall få ett bättre sifferunderlag i beslutsfattandet, men hittills har det inte alls varit så. Hittills har staten i stället legat långt efter. Jag tycker att det är hög tid att få en ändring på det här. Staten borde utveckla nya och bättre metoder för miljöräkenskaper och sociala effekter och räkna in dem i årsredovisningarna.

Ett annat förslag som vi lägger fram i det här betänkandet är att vi inom den normala årliga revisionen också genomför en miljörevision. Det här är någonting som i stor utsträckning har utvecklats inom näringslivet. Jag tycker att det är hög tid att även vi inom den offentliga sektorn tar del av dessa metoder, hjälper till att utveckla dem och inte bara ständigt hamnar på efterkälken.

Till syvende och sist har vi föreslagit att vi skall göra en utvärdering av den nya budgetprocessen och den nya budgetlagen ganska snart, bara två år efter genomförandet. Jag tror att det vore en väldigt vettig lösning. Vi ser nu att inte bara vi här i riksdagen utan också människor utanför riksdagen är litet fundersamma över vad det är som kommer att hända, hur den nya processen kommer att påverka det politiska systemet i framtiden, vilka möjligheter riksdagen har att påverka budgeten och besluten och hur regeringsmakten kommer att påverkas av detta. Det vore vettigt att ganska snart göra en utvärdering av systemet.

Jag och Miljöpartiet står naturligtvis bakom de reservationer vi har skrivit, men jag yrkar bifall endast till reservationerna nr 3, 4, 6, 9 och 10.

Anf. 112 WIDAR ANDERSSON (s):

Herr talman! Kenneth Kvist blandar ihop ett krav på ordning och reda i statsbudgeten med nyliberalism flera gånger i sitt anförande, tycker jag. Han har väl sina skäl för att hävda det, men man skulle nog lika gärna kunna hävda motsatsen med i varje fall lika stark empirisk grund.

Det lagen om statsbudgeten handlar om, det vi diskuterar nu och det vi senare skall besluta om är att få en större ordning i budgetprocessen. Det berör inte behörighetsfördelningen mellan regering och riksdag. Man får vara oerhört konspiratorisk när man läser lagförslaget om man skall kunna hävda det. Det berör mer det Kenneth Kvist själv skriver i sin reservation nr 4, nämligen: "Budgetkontrollen har länge varit svag, inte minst under genomförandefasen. Det finns därför all anledning att stärka kontrollen." Regeringen skrev i den proposition som var underlag för vår diskussion ungefär samma sak.

Apropå förslaget att förslagsanslagen skall avskaffas, ett förslag som vi från utskottsmajoriteten tillstyrker, skriver regeringen: "När en verksamhet finansieras från ett förslagsanslag är risken stor att överskridanden sker utan att de underliggande orsakerna får tillräcklig uppmärksamhet." Vi vet ju, från många regeringar och situationer, att det ofta händer.

Den lag om statsbudget som vi nu diskuterar har många fördelar, tycker jag. Dels blir det mycket tydligare vad som faktiskt bestäms när riksdagen fattar budgetbeslut, dels samlas de grundläggande budgetbesluten i en gemensam lag och dels för vi dessutom enligt majoritetens förslag in i riksdagsordningen att man skall fatta ett gemensamt beslut om varje utgiftsområde. Detta är ur demokratisk synpunkt och ur genomlysningssynpunkt mycket fördelaktigt.

Själva finansmakten, som är reglerad i regeringsformen, innehas av riksdagen. Om nu Peter Eriksson vill kalla vårt beslut för statskupp får man ju ändå i anständighetens namn säga att riksdagen själv fattar beslut om den. Det är riksdagen som stiftar lagar, och riksdagen är innehavare av finansmakten.

Vi har haft många diskussioner om den nya budgetlagen i konstitutionsutskottet, och vi har fört ett långt resonemang som vi avser att fortsätta med om att en del av budgetlagens paragrafer har bäring in på riksdagens arbetsformer och därför kanske borde regleras på ett annat sätt i riksdagsordningen, kanske i någon mån som huvudbestämmelse men i huvudsak som tilläggsbestämmelse i riksdagsordningen. Nu har inte tiden medgivit detta. Vi är redan långt inne i en ny budgetprocess, och vi tycker att värdet av att nu få den reglerad i en lag som kan börja gälla snart får överväga de författningsdiskussioner som vi i övrigt har haft i konstitutionsutskottet. Vi har dock i vårt majoritetsförslag föreslagit att det skall införas en tilläggsbestämmelse i riksdagsordningen 5 kap. 12 §, vilket finns redogjort för i betänkandet. Vi avser att fortsätta diskussionen om behovet av en författningsreglering av den nya budgetlagen.

Herr talman! Mot bakgrund av den här inledningen ber jag att få yrka bifall till hemställan i betänkandet och följaktligen avslag på alla reservationer.

Anf. 113 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Widar Andersson sade att detta inte berör behörighetsfrågan. Det föranleder mig att ställa en liten fråga till honom.

I 8 § står det: "Regeringen får besluta att medel på ett anvisat anslag inte skall användas, om detta är motiverat till följd av – – – statsfinansiella eller andra samhällsekonomiska skäl." Berör inte det behörighetsfrågan och vilka som egentligen har rätten att styra över statens budget?

Anf. 114 WIDAR ANDERSSON (s):

Herr talman! 8 § i den nya budgetlagen är något som vi har diskuterat oerhört mycket, och Peter Eriksson för ju ett bestickande resonemang. Men vi har från konstitutionsutskottets majoritet och med stor ledning och hjälp av finansutskottets yttrande kunnat konstatera att 8 § i den nya budgetlagen inte på något sätt beskär riksdagens möjligheter att ställa villkor för utnyttjande av anslagen. Det är dessutom så att villkoren för utnyttjande av anslagen kan vara väldigt vida och inte alls behöver vara bokstavligen länkade till just det anslag man diskuterar.

Anf. 115 PETER ERIKSSON (mp):

Herr talman! Det var ett ganska klargörande svar. Det visar att Widar Andersson i stort sett håller med mig i den här frågan. Han pratade om att riksdagen har möjlighet att ställa villkor, och det är naturligtvis riktigt. Men sedan kan ju regeringen köra över dem.

Anf. 116 WIDAR ANDERSSON (s):

Herr talman! Riksdagsbeslut är rättsligt bindande. Av det resonemang som har förts, som också finns utvecklat i förarbetena till vår regeringsform, framgår mycket tydligt behörighetsfördelningen mellan rättsligt bindande beslut från riksdagen och en regerings förvaltning av beslutet. En regering som avstår från att använda ett anslag av det skälet att den inte gillar riksdagens beslut sitter nog inte särskilt länge.

Anf. 117 KENNETH KVIST (v):

Herr talman! Jag vill fortsätta diskussionen om 8 §, eftersom Peter Eriksson och jag i det stycket har en gemensam reservation.

Riksdagsbeslut är bindande, säger Widar Andersson. För ett anslag som riksdagen beslutar om borde det alltså vara bindande att det skall få utnyttjas. Men ändå ges dessa undantagsmöjligheter för regeringen, dvs. att den kan se till att ett anslag inte utnyttjas om det finns särskilda omständigheter i verksamheten, statsfinansiella eller *andra* samhällsekonomiska skäl. Det finns ju hur många kryphål som helst för regeringen att kunna omintetgöra anslag som den i själ och hjärta inte tycker om. Detta innebär faktiskt ett överförande av makt från riksdagen till regeringen.

När det sedan gäller det där med nyliberalism och ordning och reda i statsfinanserna kan jag säga att när tongångarna i Finansdepartementet var ännu mer utpräglat nyliberala än de måhända är nu fördes det naturligtvis en politik som bringade statsfinanserna i den största oreda. Det är säkert Widar Andersson och jag överens om. Men hela den här tanken om att riksdagen skulle tuktas och att det skulle införas rambudgetering och utgiftstak väcktes ju av den nyliberalt anstuckna s.k. Lindbeckkommissionen. Det här är alltså en nyliberal uppfinning för att minska politikens och därmed demokratis inflytande över den heliga ekonomin.

Anf. 118 WIDAR ANDERSSON (s):

Herr talman! Ett av skälen bakom budgetlagens tillkomst – förutom de saker jag tidigare pekade på, t.ex. behovet av att samla det här i en gemensam lagstiftning – var just att få en bättre budgetdisciplin. Där är vi också överens. Kenneth Kvist skriver själv i sin reservation att vi från tid till annan inte alltid har levt upp till de saker vi har beslutat. Men det handlar ju inte om att tukta riksdagen. Politik är aldrig matematik, och ett beslut som har fattats i riksdagen kan alltid ändras av ett annat riksdagsbeslut – om vi som folkvalda ombud finner skäl därtill. Det är det som är riksdagens särställning i det svenska samhällslivet, och den rätten, den grunden i vår parlamentariska demokrati, berörs inte på något sätt av det här förslaget.

Anf. 119 KENNETH KVIST (v):

Herr talman! Jag märker att Widar Andersson inte vill diskutera 8 § vidare. Han känner naturligtvis att han är på gungande mark.

När det gäller min reservation är Widar Andersson också litet illa ute. Han citerar bara dess inledningsmening, och naturligtvis är jag också överens om att det skall finnas en budgetkontroll osv. Men i nästa mening står det: ”En sådan förändring måste emellertid genomföras med en stark känsla för det parlamentariska och demokratiska systemet.” Det är ju i detta man brister när man går ytterligare ett steg mot att föra över politisk makt från den folkvalda riksdagen till regeringen och vidare upp i hierarkierna, där riksdagen steg för steg avskaffas som lagstiftande organ och förlorar sitt bestämmande över rikets finanser.

Anf. 120 WIDAR ANDERSSON (s):

Herr talman! Nu rör vi oss mycket uppenbart i bakvattnet av den tidigare förda EMU-debatten, där de eventuella indragningarna av riksdagen

gens finansmakt också diskuterades. Jag vill dock påminna om att det vi i dag har att fatta beslut om är en ny budgetlag som *inte* – jag upprepar det, och det är upp till var och en att själv skaffa sig kunskap om det genom att läsa betänkandet – ändrar behörighetsfördelningen mellan regering och riksdag. Finansmakten finns kvar hos riksdagen, och så skall det vara även i fortsättningen. Det finns ingenting i den nya budgetlagen som ändrar på det.

Anf. 121 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Herr talman! I likhet med Widar Andersson har jag svårt att se att något grundläggande rubbas i maktfördelningen mellan regering och riksdag, så på den punkten har jag inget att fråga om. Däremot kan man diskutera om den nya budgetprocessen blir tillräckligt stram med det här budgetförslaget. Vi tycker inte det, och därför har vi några reservationer.

Jag vill fråga Widar Andersson följande: Om det skulle visa sig att den stramhet som alla, eller rättare sagt de flesta, eftersträvar inte uppnås genom det förslag som med all sannolikhet kommer att få majoritet här i riksdagen, är då Widar Andersson och Socialdemokraterna beredda att diskutera vidare åtgärder, t.ex. ett tak för den statliga upplåningen?

Anf. 122 WIDAR ANDERSSON (s):

Herr talman! Det där utvecklade vi ganska ingående och mångordigt i betänkandet. Anledningen till att utskottsmajoriteten avvisar krav på obligatorium och ännu stramare reglering, som Moderaterna anvisar, är att vi först vill pröva den här ordningen. Skulle det visa sig att det här inte var den rätta vägen står det naturligtvis riksdagen fritt att fatta ett annat beslut.

Jag vill bara säga ytterligare ett ord, herr talman, om bemyndigandet att låna, det bemyndigande som riksdagen ger regeringen att uppta lån för statens räkning. Det är inskrivet i budgetlagen att regeringen två gånger per år skall lämna redogörelse till riksdagen för de upptagna lånen. Därmed finns möjlighet till diskussion.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

6 § Sekretess i Insättningsgarantinämndens verksamhet

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU6

Sekretess i Insättningsgarantinämndens verksamhet (prop. 1996/97:23)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 9 §.)

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU8

Ändrade sjukavdrag för statsråden (prop. 1996/97:6)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 9 §.)

8 § Marknadsföring av kristallglas

Föredrogs

Lagutskottets betänkande 1996/97:LU1

Marknadsföring av kristallglas (prop. 1995/96:225)

Tredje vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades efter 9 §.)

9 § Postlagen	<i>Postlagen samt upp-</i>	samt uppföljning av de
post- och telepo-	<i>följning av de post-</i>	
	<i>och telepolitiska målen</i>	

Föredrogs

Trafikutskottets betänkande 1996/97:TU6

Postlagen samt uppföljning av de post- och telepolitiska målen (förnyad behandling) (prop. 1995/96:218)

Anf. 123 PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Trafikutskottets betänkande 6 behandlar uppföljningen av post- och telemålen samt även en del förändringar i postlagen och är egentligen en parallell till det tidigare betänkandet TU3.

Herr talman! Jag vill först betona att jag tycker att postlagstiftningen i stort sett har fungerat utomordentligt väl. Den har inneburit betydande effektiviseringar inom det postala området, betydande rationaliseringar och även prissänkningar som har varit till godo för hela det svenska folkhushållet. Jag förnekar dock inte att det alltid behövs uppföljningar av nyligen antagna lagstiftningar och att det kan finnas behov av justeringar allteftersom verkligheten förändras.

Jag tycker dock att det förslag som ligger på riksdagens bord går i fel riktning. Jag har väldigt svårt att förstå att man skall behöva utvidga den grundläggande postservicen till att omfatta alla paket upp till 20 kg så att dessa därmed i praktiken kan komma att bli föremål för upphandling.

Jag vill först notera att den här typen av paket redan i dag distribueras fritt, på en väl fungerande marknad. Jag har därför inget skäl att tro att det finns något behov av regleringar när det väl fungerar från början. Snarast finns det anledning att misstänka att det är det tidigare Posten Lättgoods ekonomiska problem att konkurrera med sina privata konkurrenter, och även statliga, som har föranlett denna förändring i lagstiftningen. Jag tycker därför att riksdagen skall avvisa den delen av lagförslaget.

Jag tycker inte heller att det finns skäl att höja tröskeln för nya post-distributörer på marknaden. I stället för att man bara direkt har behövt anmäla att man skall börja med postutdelning, typ Svensk Direktreklam, City-Mail m.fl. bolag, föreslås nu en tillståndsgivning. Jag finner inget skäl för att denna skärpning skall komma till stånd. Jag ser inte att något missbruk har förekommit, utan det har snarast varit en väl fungerande konkurrens – även om det finns brister i den, vilket jag senare skall återkomma till.

Det finns heller inget skäl för att nu föranstalta om upphandling av olika former av rikstäckande post- och kassaservice. Det måste vara så att man först kan visa att det finns underskott i verksamheten och att det finns behov av att göra en rikstäckande upphandling för den typen av service, för att kunna trygga den för framtiden. Att den dessutom skall finansieras solidariskt av alla på marknaden förekommande bolag är också tveksamt, med tanke på den totala dominans som Posten har i dag, med 99 % av marknaden. Det borde därför prövas mycket noggrant om det verkligen kan uppkomma ett sådant här fall som föranleder någon form av upphandling.

Jag tycker att den diskussion angående upphandling som nu har förts är anmärkningsvärd, i synnerhet med tanke på att såväl Riksrevisionsverket och Post- och Telestyrelsen som Konkurrensverket inför trafikutskottet har meddelat att de inte får grepp över Postens redovisning, trots att Posten förmodligen har ett av Sveriges mest avancerade och finmaskiga revisionssystem, samt att de inte möter samarbete så att de kan reda ut var förluster och vinster uppkommer. Det säger alltså tillsynsmyndigheterna för konkurrens och för postala funktioner och statens eget riksrevisionsverk.

Att man i det läget över huvud taget andas om upphandling av olika typer av rikstäckande service har jag väldigt svårt att förstå, när insyn inte medges. Jag har också väldigt svårt att förstå vilken typ av uppgifter det är man vill dölja för svensk riksdag, och indirekt förmodligen för regeringen, eller vad det nu är som gör att tillsynsmyndigheterna vägras den insynen.

Jag tycker också att den delårsrapport från Posten som vi såg i går visar på en del betänksamheter. Det talas där om en vinst för de första tre kvartalen på 625 miljoner, men prognosen för helåret varierar mellan 500 och 1 000 miljoner. Det förefaller som man över huvud taget inte hade något grepp om resultatutvecklingen i företaget. Snarast ger det intryck av att man inte verkar komma fram med hela den uppgiftsradda som det finns anledning att redovisa för riksdagen, för att därmed kunna visa på vad man egentligen är ute efter och vad det egentligen finns för grund för de krav man har ställt.

När det gäller regleringen av prissättningen på privatbrev och prisregleringen för tidningar och tidskrifter har jag väldigt svårt att se att det finns behov av någon sådan. När det gäller tidningar och tidskrifter fungerar det väl redan nu, och när det gäller vanliga privatbrev finns det en tillsynsmyndighet som skall kunna tillse att det sker en prissättning som är rimlig. Någon sådan reglering därutöver finns det icke behov av, utan det kan finnas mycket goda skäl att ta bort den typen av regleringstänkande.

Herr talman! Jag vill sedan uppehålla mig vid reservation nr 12, som jag tycker visar på kärnan i Postens lednings agerande under senare tid. Det helstatliga svenska bolaget leder överlägset i fråga om antal fällande domar i Konkurrensverket. Man har fått 13 fällande domar på fyra år och är därmed *outstanding* på förstaplatsen.

Jag har väldigt svårt att förstå varför Posten inte kan följa den lagstiftning som finns utan gång på gång obstruerar Konkurrensverkets beslut, slingrar sig och inte vill lämna ut information, inte ens när opartiska revisionsbyråer eller Riksrevisionsverket skall försöka utreda vad som egentligen gäller. Jag har svårt att förstå varför Posten inte kan samarbeta, precis som alla andra företag, och reda ut problemen, till Postens bästa, till Postens kunders bästa och även till Sveriges regerings och riksdags bästa.

Jag har också väldigt svårt att förstå att vi skall tolerera att ett helstatligt bolag vägrar tillsynsmyndigheterna full insyn. Det är en oerhört angelägen uppgift för regeringen att omedelbart tillse att tillsynsmyndigheterna ges full insyn i Postens förehavanden.

Jag kan inte heller förstå diskussionen om upphandling av rikstäckande post- och kassaservice, när man inte vet om det finns förluster i verksamheten eller ej. Det kan väl inte vara så att riksdagen skall ställa ut någon typ av inblankocheckar utan att veta vilka beloppen är, utan att veta om det finns vinst i verksamheten eller ej. De uppgifter som har kommit fram visar snarast att den s.k. glesbygdsdistributionen inte är dyrare än distributionen inom respektive stads kärna. Det åligger Posten att redovisa det verkliga förhållandet för statens tillsynsmyndigheter och Riksrevisionsverket. Om det finns behov av en upphandling skall vi självfallet vara öppna för att garantera en rimlig servicenivå, men det åligger Posten att visa det. Det är inte genom maktspråk gentemot Konkurrensverket, Post- och Telestyrelsen eller Riksrevisionsverket som det skall ske, utan det skall ske på lika villkor som för vilket annat bolag som helst.

Om Posten som helstatligt bolag icke är beredd att släppa in tillsynsmyndigheterna och respektera konkurrenslagen inställer sig onekligen frågan: Av vilket annat bolag kan man begära att det fullt ut skall följa tillsynsmyndigheterna och följa lagstiftningen, när inte ens statens helägda bolag verkar leva upp till detta fullt ut?

Herr talman! Jag tycker att betänkandet i denna del är en tämligen obehaglig historia. Jag måste säga att jag är genuint upprörd över bristen på tillmötesgående från ett helstatligt bolag. Jag är samtidigt väldigt förvånad över vad det egentligen syftar till, varför man inte vill ta fram siffrorna och varför man inte vill ta fram underlaget. Det borde vara naturligt att lösa detta i en vanlig, rimlig diskussion. Den fråga som naturligtvis kvarstår hela tiden är: Vad har man att dölja för tillsynsmyndigheterna och Riksrevisionsverket och därmed ytterst för svensk riksdag?

Herr talman! Vi moderater står fast vid samtliga de reservationer som vi har undertecknat i detta betänkande, precis som annars, men av tids-skäl kommer vi att yrka bifall bara till reservation 12, som vi även avser att votera och begära rösträkning om.

Anf. 124 SIVERT CARLSSON (c):

Herr talman! Alla i landet måste garanteras en god post- och kassaservice, till enhetliga priser och med rimliga distributionstider. Detta är en av de fundamentala förutsättningarna för god regional utveckling och därmed också för tillväxt i hela landet, och det bör vara den bas som ligger till grund för såväl lag som avtal på det här området.

I betänkandet TU6 behandlas flera områden. Jag vill kommentera några av dem.

När det gäller postlagen föreslår utskottet att den nuvarande anmälningsplikten för att bedriva postverksamhet ersätts med ett tillståndskrav. Från Centerns sida menar vi att nuvarande anmälningsplikt fungerar tillfredsställande och att förslaget om tillståndsplikt är för dåligt underbyggt – en uppfattning som vi för övrigt delar med bl.a. Konkurrensverket.

Konkurrensverkets beslut den 8 oktober i år, att avslå Postens ansökan om geografiskt differentierade priser, har medfört att Posten inför trafikutskottet framhållit att åtagandena gentemot staten om daglig rikstäckande service äventyras. Några ekonomiska kalkyler som stöder denna åsikt har dock inte presenterats.

Konkurrensneutralitet och konkurrens på lika villkor är viktigt. Men *en* förutsättning för att hela landet skall kunna utvecklas är dock att alla garanteras en god post- och kassaservice. För att riksdagen skall kunna ta ställning till hur en god rikstäckande postservice skall kunna garanteras krävs det ett tillfredsställande och opartiskt ekonomiskt underlag. Från Centerns sida förutsätter vi att regeringen i det fortsatta utredningsarbetet klarlägger och redovisar om merkostnader uppstår, och i så fall hur stora de blir, för att upprätthålla en god rikstäckande postservice.

Det är ingen tvekan om att postservicen på flera håll i landet försämrats när postkontor och postterminaler lagts ned. Det är oerhört viktigt att Postens verksamhet, service och prissättning ”sker med beaktande av det regionala ansvar som statsmakterna lagt fast på postområdet”, som utskottet skriver. Detta ansvar lever Posten i dag inte helt upp till. Alltför många gamla, sjuka, handikappade och landsbygdsboende får allt svårare att nå postservicen när postkontoren blir färre och glesas ut. *En* lösning har på flera ställen i landet varit ”post i butik”, men inte heller denna lösning hjälper alltid landsbygdsbefolkningen. För dem är lantbrevbäringen och lantbrevbäraren en nödvändighet ur servicesynpunkt, men också ur social synpunkt. Jag påstår detta mot bakgrund bl.a. av min egen erfarenhet som cyklande lantbrevbärare.

På vissa håll i landet har under senare tid Posten börjat ta ut avgifter för att den enskilde skall få behålla sin brevlåda på vanlig plats. Godtyckliga avgifter, som någon enskild region tydligen bestämmer, avkrävs de boende. Betala, eller brevlådan tas ned och flyttas, har varit uppmaningen. Detta strider, menar jag, mot intentionerna i postlagstiftningen i allmänhet och mot postlagens första paragraf i synnerhet.

Nu skriver utskottet att ”förutsättningarna för landsbygdsservicen under den senaste tioårsperioden förändrats.” Ja, det är säkerligen, till viss del, sant. Samtidigt säger utskottet: ”Denna utveckling har lett till att Posten omprövat och anpassat serviceutbudet till de förändringar som sker i fråga om kundbeteenden och hushållstäthet.” Detta är tyvärr också sant. Men när Posten påstår att anpassningarna skett med varsamhet och

med speciellt hänsynstagande till äldre och handikappade är detta *inte* hela sanningen.

Vidare påstås i betänkandet att ”möjligheten” och ”erbjudandet” för kunderna att avstå från att flytta postlådan om de betalar en avgift i första hand utnyttjats av egna företagare och större jordbruk. Det är nog tyvärr också sant, eftersom många gamla och ensamstående inte vill eller anser sig ha råd att betala denna, vill jag påstå, olagliga och godtyckliga avgift. Många äldre har ändå betalat, av rädsla för att helt bli utan den trygghet som lantbrevbäringen innebär. Jag har haft många kontakter med människor i dessa områden, där den nya avgiftspolitikerna har införts. Jag vill, herr talman, läsa upp delar av ett av de många brev jag har fått:

Själv hör jag till dem som har drabbats av Postens godtycke. Jag har blivit ombedd att antingen flytta min brevlåda eller också betala 1 500 kr för att få posten hemkörd. Jag har haft brevlådan här i 40 år, och det har fungerat utmärkt, därför tänker jag inte flytta brevlådan till landsvägen, där den vore betydligt mer utsatt för inbrott eller skadegörelse än här hos mig i skogen. Jag är inte intresserad av att betala 1 500 kr för att få posten hit. Det är mycket pengar för en pensionär som jag med små inkomster. Hur får jag rättvisa? Inte ens berörda myndigheter visste ju något bestämt. Hur skall jag då kunna veta någonting? Det är det som är så irriterande, att jag inte vet hur jag skall agera. Om jag struntar i att betala, vad händer då?

I mitt fall rör det sig om en avstickare på 300 högst 400 meter från den allmänna vägen. Det betyder nästan ingenting för den bilburne lantbrevbäraren, däremot oerhört mycket för mig om jag skulle nödgas tillryggalägga denna sträcka dagligen, inte minst vintertid, i 20° kyla och en halvmeter djup snö, som faktiskt var fallet under den gångna vintern. Det finns skog på båda sidor om vägen och inte ett hus inom synhåll. Jag är 76 år och bor ensam i mitt lilla lantbruk. Nej, någon brevlåda vill jag inte flytta. Om jag skulle ramla omkull mitt i skogen och bryta ett ben, t.ex., kunde det bli rent katastrofalt. Ingen skulle sakna mig på flera dagar. Jag vore tacksam om jag möjligen skulle kunna få ett råd av någon regerings- eller riksdagsledamot om vad jag skall göra.

P.S. Redan om ett par tre veckor vill Posten ha besked. Hur skall jag göra?

Ja, så är det. Sådan är verkligheten. Så här får inte gamla människor behandlas. Så här får det inte vara, om vi menar något allvar med riktäckande postservice, kvalitet och postservice även åt landsbygdsbefolkningen, om vi menar något allvar med orden i postlagens första paragraf.

Jag är förvånad över utskottets ställningstagande, som hänvisar till ett brev i somras, där Posten lovar avstå från att ta ut sådana här avgifter i avvaktan på en utrednings resultat. Detta är vad Posten lovar i sommarbrevet, inte mera – i avvaktan på utredningens resultat.

Vad händer efter utredningen? Menar utskottsmajoriteten att det då är fritt fram för nya godtyckliga avgifter för lantbrevbärarservicen? Utskottet skriver: ”I den mån utredningens förslag innebär förändringar av nu gällande riktlinjer eller i övrigt kräver förändringar i avtalet med staten kommer riksdagen och regeringen att besluta i dessa delar.”

Vad händer om inga förändringar föreslås? Då gäller nuvarande lagstiftning, som tydligen tillåter Posten att ta ut godtyckliga avgifter. Menar

Prot. 1996/97:25

6 november

*postlagen samt
uppföljning av de post-
och telepolitiska målen*

utskottsmajoriteten att detta skall vara tillåtet också i fortsättningen? Jag hoppas verkligen att så inte är fallet.

Staten har ansvaret för postverksamheten. Staten är beställaren och staten skall tydligt ange de mål och riktlinjer som skall gälla för verksamheten. Därför föreslår vi från Centerens sida att regeringen, genom exempelvis avtal eller ägardirektiv, redan nu klart säger ifrån att servicen på landsbygden och i glesbygden inte får försämrats när det gäller postverksamheten. Detta ställningstagande borde vi, menar jag, kunna enas om redan nu.

När det gäller prisregleringar på tidningar och tidskrifter säger utskottet: "Det bör vidare ankomma på regeringen att bedöma om en prisreglering på området är motiverad." Vi menar från Centerens sida att det i dagsläget är omotiverat att bemyndiga regeringen att prisreglera en marknad som i dag fungerar utan reglering. Post- och telestyrelsen bör dock följa utvecklingen.

Slutligen, herr talman, menar vi att den situation som nu uppstått, då Posten blivit en av storkunderna hos Konkurrensverket, inte är bra. Den är inte acceptabel. Jag kan ha en viss förståelse för att det i en avregleringssituation kan uppstå nya och svårbemästrade problem. Däremot har jag mycket liten förståelse för ett agerande från ett av staten ägt företag som innebär att företaget ett flertal gånger hamnar i strid med bl.a. konkurrenslagstiftningen och därvid blir ålagt vitesföreläggande på miljontals kronor, nu senast 50 miljoner kronor. Det är viktigt för den allmänna normsättningen i samhället att staten inte tillåter att ett eget företag återkommande bryter mot lagstiftningen. Regeringen bör tillse att återkommande lagöverträdelser från Postens sida förhindras.

Jag står, herr talman, givetvis bakom samtliga centerreservationer i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservationerna 4 och 6.

Anf. 125 TORSTEN GAVELIN (fp):

Herr talman! I förrgår fick jag ett pressmeddelande från Posten försäljning där rubriken lyder: Beslutet som hotar postservicen i glesbygden. Första meningen: Konkurrensverkets beslut att stoppa Postens storstadspriser kan få mycket allvarliga konsekvenser för servicen i mer glesbefolkade områden.

Herr talman! Jag måste säga att jag blir mycket upprörd varje gång någon, det må vara Posten, Telia, Vattenfall eller någon annan dominerande marknadsaktör, går ut och hotar med försämringar för oss glesbygdsbor om man inte får igenom det ena kravet före det andra. Ett sådant agerande väcker alltid uppmärksamhet, och det är givetvis syftet. Men det förstärker också den oro som många av oss känner inför utvecklingen i glesbygderna, en oro som i det här fallet inte är grundad på fakta, utan på taktiska utspel av smarta aktörer i ett förhandlingsläge, ofta i monopolställning. Vi har fått nog av den här cynismen, och jag tycker att det statligt ägda Posten AB borde hålla sig för god för att agera på det här för glesbygden så skadliga sättet.

Posten har nu blivit fälld för överträdelse av konkurrenslagen ett antal gånger. Just nu förhandlar Posten med staten om ett nytt avtal för den rikstäckande grundläggande postservicen. Att en sådan rikstäckande

postservice skall finnas har vi slagit fast gång på gång här i kammaren, och det har aldrig satts i fråga.

Posten är utsatt för ett starkt konkurrenstryck från telemedierna. Postens ekonomiska resultat påverkas negativt även av de stora investeringar i brevhanteringen som gjorts och de svårigheter som den har fört med sig. Att i det här läget, när man återigen blir fälld av Konkurrensverket, ställa till med ett förfärligt väsen kan uppfattas som smart taktik från Postens sida.

När man så får trafikutskottets majoritet med sig och ett färdigt betänkande dras tillbaka samma dag som det skall klubbas i kammaren måste jag konstatera att taktiken lyckades. När sedan både ministern och statssekreteraren gör uttalanden som kan tolkas som stöd för Posten mot Konkurrensverket blir det bingo.

Naturligtvis inställer sig frågan varför denna taktik lyckas så hundra procentigt. Misstankar om personallianser och gamla relationer kan man knappast värja sig för. Hela spelet kring Posten och Konkurrensverket och det tillbakadragna betänkandet har varit olustigt och ovärdigt. Jag hoppas verkligen att vi slipper vara med om något liknande i fortsättningen.

Fru talman! Vad gäller betänkandet och Folkpartiets inställning i de övriga frågorna finns det redovisat i reservationerna, som vi givetvis står bakom. Men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 3.

Anf. 126 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Att Posten under en överskådlig tid framöver kommer att vara den enda operatören som har möjligheter att klara en rikstäckande verksamhet står väl ganska klart för alla. Därför är det med en viss oro som man ser fram emot att andra operatörer kommer in och försöker att ta russen i kakan och på det viset begränsa Postens möjlighet att driva en verksamhet som är bra för alla samhällsmedborgare oavsett var de bor i detta land.

Vi skriver i utskottsbetänkandet att postlagen skall ange det övergripande målet en rikstäckande post- och kassaservice. Vidare skall det finnas en rikstäckande kassaservice som innebär att alla kan sända och ta emot betalningar till enhetliga priser. Allt detta är bra. Men sedan kommer frågan hur man skall kunna gå till väga praktiskt när Konkurrensverket går in och säger att det är olagligt om Posten försöker att möta konkurrens på lika villkor.

Det måste betyda att skattebetalarna till sist får gå in och se till att den rikstäckande post- och kassaservicen skall kunna genomföras. Då blir jag litet fundersam. Från borgerligt håll brukar man vara rädd för skattehöjningar när det gäller annan verksamhet. Skall man ha den rikstäckande kassaservicen och Posten inte får möta konkurrens på lika villkor måste man komma i den situationen.

Jag har också läst att man från City-Mail har skrivit att det är lika billigt – eller i varje fall lika dyrt – att dela ut post i glesbygd som det är att dela ut post i city. Jag blir då litet fundersam. Varför har man i så fall namnet City-Mail? Om det vore riktigt skulle man ju haft namnet Country-Mail! Det är bara ord. Det finns igen som helst substans i detta.

Fru talman! Jag vill faktiskt att City-Mail inte bara skriver detta utan också bevisar att det är lika billigt att dela ut post i glesbygd. Jag tror inte

Prot. 1996/97:25

6 november

*postlagen samt
uppföljning av de post-
och telepolitiska målen*

på det. Jag kommer från en glesbygdskommun och har kontakter med lantbrevbärarna när de åker ut. Den post som de har med sig vid vissa tillfällen med bil, där de åker 15–20 mil för att dela ut post i glesbygd, är inte mer post än för dem som går runt i Gamla stan med väskor. Mer post är det inte de har med sig. Men det är en tur på 15–20 mil. Att det är lika enkelt eller lika billigt som att dela ut i stadskärnorna i bl.a. Stockholmsområdet eller i andra storstadsområden tror jag inte på. Jag blir därför fundersam. Finns det något intresse mellan Konkurrensverket och City-Mail? Behövs Konkurrensverket över huvud taget när man på dessa områden inte behöver ta något som helst samhällsansvar? Den delen tycker jag att man skall tänka över.

Vi har också fått papper från Närings- och handelsdepartementets konkurrensenhet där man bl.a. skriver att Konkurrensverkets lagstiftning får stå tillbaka när annan lagstiftning gäller. Då är frågan om inte Posten skulle kunna använda sig av den lagstiftningen som innebär att man kommer till rätta med de anmälningar som jag ser som mer eller mindre ett sabotage mot Postens verksamhet när dessa krav på rationaliseringar finns. Man kan faktiskt inte rationalisera bort hur mycket som helst.

Fru talman! Jag håller med Sivert Carlsson när han talar om Posten och lantbrevbärarna. Jag har också fått många brev när det gäller detta. Det är framför allt ett område där en regionchef inte har fattat Postens intentioner när det gäller att upprätthålla lantbrevbärarservice. Posten har gått ut med krav på att hushållen skall betala upp till 1 500 kr för att få sin dagliga post utdelad som de fått i 30–40 år. Man bryr sig över huvud taget inte om att det har kommit till utskottets kännedom att man inte skall ta ut några pengar förrän man har fått klart för sig vad det kommer att leda till.

Tidigare i betänkandet på s. 13 gäller det samma fråga när det står om hur man skall mäta vägsträckor och hur man skall ha sin postlåda placerad. Där talar man om meter, och på vissa håll om kilometer. Frågan är: Vem är det som bestämmer de måtten? Vem är det som börjar mäta? Är det Posten själv? Är det lantbrevbäraren? Eller är det de berörda parterna som mäter? Har i så fall Posten någon typ av vetorätt? Skall man inte som vanligt i god anda försöka komma överens med dem som man skall upprätthålla denna goda service med?

Vi har i vår motion tagit upp Postens verksamhet att bygga länders infrastruktur och Postens möjligheter att gå utanför landets gränser, och kanske framför allt hjälpa andra länder. En god postservice och en god kassaservice har varit bra ur svensk synpunkt. Varför inte ge Posten möjligheter att fortsätta sin verksamhet med framför allt grannarna på andra sidan Östersjön?

Nu skriver man att Posten Brev har en möjlighet att göra detta. Men däremot när det gäller kassaservice – eller finansiella tjänster, som det väl egentligen heter – kan man göra det i vissa fall. Då är frågan: Vad är vissa fall? Statsministern brukar stå här i talarstolen och tala varmt om att vi skall hjälpa dem som inte har en bra infrastruktur. Jag tror att en bra post- och kassaservice är en del av den infrastruktur som många länder inte har. På det sättet skulle vi kunna hjälpa till att föra fram denna del och få det bättre för många människor.

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 6 och 11.

Anf. 127 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Det var bra att Karl-Erik Persson var fundersam på ett antal punkter, eftersom huvudpunkten han hängde upp sin argumentation på är fel. Det är en av de få punkter där City-Mail och Posten är ense, nämligen att det är ungefär lika dyrt att distribuera post i tätortsbebyggelse som i glesbygd. Postens generaldirektör, förlåt, numera vd, hävdar att det är för den interregionala posten, som skall sorteras två gånger, som man förlorar pengar. Det är där man i så fall skulle prisdifferentiera men inte gör det. Man prisdifferentierar mot storkunder, framför allt i storstadsområden, som man vill ge stora rabatter.

Jag har väldigt svårt att förstå varför man i sig vill hålla undan Konkurrensverket från den här delen. Om Posten förlorar pengar på ett område, vill höja sina priser och kan verifiera detta är det inte något missbruk av marknadsdominerande ställning. Det är om Posten inte kan eller inte vill visa om man tjänar eller förlorar pengar på respektive område som konkurrenslagen blir tillämplig. Det gäller missbruk av marknadsdominerande ställning då man kan misstänka att det är fråga om underprissättning – pris under egen självkostnad.

Om Karl-Erik Persson värnar om skattebetalarnas pengar har jag svårt att förstå varför han ånyo vill slå sönder den fungerande konkurrensen när det gäller paket upp till 20 kilo. Han vill föra in den delen under något som kan komma att bli en statlig upphandlingsförfordning för att hitta ett bra system. I dag fungerar konkurrensen bra.

Anf. 128 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! När det gäller att höja skatterna vill jag säga följande: Posten har vid en uppvaktning sagt att kassa- och postservice i hela landet, om vi bestämmer oss för att ha en sådan, kommer att kosta skattebetalarna mellan 5 och 6 miljarder kronor. Jag kan inte se att Posten skall kunna få in de pengarna på annat sätt än genom en skattehöjning.

Jag tror inte att det Per Westerberg säger om priserna för lantbrevbärarservice är riktigt rätt. Det är taget från City-Mails uppgifter. Jag har dem liggande här. Jag kan citera ur dem om jag vill. Om de stämmer skulle man inte ha namnet City-Mail. Namnet säger att det är cityområdena man är intresserad av, och inte av att försöka köra post i glesbygd. Vi skriver i betänkandet att Posten skall kunna ge en daglig post- och kassaservice. Om City-Mail och andra postoperatörer hade kunnat ge denna service hade de väl börjat köra i glesbygd? Jag tror att Posten med lätthet hade tagit möjligheten att avsäga sig den körningen.

Anf. 129 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Det är inte City-Mail jag citerar. Vi har Rune Molins egna ord i de debatter som har försiggått i dagspressen på att detta förhållande råder. Ulf Dahlsten redogjorde för detta på mer än en timme. Han betygade att det inte är glesbygden som är förlustområdet. Förlust blir det de gånger man måste sortera posten i två olika postregioner.

Det han gör är att sänka priserna. Han dumpar dem i några få städer där det råkar finnas en konkurrent, och det är därför konkurrenslagen blir tillämplig.

Om Karl-Erik Persson inte tror på vare sig Posten eller City-Mail har jag väldigt svårt att förstå varför han inte vill låta Riksrevisionsverket, en revisionsbyrå, Konkurrensverket eller Post- och telestyrelsen verifiera Postens uppgifter. Alla vittnar ju om att Posten inte släpper till uppgifterna. Man verkar ha något att dölja. Om man har något att dölja kan jag förstå att man slingrar sig – annars borde man ut på planen och tala om hur landet ligger. Då hade vi inte behövt föra denna typ av diskussion i kammaren.

Anf. 130 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Att Posten sorteras flera gånger fick man på köpet när man lade ned olika sorteringsställen i strävan till rationalisering. Jag ser samma sak i mitt eget län. Posten körs från Örebro län till Västerås, där den sorteras. Sedan körs den tillbaka. 80 % körs tillbaka från Västerås till Örebro län. 20 % går utanför. Då blir posten sorterad flera gånger. Sedan skall den gå tillbaka ut till de olika postkontoren. Då får vi en situation då posten sorteras flera gånger. Det blir dyrare.

I citykärnorna hämtar man färdigsorterad post hos de stora kunderna. Det måste i rimlighetens namn bli billigare än att sortera posten flera gånger.

Varför naglar man sig fast vid att det skall vara konkurrens bara i de stora städerna och inte i glesbygden?

Anf. 131 ELISA ABASCAL REYES (mp):

Fru talman! Jag tror inte att det råder någon tvekan om att Posten har en oerhört stor betydelse för landet. Även om såväl Posten AB som företag som samhället i övrigt har utvecklats och anammat ny teknik och de möjligheter den innebär med rationaliseringar och förbättringar av kommunikationsmöjligheter kan man inte ersätta den gamla tekniken på en gång. Det kommer att uppstå luckor om vi går för snabbt fram.

För ett företag kan portokostnaderna vara en väldigt stor utgift. För ett litet företag i glesbygd kan denna del av infrastrukturen, dvs. postgången, och de kostnader som den medför ha en avgörande betydelse.

Vi menar att man inte skall straffa folk för att de väljer att bo någon annanstans än i en storstad. Tvärtom skall man göra mesta möjliga för att förbättra förutsättningarna för människor att bo kvar i glesbygd. Det gäller då att näringslivet har vettiga förutsättningar även i glesbygd. Vi menar att valfriheten i dag egentligen i viss mån är begränsad på grund av vissa infrastrukturella problem i glesbygden. Det rör visserligen fler områden än posten.

Denna uppfattning tycks i viss mån delas av utskottets majoritet. I betänkandet anges följande på s. 2: "Enligt utskottets mening är det en mycket viktig uppgift för samhället att se till att hela landet har tillgång till en tillfredsställande postservice till rimliga priser". Utskottets text är egentligen inte ett dugg betryggande. Samtidigt som man anger detta avslår man Miljöpartiets förslag från de motioner vi har lämnat i detta ärende, som närmare beskriver vilken ambitionsnivå som skulle vara rimlig för denna del av infrastrukturen.

Man kan t.ex. undra vad som avses med "tillfredsställande". Vad är det för någonting? Det innebär, om utskottsmajoriteten får igenom sitt

förslag, vilket den kommer att få, att 1 500 hushåll även i fortsättningen får klara sig utan postutdelning fem dagar i veckan. Det innebär att de även i fortsättningen är bilberoende för att de skall kunna hämta sin post.

Det finns ganska många hårresande exempel utöver exemplet med de 1 500 hushållen. Människor tvingas åka upp till 5 mil i veckan, om inte mer, för att hämta sin post. Det sker givetvis med bil. Det blir på ett år drygt 250 mil. Vad kan det motsvara? Jo, en resa från Kiruna till Paris eller från Stockholm till Gibraltar. Anledningen till att jag tar upp detta är att jag vill ifrågasätta vår helhetssyn vad gäller trafikpolitiken. Var tog miljöhänsynen vägen? Märk väl att uppgifterna om sträckan – från Stockholm till Gibraltar – gäller ett hushåll.

Det tycks råda väldigt delade meningar om vad som egentligen kan avses med rimliga priser, inte minst med tanke på de turer som hittills beskrivits. Som en konsekvens av att man avslår Miljöpartiets motion i detta avseende anser utskottet att det är rimligt att Posten lägger på extra pålagor för att dela ut post till brevlådor som ligger avogt till. Vad är det för rimligt i det? När en person frankerar sitt brev utgår hon ifrån att hon betalar för att få brevet levererat – inte att mottagaren skall behöva betala en extra avgift för att minska Postens leveranskostnader. Som mottagare skall man slippa obehaget att behöva lägga ned egen tid, egen kraft och eget kapital på att hämta den post man utgår ifrån att Posten skall leverera till en.

Detta kan tyckas vara en väldigt liten och simpel fråga, eftersom det trots allt rör sig om ett begränsat antal personer. Men till dem som tycker att det är en liten och simpel fråga vill jag säga följande: Säg det till dem som drabbas! Jag anser att det är orimligt inte bara för personer som är äldre och har vissa handikapp. Det gäller alla människor. Detta är en grundläggande förutsättning.

Vad gäller Postens turer med Konkurrensverket måste jag säga att det är fullkomligt groteskt att Posten AB på detta sätt, trots vitesföreläggande, kringgår Konkurrensverkets beslut. Det måste finnas en rimlig balans mellan olika myndigheter.

De senaste turerna vittnar i väldigt hög grad om det kaos som bolagisering, avreglering och senfärdig särlagstiftning lett till. Avregleringen av postmarknaden i Sverige genomfördes på ett klantigt och ansvarslost sätt. Därför sitter vi nu i en fälla, som betyder att staten inte kommer att ha någon rimlig möjlighet att upprätthålla ens den ambitionsnivå som utskottet uttrycker i och med betänkandet om postlagen och de post- och telepolitiska målen, som dessutom ligger under den anspråkslösa nivå som Miljöpartiet de gröna förespråkar.

Låt oss titta in i framtiden. Om nu Posten förlorar tvisten i Marknadsdomstolen menar man att det blir omöjligt att leva upp till det avtal som tecknats med staten, eftersom tätortsutdelningen är en förutsättning för att man skall ha ekonomisk täckning för rikstäckande utdelning. Det är i och för sig inte klarlagt, eftersom tillräckligt underlag, som många andra poängterat i denna debatt, för att göra en fullständig bedömning av merkostnaderna inte är tillgängligt.

Vad händer då? Jo, om staten inte skjuter till ytterligare medel upphör Posten AB med den olönsamma utdelningen. Om man inte gör detta, undrar jag verkligen vad Konkurrensverket skall säga om att Posten AB utan avtal fortsätter att driva postverksamhet långt under produktions-

kostnaderna om någon annan operatör mot förmodan, eftersom konkurrensen inte precis är knivvass, skulle vilja gå in på den marknaden. Det är verkligen prisdumpning. Glesbygden kommer i kläm.

Men om man nu vinner i Marknadsdomstolen och prisdifferentierar på fler än de 19 orter där man nu börjat innebära det en klar försvagning av Posten AB:s intäkter. Det har talats om 730 miljoner i förlust. Sedan blev det 850, och nu spekuleras det kring 1 miljard i förlorade intäkter till följd av den här prisdifferentieringen. Vem skall betala det? Avser man att slå ut fler procent av de alternativa operatörerna som lyckats snappa åt vad som kan kallas ynka marknadsandelar? Med det här underskottet ser jag det som mycket svårt att Posten AB kommer att kunna leva upp till de mål och det avtal som riksdagen beslutar om. Man kan undra hur Posten AB kommer att se ut som företag i framtiden med en så låg soliditet på grund av en eftersläpande pensionsskuld, särskilt med tanke på de rationaliseringar som genomförts i en mycket dramatisk utsträckning de senaste åren.

Vem kommer att bli lidande? Jo, glesbygden. Om inte staten ökar avtalsenlig ersättning dramatiskt tror jag att det i framtiden handlar om minst en femdubbling av nuvarande anslag för att ambitionsnivån inte skall behöva sänkas ytterligare. Detta är naturligtvis under förutsättning att marknadssituationen inte genomgår dramatiska förändringar.

Det finns ett trumfkort kvar i bakfickan för regeringen som utskottet låter svisca förbi i sitt betänkande. Trumfkortet heter koncessionsavgifter. Visst kan det vara en lösning. Men jag undrar vad som är avsikten bakom utskottets luddiga formulering att om Posten inte längre förmår att upprätthålla en grundläggande postservice bör den kunna befrias från denna uppgift eller få ersättning härför.

Redan nu har man alltså gett vika för Postens hårdnackade inställning och flaggar för att den lagstiftning man vill besluta om och teckna ett avtal om inte kommer att efterlevas. Det är intressant att notera att man uppenbarligen har så liten tilltro till de politiska beslut man själv stöder. Jag tror att det finns få saker som så underminerar förtroendet för de politiska besluten.

Koncessionsavgifter är en intressant lösning, kanske den enda lösningen. Men då återstår självfallet en fråga om konkurrens. Om dessa avgifter införs betyder det ju att själva konceptet för de små lokala operatörerna som vi hört om riskerar att stjälpas helt. Då har vi om möjligt ännu mindre konkurrens än vad vi har nu. Miljöpartiet de gröna förutsätter att politiska beslut kommer att efterlevas. Det är också avsikten bakom reservation 5, som jag vill yrka bifall till.

I ljuset av det jag tidigare sagt vill vi höja ambitionen för den riktäckande grundläggande postservicen i förhållande till vad majoriteten föreslår. Det är självfallet mycket positivt att regeringen föreslagit förbättringar, och vi anser att de prisregleringar regeringen föreslår är förbättringar. Men jag tycker att det är synd att den inte har kunnat tillmötesgå Miljöpartiets relativt anspråkslösa förslag.

Sedan finns det en annan sak som jag tycker är viktig att nämna i det här sammanhanget. Staten äger av olika anledningar flera bolag. Som ägare har staten ett ansvar att se till att dessa företag föregår med gott exempel. Så tycker jag inte är fallet just nu. Av kontakter jag haft med anställda på Postens olika kontor har jag fått den uppfattningen att det

inte längre är roligt att arbeta på Posten. Arbetsbelastningen är mycket hög.

1991 och 1992 stod Postens anställda för över hälften av alla arbetso-lyckor i Sverige. Detta har sedan sjunkit betydligt, men situationen för de anställda på Posten är fortfarande ansträngd. Detta är visserligen framför allt en fråga för parterna, dvs. Postens ledning och facket, och i andra hand en fråga för Postens styrelse, men det hindrar mig inte från att uttrycka min ilska över att ett statligt ägt bolag inte föregår med gott exempel på det här området.

10 % av de anställda på postterminalerna i Klara, Tomtebodav och Årsta är visstidsanställda. Merparten får sina avtal förlängda med en månad i taget. Det här är tydligen ett helt lagligt förfarande, och det är ytterst tveksamt om riksdagen kan göra någonting åt detta. Det ställer jag mig starkt frågande till. Men situationen förtjänar att uppmärksammas. Dessa anställningsvillkor innebär en mycket stor psykisk påfrestning på de anställdas familjer och dem själva.

Anledningen till att jag tar upp detta är att jag anser att det bör vara en sammanvägd bedömning av Postens förändringar. Det har vi också nämnt i reservation 10. Vi vill ha en sammanvägd bedömning av vilka konsekvenserna har varit av de förändringar som Posten genomgått de senaste åren. Det gäller dels glesbygden, dels på vilket sätt de utökade möjligheterna att tillhandahålla finansiella tjänster har gett ekonomiskt genomslag i Postens ekonomi osv.

Vi anser också att man bör lyfta fram frågan om handikappades tillgång till teletjänster. Det har vi också motionerat om. Vi har föreslagit att det skall bekostas av operatörerna själva. Det är tveksamt om det finns underlag för att genomföra en sådan förändring i dag, men vi får aldrig glömma de här människorna. De hamnar ofta efter just på grund av att de har särskilda behov. Jag menar att ytterligare saker kan göras i det här avseendet.

Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 5, men Miljöpartiet de gröna och jag står givetvis bakom alla reservationer som är fogade till betänkandet.

Anf. 132 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Jag noterar tacksamt att Elisa Abascal Reyes stöder uppfattningen att man skall respektera Konkurrensverkets beslut och domar.

Jag vill bara påpeka att Posten försöker höja priserna i glesbygden där det inte finns något alternativ och sänka dem i tätorterna där det finns alternativ utan att visa att kostnadsbilden är annorlunda på respektive ställe. Det är detta Konkurrensverket har slagit ned på. Jag tycker att det är utomordentligt angeläget att kammaren försöker gå till botten med detta.

För mig är det dessutom utomordentligt anmärkningsvärt att ett statligt bolag som förlorar 1 % av marknaden – man har 99 % kvar – kan hävda att det har förluster på uppemot en miljard av detta. Det är för mig ytterst angeläget att Posten som helhet genomlyses. Det förefaller som om det finns betydligt mer bakom denna rökridå än de små konkurrenter som det talas om.

Prot. 1996/97:25

6 november

*postlagen samt
uppföljning av de post-
och telepolitiska målen*

Anf. 133 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik:

Fru talman! Till viss del delar Per Westerberg, Moderaterna, jag och Miljöpartiet uppfattning i den här frågan. Det gäller framför allt relationen mellan olika statliga organ.

Däremot skiljer jag mig betydligt i uppfattning från Moderaterna när det gäller Postens ställning. Jag anser att Posten inte bör ha den nuvarande utformningen. Jag anser att avregleringen genomfördes på ett felaktigt sätt. Jag anser det också i viss mån chockerande när Per Westerberg inledde sitt anförande med att tala om en relativt bra konkurrens med vissa brister på postmarknaden. Jag betecknar inte det som bra.

I mina ögon borde Posten se helt annorlunda ut. Det borde vara ett företag med ett samhällsansvar i sina direktiv på ett helt annat sätt. Det borde också ha rimligare arbetsvillkor för sina anställda.

Anf. 134 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Det är nog helt korrekt att vi har olika syn på delar av frågorna. Men vi har en viss likhet i synen på respekten för andra myndigheter samt att det finns mycket goda skäl att göra en genomlysning av Posten och se vad det egentligen är som försiggår. Hur kan man över huvud taget hävda att dessa enorma förändringar i rörelseresultat beror på den lilla konkurrens det är frågan om?

Jag tycker i huvudsak att genomförandet av Postens bolagisering och konkurrensutsättning har varit framgångsrikt. Jag har också fått en verifiering på det av Postens ledning. Det har varit nyttigt för Posten. Men jag förnekar inte att man självfallet måste följa upp detta efter några år, precis som vid alla andra reformer. Jag tycker att det är bra att man ser över dem. Jag tycker tyvärr inte att majoriteten i kammaren gör det på ett bra sätt. Man går åt fel håll.

Anf. 135 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik:

Fru talman! Jag undrar om inte Per Westerberg borde ha sparat den här repliken till Socialdemokraterna.

När det gäller Posten och respekten för myndigheter vill jag tillägga att jag inte anser att konkurrensen har varit bra. Vi har fortfarande problem. Det beror på att vissa delar av utdelningen aldrig kommer att bli lönsam. Därför finns det anledning att ifrågasätta om avregleringen var bra på det här området. Jag vill understryka att jag inte tror det, även om Miljöpartiet inte på något sätt dogmatiskt förespråkar avreglering eller förstatligande av ideologiska skäl. Vi ser mycket pragmatiskt på detta och analyserar varje enskild marknad i sig och behovet av avregleringar och behovet av konkurrens. Jag anser inte att det här var ett lyckat politiskt beslut. Det finns all anledning att beklaga det.

Anf. 136 PER ERIK GRANSTRÖM (s):

Fru talman! Tillgång till grundläggande postservice oavsett adressort och till enhetliga och rimliga priser är en rättighet som är mycket djupt förankrad hos svenska folket. Det är också tillfredsställande att vi verkar vara överens om detta här i kammaren. När det gäller vilka medel som skall användas för att trygga denna tillgång verkar vi däremot ha ganska olika uppfattningar.

Betänkandet TU6 och den lagstiftning som vi nu behandlar har till syfte att i en konkurrensutsatt verksamhet ge förutsättningar för att trygga och garantera en fortsatt postservice som överensstämmer med de behov och de förväntningar som finns ute i samhället.

Den postlag som riksdagen här föreslås besluta om utvidgar den nuvarande postlagen till att omfatta samtliga adresserade försändelser upp till 20 kilo. Med förslaget kommer även adresserade men icke inneslutna försändelser upp till 2 kilo, som exempelvis tidningar och tidskrifter, att omfattas av begreppet grundläggande postservice.

Utskottsmajoriteten har samma uppfattning som regeringen om att den grundläggande postservicen bör vara i nivå med den som Posten AB tillämpar i dag och i nivå med den som diskuteras inom EU. Där skiljer sig vår uppfattning avsevärt från Per Westerbergs. Vi kan inte tänka oss att stifta en lag som förutsätter en service som inte finns inskriven i lagstiftningen.

Detta är viktigt, eftersom såväl nya kommunikationsformer som andra postoperatörer har börjat konkurrera med Posten AB. Det kan inte förutsättas att en lika omfattande postservice som i dag kan upprätthållas i den situationen. Genom att bestämmelserna införs i postlagen tryggar vi den förväntade standarden.

Det råder ingen tvekan om att de nu pågående omställningarna inom postbranschen är stora, ja, kanske t.o.m. dramatiska. Fax, elektroniska brev och nya former för att hantera betalströmmar bidrar förmodligen mer till förändringarna än den konkurrens som debatten fokuseras på.

Föreliggande förslag innehåller också en förändring så till vida att den nuvarande anmälningsplikten för att bedriva postverksamhet ersätts med ett tillståndskrav. Begreppet tillsynsmyndighet ändras därmed till tillståndsmyndighet. Kraven på att bedriva postverksamhet kommer inte att förändras. Inga straffbestämmelser införs i lagen. I stället kan tillståndsmyndigheten genom vitesföreläggande ingripa mot den som bedriver postverksamhet utan tillstånd.

Det bör i det här sammanhanget poängteras att Post- och telestyrelsen skall pröva om företag som söker tillstånd har förutsättningar att uppfylla postlagens krav på tillförlitlighet vid befordran av försändelser samt kan upprätthålla skyddet för kundernas personliga integritet. Det är däremot inte Post- och telestyrelsens uppgift att pröva företagens affärsmässiga förutsättningar.

Bestämmelserna om tillståndskrav har kommit till för att upprätthålla förtroendet för postföretagens förmåga att bedriva seriös postverksamhet. Men bestämmelsen har också kommit till för att den som avser att bedriva postverksamhet i förväg skall få en god kännedom om vilka krav som ställs på verksamheten.

Enligt det förslag som vi nu skall fatta beslut om skall den grundläggande postservicen säkerställas genom att ett nytt avtal tecknas mellan staten och Posten AB.

I statens avtal bör förutom de förändringar som jag nu har pekat på bl.a. framgå

- att det skall vara möjligt att få enstaka försändelser befordrade till alla oavsett adressort till enhetliga och rimliga priser inom respektive viktclass,

*postlagen samt
uppföljning av de post-
och telepolitiska målen*

- att servicen även i fortsättningen i normalfallet skall tillhandahållas dagligen, dvs. måndag till fredag och
- att nuvarande avtalsparagraf om Posten AB:s skyldighet att samråda om ändringar i postnummersystemet kvarstår.

Vidare skall det i lagen finnas en uppsägningsbestämmelse som gör det möjligt för Posten att begära befrielse från skyldigheten att tillhandahålla den grundläggande postservicen. Även kassaservicen skall det tecknas avtal om med Posten AB.

Det förutsätts att servicen skall kunna tillhandahållas utan kostnad för staten. Riksdagen har också vid tidigare tillfällen slagit fast att alla skall ha tillgång till en fungerande post- och kassaservice.

Med anledning av att Konkurrensverket den 8 oktober avlog en ansökan från Posten AB om icke-ingripandebesked för ett förfarande med geografiskt differentierade priser uppgav företrädare för Posten inför utskottet att Postens ekonomi kommer att påverkas på ett sådant sätt att åtagandena om en daglig rikstäckande brevservice äventyras. Riksdagen beslöt därefter den 9 oktober att återremittera betänkandet för att belysa den uppkomna situationen.

Som framgår av den ursprungliga betänkandetexten är det regeringens uppfattning att Posten AB, om företaget inte längre förmår upprätthålla en grundläggande postservice, bör kunna befrias från denna uppgift eller få ersättning för denna.

Om Posten AB upphör med servicen förutsätts att Post- och telestyrelsen upphandlar tjänsten. Om en sådan situation blir aktuell avser regeringen att återkomma till riksdagen med förslag om att de tillståndspliktiga postoperatörerna genom en särskild lag skall betala en avgift som skall finansiera denna service.

Med utgångspunkt i vad som står i det ursprungliga utskottsbetänkandets text föreslår utskottsmajoriteten nu att regeringen bör överväga den uppkomna situationen och återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att målet om en rikstäckande postservice skall kunna uppfyllas.

Förslaget skall inte ses som ett ställningstagande till relationerna mellan Posten AB och eventuella konkurrenter. Det rör sig inte heller om någon bedömning av Konkurrensverkets utslag. Till Torsten Gavelin skulle jag vilja säga att förslaget är ett ställningstagande för att alla oavsett bostadsort – glesbygd, landsbygd eller stad – skall ha en väl fungerande postservice. Av det skälet har jag svårt att förstå de argument som framförts i de reservationer som har lämnats med anledning av förslaget.

Redan nu ersätter staten Posten för upprätthållande av kommersiellt icke-lönsam kassaservice. I fortsättningen skulle Post- och telestyrelsen ges i uppdrag att på samma sätt som i dag sker med handikappservice och beredskapsåtgärder upphandla den icke-lönsamma kassaservicen. Upphandlingsförfarandet skapar, som vi ser det, bättre förutsättningar för att få servicen till en rimlig kostnad.

En bärande del i förslaget till postlag är också att försändelser skall befordras till enhetliga och rimliga priser. För att garantera en rimlig nivå på portot skall därför det nuvarande pristaket för privatpersoners inrikes befordran av brevårsändelser kvarstå. Det innebär att avgiften inte får stiga snabbare än den allmänna prisnivån.

Skälet till att en prisreglering på en konkurrensutsatt marknad föreslås bestå är att det för närvarande inte finns något som tyder på att en fungerande konkurrens för normalbrev kommer att uppstå inom överskådlig tid.

Prisregleringen skall även ses i ett vidare perspektiv. Den påverkar inte bara prissättningen på enstaka försändelser utan har även en indirekt återhållande effekt på övriga porton för brev.

När det gäller möjligheten att säkerställa en rikstäckande befordran av adresserade tidningar och tidskrifter, är det likaledes här angeläget att priserna inte utvecklas ogynnsamt. Vi bör betänka att det främst gäller privatpersoner och företag på landsbygd och i glesbygd.

Utskottsmajoriteten föreslår därför att regeringen får ett bemyndigande att träffa avtal om avgiften för befordran av vissa tidningar och tidskrifter.

Som jag tidigare nämnde förändras Postens verksamhetsområde genom ett förändrat beteende hos kunderna. Det innebär naturligtvis också att man för att upprätthålla en god service till alla, oavsett bostadsort, måste förändra servicens former.

Landsbygdsservice i form av bilåkande lantbrevbärare har successivt byggts ut sedan 1950-talet och omfattar i dag ca 600 000 hushåll. Lantbrevbäraren tillhandahåller såväl kassaservice som förmedling av brev. Det är en mycket uppskattad service ute i bygderna.

Omstruktureringar har också gjorts av kontorsverksamheten. För att behålla nivån på servicen har postkontoren i många fall kommit att ersättas med entreprenadlösningar, som tidigare nämnts i debatten, t.ex. Post i butik eller s.k. Närpost.

Fortsatta omstruktureringar kommer med all sannolikhet att bli nödvändiga i framtiden i takt med förändringar på postmarknaden.

I det här sammanhanget skulle jag också kunna ta upp den fråga som Sivert Carlsson, Karl-Erik Persson och Elisa Abascal Reyes berörde, nämligen det som kommit utskottet till känna beträffande avgifter och lantbrevbäringens service.

Jag konstaterar att den regel som Posten arbetar efter inte har förändrats sedan 60-talet. De avgifter som man har gått ut med har avsett tilläggsservice utöver den tidigare avtalade postservicen. Tyvärr har Posten fått litet kritik för att man har erbjudit tilläggstjänster. Det känns väl inte riktigt bra för Posten som företag, vad jag kan förstå.

Men i betänkandet finns alltså inga försämringar av vad som tidigare varit, och Posten avser nu att med ett brett underlag göra en utredning. Under tiden utredningen pågår skall man inte tillföra några nya avgifter.

Antalet hushåll som inte får tillgång till daglig service kommer inte att öka. Nivån är densamma. Däremot, Elisa Abascal Reyes, ser utskottsmajoriteten det så att en utökning av servicen utöver denna nivå inte är rimlig med hänsyn till de avstånd och de kostnader som en sådan utökning skulle medföra.

Kärnverksamheten för Posten bör även i framtiden inriktas på den svenska marknaden. Men i framtiden kan även annan verksamhet bedrivas, Karl-Erik Persson. Det är verksamhet som kompletterar kärnverksamheten, som bidrar till lönsamhet och som kan ske under rimligt risktagande.

*postlagen samt
uppföljning av de post-
och telepolitiska målen*

Även internationell verksamhet kan enligt detta tillåtas. Av förslaget framgår att Posten Brev på marknaden för fysisk brevbefordran ges möjlighet att utöka hemmamarknaden till att omfatta de Nordiska länderna och Östersjöområdet. Posten AB ges dessutom möjlighet att expandera internationellt i takt med att den Europeiska marknaden liberaliseras. Det kan också bli aktuellt med delägarskap och allianser. Därmed borde det vara möjligt för Posten AB att dels utveckla sin affärsverksamhet och att följa med kundernas behov av internationella posttjänster.

Fru talman! Det förslag till postlag som jag nu redovisat ger förutsättningar för en väl fungerande post- och kassaservice i hela landet. Det ger förutsättningar för rimliga priser på postbefordran och gör att staten kan utöva ett aktivt statligt ägarskap av Posten AB. Det kommer även i fortsättningen att innebära en konkurrensutsatt postmarknad.

Förslaget lägger en grund för regional balans och ger förutsättningar för postkundernas förtroende för den postala verksamheten.

Med det, fru talman, yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer

Anf. 137 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Konkurrens på lika villkor är bra. Från Postens sida har man ju klart och entydigt markerat att man kunnat sänka sina kostnader – och kommer att göra det under de närmaste åren – med upp till 22 procentenheter, bl.a. till följd av konkurrensen och åtföljande rationaliseringar.

Jag förstår inte varför man vill reglera och försvåra uppkomsten av andra konkurrenter, när de som har uppkommit enligt Postens ledning har varit till förmån för Postens agerande och effektivisering.

Där konkurrens har uppkommit har man gjort mycket stora prissänkningar, medan man har höjt priserna på de områden där inga alternativ finns för dagen. Det förefaller mig korrekt att Konkurrensverket slagit ned på just detta, ifrågasatt det och begärt ytterligare information, som man dock inte har fått av Posten.

Jag har också väldigt svårt att förstå att man ånyo skall föra in paket på upp till 20 kg i en form av mer eller mindre reglerad marknad. Det finns en fungerande konkurrens med olika typer av paketbefordran i dag, både genom Statens järnvägar och genom olika lastbilsföretag. Detta luktar snarast som ett sätt att försöka ge subventioner till Posten Lättgods, som har varit mindre framgångsrikt i konkurrensen på detta område.

Det är bra att Per Erik Granström klart markerar att Postens lönsamhetsproblem kanske egentligen inte har att göra med konkurrensen, som de själva uttryckt varit bra, utan snarare med minskande brevvolymer beroende på de nya tekniker som har kommit fram.

Jag tycker dock att det vore bra om Per Erik Granström här klart markerade att han tycker att Posten skall respektera Konkurrensverket och lagstiftningen och också vara beredd att ge dem insyn i verksamheten så att bra beslut kan fattas.

Anf. 138 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Herr Westerberg! Jag anser att det utvidgade ansvaret för postlagen inte handlar om att sätta upp hinder för konkurrenter. Här

handlar det verkligen om att se till att Posten fungerar i hela landet och att försäkra hushåll på landsbygden och företag som försöker bedriva verksamhet i områden som inte är så tätbefolkade att de skall få sina paket och brev levererade till rimliga priser.

Visst skall Posten följa lagstiftningen. Posten gör det också rätt så bra, såvitt jag kan se.

Under debatten har det antytts att det skulle finnas några fällande domar mot Posten. Jag känner inte till några sådana. Däremot finns det utslag från Konkurrensverket, men enligt den definition jag arbetar med är inte Konkurrensverket någon domstol utan utgör en annan typ av myndighet. Posten har anpassat sig och förändrat sitt agerande utifrån Konkurrensverkets utslag.

När det gäller frågan om att lämna ekonomiska upplysningar glömmar Per Westerberg att han satt i den regering som bolagiserade Posten. Det var ett beslut som av den då sittande oppositionen, Socialdemokraterna, uttrycktes vara hafsigt och ogenomtänkt. I dag skulle vi kunna säga: Vad var det vi sade? Men vi kanske i stället skall säga: Nu får vi göra om det här och göra det bättre.

Jag vill markera för Per Westerberg att Posten lyder under aktiebolagslagen och inte verksförordningen.

Anf. 139 PER WESTERBERG (m) replik:

Fru talman! Först vill jag markera att ett bolag lyder under lagen och under ägaren, Per Erik Granström. Ägaren har full rätt att ge ägardirektiv till den styrelse som sitter, antingen på bolagsstämma eller på annat sätt via sin representation i styrelsen.

Jag vill också högt påtagligt markera att jag är något förvånad över att man tycker att Posten väl respekterar utslaget. Det finns två fastslagna domar i högsta instans och ett stort antal i process i olika överklagandeskeden. Detta är svenskt rekord – helt *outstanding*. Jag tycker också att det är mycket märkligt att ett helstatligt bolag vägrar samarbeta och ge ut information för att man skall kunna få en riktig tillämpning av gällande lag. Jag känner egentligen inte till några andra bolag som har vägrat samarbeta på det sättet.

Det är också uppseendeväckande att man inte från riksdagsmajoritetens sida är beredd att ge Riksrevisionsverket – vårt eget revisionsorgan – full insyn i Posten för att kunna reda ut begreppen och därmed få klarhet i var någonstans man förlorar respektive vinner pengar. Vi är ju eniga om att vi skall ha en rimlig, rikstäckande post- och kassaservice till någorlunda enhetliga priser.

Anf. 140 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är riktigt att Posten lyder under aktiebolagslagen och har att ta vederbörlig hänsyn till lagen som sådan, Per Westerberg.

En styrelse i ett aktiebolag skall göra sina affärsrättsliga bedömningar utifrån detta, och underrätta ägaren när man bedömer att man inte kan uppfylla ägardirektiven. Så har också Posten AB:s styrelse gjort i det senast uppkomna fallet. Därmed menar jag att man på Posten såväl visat respekt för lagstiftningen som vänt sig till ägaren när vissa situationer uppkommer.

När det gäller de många prövningarna hos Konkurrensverket kan jag bara konstatera att de flesta anmälningarna om Posten AB faktiskt gjordes innan Socialdemokraterna tillträdde 1994.

Anf. 141 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik:

Fru talman! Efter Per Erik Granströms inlägg framstår det som mer än tydligt att såväl "väl fungerande" som "vad som kan anses vara rimligt" är ytterst subjektiva begrepp. Konsekvenserna kommer att bli därefter.

Inte heller lämnar han några som helst lugnande besked vad gäller prishöjningar och tillägg, som jag inte alls tycker har att göra med enhetliga och rimliga priser. Det finns heller ingen säkerhet när det gäller försämrade utdelning just därför att Per Erik Granström tillämpar argumentet att tilläggservice helt plötsligt kan komma att uppstå därför att det innebär en merkostnad att genomföra vissa saker. Just detta argument om tilläggservice, avstånd och kostnader är ett argument för att helt enkelt avfolka Sverige i stora drag. Det är klart att vi kan ha en merkostnad, men om vi vill ha fasta målsättningar skall Sveriges riksdag självfallet leva upp till dem genom politiska beslut. Det uppfattar jag inte att man gör i och med den här lagen.

Anf. 142 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Vad gäller Elisa Abascal Reyes tankegångar beträffande prishöjningar trodde jag att vi var överens om att det var bra med ett pristak som innebär en möjlighet att tillförsäkra de glesbygdsboende att kostnaden för befordran inte överstiger det som händer i övrigt med prisnivåerna i samhället.

Det jag sade om tilläggservice handlar om att Posten har tillämpat regler för hur postlådorna skall vara placerade. Detta är en tillämpning som har gällt ända sedan 60-talet. Det finns de som önskar andra placeringar av postlådorna. Det finns också förhållanden där boendedelen förändras på ett så dramatiskt sätt att även lantbrevbärarservicen kommer att förändras. Det är i dessa fall Posten har gått ut och erbjudit denna tilläggservice. Det är fråga om en tilläggservice, utöver vad tidigare gällande avtal har avsett. Men detta har tyvärr uppfattats som negativt. För min egen del skulle jag uppfatta det som positivt om jag kunde välja mellan standardservice och att köpa ett tillägg.

Anf. 143 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik:

Fru talman! Extra avgifter har ingenting att göra med vare sig enhetliga eller rimliga priser. Tvärtom bör detta inbegripas i den allmänna bilden av vad som avses med prishöjningar. Efter hand kommer vi nog att notera att fler och fler tjänster blir tilläggstjänster. Då kan vi prata så lagom mycket om valfrihet.

Konkurrens kan innebära mångfald men i detta fall riskerar det att innebära tumskrivar – dels för Posten, dess anställda och den verksamhet de försöker driva under rimliga villkor, dels för dem som bor avsides till och behöver utnyttja Postens service, men som måste betala extra. Det är ingen extra service eller valfrihet, Per Erik Granström. Det är att bli av med någonting och att behöva betala för att få ha det kvar.

Anf. 144 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Den postlag vi kommer att ta ställning till här i dag klar-
gör kraven på vad som menas med en daglig postservice. Den tydliggör
den punkten. Det innebär att det måste göras en ändring av lagen om man
skall dra ned på de krav som ställs i lagstiftningen. Det innebär också att
det som Elisa Abascal Reyes befarar inte kan komma att ske med mindre
än att riksdagen fattar ett annat beslut, och jag kan ju inte stå här och
förespegla vad riksdagen kan komma att göra senare.

Visst kan det bli fler och fler tilläggstjänster om kundefterfrågan är
sådan. Men att vi skall hålla den standard som postlagen föreskriver – det
fastslår riksdagen med dagens beslut.

Anf. 145 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Lantbrevbärarservicen är faktiskt ingen tilläggservice,
Per Erik Granström. Som Sivert Carlsson också var inne på handlar det
här om människor som har bott på samma ställe i hela sitt liv. De har haft
sin postservice i mellan 30 och 40 år. Helt plötsligt kommer man nu från
Posten med ett färdigskrivet avtal och säger att om de skall fortsätta att få
denna service får de betala 1 500 kr eller flytta sin postlåda.

Dessa människor har då ställt frågan: Vad händer om vi inte skriver
under avtalet, inte betalar 1 500 kr och vägrar att flytta postlådan? Från
Posten har man då svarat att de i så fall inte kommer att dela ut någon
post. Man frågar sig då vad som händer med posten. Jo, den får ligga på
postkontoret i upp till två veckor. Sedan skickas den tillbaka till avsän-
darna, i de fall deras namn finns.

Detta har ingenting med den nuvarande postlagen att göra, utan det är
ett problem som vi vänsterpartister har reserverat oss emot därför att det i
den nya lagtexten inte är klart och tydligt skrivet vad det här innebär. Det
är alltså inte fråga om någon ny tilläggservice där man kan välja mellan
olika saker – det är fråga om människor som har fått sin post hemburen
under lång tid. Det är skrämmande att vissa regionchefer kan bedöma en
postlag på detta sätt. Enligt den gamla postlagen har de inte haft någon
laglig rätt till detta, och har det inte heller nu efter vad jag ser. Ändå har
detta gjorts i vissa regioner. Därför tycker jag, som vi har skrivit i reser-
vationen, att det bör markeras på ett tydligare sätt att man inte kan bära
sig åt så här. I så fall måste riksdagen fatta ett beslut om att denna möj-
lighet skall finnas.

Anf. 146 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Vi pratar nu om en fråga som med all sannolikhet kom-
mer att bli föremål för senare diskussioner. Jag säger detta utifrån att
Karl-Erik Persson utgår ifrån ett i och för sig rådande förhållande, men
ett rådande förhållande som grundar sig på en standard på postservicen
som har varit högre än det tidigare avtalet anger.

Men den reaktion som nu har uppstått har föranlett Posten att tillsätta
en utredning om landsbygdsservice. I avvaktan på resultatet av utred-
ningen kommer man inte att träffa några nya avtal om avgifter för service
som går utöver nu gällande riktlinjer.

Jag tycker att det är bra att det blir ett stopp. Det förenklar naturligtvis
det fortsatta hanterandet. Men det kan också vara en nackdel. Om någon

vill tillkomma och köpa ytterligare en tilläggstjänst går inte det under den tid som detta memorandum pågår.

Anf. 147 KARL-ERIK PERSSON (v) replik:

Fru talman! Det är bra att det stopp som Per Erik Granström talar om kommer till stånd och att man tillsätter en utredning. Det har jag inte heller kritiserat. Jag ville bara kommentera att vissa regioner inte har brytt sig om det här. Det är synd att man inte bryr sig om vad Posten säger. Därför menade jag att det kanske behövs en uppsträckning bland vissa regionchefer så att de följer vad man diskuterar inom Posten centralt.

Åtminstone vi som har reserverat oss hoppas att man inte hittar på några sådana här dumheter om att man skall ta ut en oskäligen kostnad för dem som har haft service i många år. Det är ju inte fråga om människor som har flyttat utan att vara medvetna om vad som kunde hända med deras postservice. Det är människor som har bott på landsbygden länge. Helt plötsligt hittar man på, som jag tycker, tokiga regler för att straffa de människor som vill bo kvar i glesbygden. De har kanske inte möjlighet att vare sig sälja sin fastighet eller flytta någon annanstans.

Jag hade en fråga till som jag glömde bort i min förra replik. När det gäller finansiella tjänster står det på s. 21 i trafikutskottets betänkande TU 3 att man ”i vissa fall” kan gå in som delägare i andra länders betalningsförmedlingsföretag. Det skulle vara roligt att veta vad ”i vissa fall” egentligen betyder.

Anf. 148 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja säga så här: Man väljer ibland att skriva något otydligt. Det kan bli en öppning för att pröva i vilka fall man skall gå in. Men med de begränsningar av Postens avvikelser från kärnverksamheten som jag redovisade tolkar jag den här skrivningen så att när man går in i den här typen av verksamhet skall den vara närbesläktad med kärnverksamheten.

Jag skulle också vilja nämna en annan sak som Karl-Erik Persson tog upp i sitt anförande. Han menade att postlagen skulle kunna stå över konkurrenslagen. Jag gör den distinktionen att eftersom vi inte i själva lagtexten i postlagen, men väl i betänkandet har skrivit in att Posten skall ges möjlighet till priskonkurrens kan man i det här fallet inte hävda att postlagen tar över konkurrenslagen.

Anf. 149 SIVERT CARLSSON (c) replik:

Fru talman! De här frågorna handlar inte bara om ekonomi och konkurrens. De handlar även om regionalpolitik, och givetvis har de dessutom en social dimension. Det har vi märkt allesammans.

Jag läste upp delar av ett brev i mitt anförande från en 76-årig man någonstans i Sydsverige. Han var inte ensam om att vilja ha ett råd. Han frågade: Skall jag betala 1 500 kr eller inte? Skall jag flytta brevlådan eller inte? Mannen hade definitivt inte fått någon tilläggstjänst, Per Erik Granström – inte alls. Brevlådan hade funnits i 40 år. Så det var inte någon tilläggstjänst.

Det är klart att det här är ett sätt att täcka andra luckor. Postlagens första paragraf har i dag följande lydelse: I landet skall det finnas en rikstäckande postservice som innebär att brev och paket kan nå alla oavsett adressort.

Det ställer jag upp på till 100 %. Det tycker jag är bra. Det ställer säkert Per Erik Granström också upp på.

Men när Per Erik Granström börjar prata om tilläggstjänster måste jag ändå få ställa en fråga. Tycker Per Erik Granström att det godtyckliga avgiftsuttaget, som i dag är 1 500 kr, utom på några ställen där det är en annan summa – det har ju spritt sig även till Småland – står i överensstämmelse med postlagens första paragraf i dag och därmed också i morgon? Jag hoppas att det gör det.

Följdfrågor skall man självklart försöka undvika, men den här går det att svara kort på: Vad skall vi svara den 76-årige mannen? Skall han betala 1 500 kr eller skall han ta ned lådan?

Anf. 150 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Sivert Carlsson bör efter dagens beslut tala om för den 76-årige mannen att det inte blir någon förändring. Det blir inte någon ny avgift förrän den utredning som har tillsatts säger sitt och nya beslut eventuellt tas utifrån det.

Huruvida förslagen till avgifter är godtyckliga eller huruvida det görs godtyckliga avgiftsuttag kan inte jag bedöma eftersom jag själv inte har insyn i vilka krav som ställs. Däremot vill jag återigen återropa de kontakter jag har haft beträffande reglerna. Följer man de regler som har gällt är avtalen och avgifterna inte godtyckliga. Då gäller den nuvarande postlagen.

Anf. 151 SIVERT CARLSSON (c) replik:

Fru talman! Tack för det konkreta svaret! Det händer ingenting förrän utredningen säger sitt – men vad händer då? Accepterar Per Erik Granström då den här typen av extrauttag på landsbygden när det gäller 40 år gamla brevlådor?

Verkligheten stämmer inte alltid överens med det som sägs och skrivs. Den här mannen bodde mellan 300 och 400 meter från brevlådan. Posten har ett avtal om 200 meter, så även det skiftar ibland.

En sista fråga. Det gäller en situation som jag tycker är jobbig. Om Posten i det här läget bevisligen inte vill diskutera, samarbeta eller plocka fram uppgifter för att nå vettiga lösningar framöver i samverkan, kommer ni då i utredningsarbetet att medverka till att Posten får en annan samarbetsattityd? Kommer ni att medverka till att Posten villigt lägger fram de siffror som behövs för att få jämförbara grunder beträffande konkurrensneutralitet och konkurrens på lika villkor?

Anf. 152 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det är alldeles rätt som Sivert Carlsson säger att vi inte vet vad som händer när utredningen väl ligger på bordet. Jag kan inte i dag i riksdagens kammare spå eller sia om framtiden. Även jag tvingas konstatera att jag får lov att avvakta det som utredningen kan komma fram till.

*postlagen samt
uppföljning av de post-
och telepolitiska målen*

Vad gäller postens agerande har jag fått informationen att postens hantering av sin ekonomiska redovisning enligt revisorerna är korrekt. Det är också min information att posten inte har nekat Konkurrensverket att ta del av postens underlag.

Däremot har Posten inte varit villig att lämna underlag som har blivit offentliga för Post- och telestyrelsen, eftersom det kan tänkas att Post- och telestyrelsen sedermera skulle kunna komma i en upphandlingssituation gentemot Posten. Det kan naturligtvis vara fel av konkurrensskäl att lämna uppgifter till en upphandlare. Jag tror att det kan vara orsaken till agerandet. Men om vi, Sivert Carlsson, skall kunna upprätthålla vårt sociala mål om att postdistribution skall ske över hela landet på likvärdiga villkor måste vi också upprätthålla en rättvis konkurrens i landet.

Anf. 153 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Jag är kritisk mot att utskottsmajoriteten har lurats av Postens taktik att skrämmas med försämrade glesbygdsservice. Eller har majoriteten i utskottet fått en inblick i just Postens kostnader för glesbygdsservice som vi andra inte har fått och som Konkurrensverket uppenbarligen inte heller har fått?

Det är alldeles klart att den undfallenhet som trafikutskottets majoritet har visat ger Posten AB ett klart försteg i förhandlingarna med staten och även i dispyten med Konkurrensverket.

Anf. 154 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vet egentligen inte vad Torsten Gavelin menar med att vi på något sätt skulle ha blivit uppskrämda. Man måste ha klart för sig att postdistribution handlar om många led. Det handlar om uppsamling, sortering och distribution. De olika leden drar skilda kostnader beroende på hur de läggs upp.

Den debatt som vi nu för om priser och glesbygdsdistribution är intressant. I den proposition som framlades 1993/94, då vi hade en borgerlig regering, står det nämligen att vissa delar av dagens postverksamhet, framför allt distribution av brev till mottagare i glesbygd, inte är lönsamma. Jag undrar om det har inträffat någonting sedan den propositionen skrevs som gör att de borgerliga i den här debatten agerar som de gör.

Om ingenting har hänt sedan den propositionen skrevs, vill jag vända mig till Torsten Gavelin med följande fråga: Är Torsten Gavelin beredd att äventyra postservicen i Malgomaj, Saxnäs och Dikanäs, orter som han torde veta också är betjänta av postservice?

Anf. 155 TORSTEN GAVELIN (fp) replik:

Fru talman! Det är klart att vi tycker att ni har blivit uppskrämda av Posten, när ni samma dag som vi i kammaren skall fatta beslut med anledning av ett betänkande drar tillbaka detta betänkande. Då har man väl blivit uppskrämd.

Det är uppenbart att det finns ett problem med ägarrollen och myndighetsrollen. Staten äger Posten AB men har också att tillse att postlagens bestämmelser följs. Dessa båda roller kolliderar i det här ärendet. Det har i en av de handlingar som vi haft till förfogande i utskottet antytts

att det kanske vore lämpligt att dela upp ägarrollen och myndighetsrollen på olika departement, och det är måhända något att tänka på.

Det är vidare självklart att jag slår vakt om postservicen i glesbygden. Denna service garanteras också i postlagen. Om inte Posten anser sig kunna utföra den, får vi upphandla den från någon annan aktör på postmarknaden.

Prot. 1996/97:25

6 november

*postlagen samt
uppföljning av de post-
och telepolitiska målen*

Anf. 156 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Torsten Gavelin säger att postlagen garanterar postservice. Postlagen bär inga brev. Postlagen går inte ut med kassor. Det är fysisk postbefordran och kassaverksamhet ute i bygderna som vi behöver, och detta vill vi slå vakt om. Det var skälet till att vi samma dag som trafikutskottets betänkande TU3 skulle behandlas i kammaren förordade en återremiss.

Jag hade efter de överläggningar som jag hade med övriga partiföreträdare i utskottet en känsla av att vi var överens om återremissen. Jag trodde inte att återremissen skulle användas som ett slagträ i den här debatten. Skälet till återremissen var att vi ville göra regeringen uppmärksam på den uppkomna situationen och ge den en möjlighet att återkomma till riksdagen med kompletterande förslag som garanterar att postservicen även framgent kommer att fungera i hela landet.

Anf. 157 ULF BJÖRKLUND (kd):

Fru talman! Kristdemokraterna har ju ingen ordinarie ledamot i trafikutskottet och har av det skälet inte kunnat vara med i beredningen av det här ärendet. Däremot har vi gemensamt med moderater och folkpartister väckt en motion, T63, som har behandlats i utskottet, bl.a. av ledamöter som står som undertecknare av den. Jag har fullt förtroende för att de har agerat på ett bra sätt när det gäller att föra fram motionens förslag.

Vi står från kristdemokraternas sida naturligtvis bakom denna motion och även bakom de reservationer som den har föranlett. Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna nr 3 och nr 12, som det här redan har yrkats bifall till. Jag vill bara från kristdemokraternas sida kort markera att vi naturligtvis anser det mycket angeläget med en god postservice för medborgarna, oberoende av var de bor i vårt land. Det gäller såväl för brev och paket som för kassaservice.

Intentionerna i postlagen, inte minst i dess 1 §, måste naturligtvis uppfyllas på ett fullgott sätt. Tyvärr får man i dag från många håll höra att det råder missnöje med Postens service. Det upplevs på många håll att Posten försämrar servicen. Postkontor försvinner, postterminaler läggs ned, det tas ut avgifter för lantbrevbäring osv. Man kan ibland fundera över om sådant här stämmer överens med postlagens portalparagraf.

Denna utveckling är naturligtvis oacceptabel. Postservicen måste garanteras, inte minst för sjuka, handikappade och äldre, och det är viktigt att man ser till att detta fungerar i framtiden.

Något som har varit bra har varit samordningsformer som bl.a. närpost och post i butik. När man kommer fram till den typen av samordningsmodeller är det viktigt att de har en långsiktig uppläggning. De skall inte ha en så kortvarig karaktär att det blir en ryckighet.

Torsten Gavelin och Per Westerberg har pekat på Postens agerande i konkurrensfrågor. Också vi tycker att det är viktigt med den allmänna normsättningen. Staten skall inte tillåta sitt eget bolag att bryta mot lagstiftningen. Det är något som vi behöver se upp med och som Posten behöver ta till sig.

Fru talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationerna nr 3 och 12.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

KU3 Lag om statsbudgeten

Mom. 3 (avskaffande av förslagsanslagen)

1. utskottet

2. res. 2 (v)

3. res. 3 (mp)

Förberedande votering:

25 för res. 2

15 för res. 3

258 avstod

51 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Marie Wilén (c) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

261 för utskottet

20 för res. 2

15 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 72 m, 20 c, 17 fp, 12 kd

För res. 2: 1 fp, 19 v

Avstod: 1 c, 14 mp

Frånvarande: 21 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 4 mp, 3 kd

Mom. 4 (rätten att avstå från att använda anslagsmedel)

1. utskottet

2. res. 4 (v, mp)

Votering:

263 för utskottet

34 för res. 4

1 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 72 m, 20 c, 18 fp, 12 kd

För res. 4: 19 v, 15 mp

Avstod: 1 c

Frånvarande: 20 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 5 (försäljning av aktier och andelar)

1. utskottet

2. res. 5 (v)

Votering:

275 för utskottet

20 för res. 5

2 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 72 m, 20 c, 18 fp, 14 mp, 12 kd

För res. 5: 19 v, 1 mp

Avstod: 1 s, 1 c

Frånvarande: 21 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 6 (årsredovisning för staten)

1. utskottet

2. res. 6 (mp)

Votering:

265 för utskottet

30 för res. 6

1 avstod

53 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 140 s, 72 m, 20 c, 18 fp, 3 v, 12 kd

För res. 6: 15 v, 15 mp

Avstod: 1 c

Frånvarande: 21 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 4 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 7 (avslag på förslagen om tak för statsbudgeten)

1. utskottet

2. res. 7 (v)

Votering:

277 för utskottet

19 för res. 7

1 avstod

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 72 m, 20 c, 18 fp, 14 mp, 12 kd

För res. 7: 19 v

Avstod: 1 c

Frånvarande: 20 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 4 mp, 3 kd

Mom. 8, 9 och 10 (obligatoriska utgiftstak, budgeteringsmarginal och lånebemyndigande)

1. utskottet

2. res. 8 (m)

Votering:

225 för utskottet

72 för res. 8

1 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 20 c, 18 fp, 19 v, 15 mp, 12 kd

För res. 8: 72 m

Avstod: 1 c

Frånvarande: 20 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 11 (åtgärder vid överskridande av tak och ramar)

1. utskottet

2. res. 9 (mp)

Votering:

260 för utskottet

34 för res. 9

1 avstod

54 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 139 s, 71 m, 20 c, 18 fp, 12 kd

För res. 9: 19 v, 15 mp

Avstod: 1 c

Frånvarande: 22 s, 9 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 12 (miljörevision)

1. utskottet

2. res. 10 (mp)

Votering:

261 för utskottet

17 för res. 10

20 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 70 m, 20 c, 18 fp, 12 kd

För res. 10: 2 m, 15 mp

Avstod: 1 c, 19 v

Frånvarande: 20 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 18 (såvitt avser ändring i 5 kap. 12 § riksdagsordningen)

I detta moment föreslogs ändringar i huvudbestämmelser i riksdagsordningen. Av ändringsförslagen framgick att ändringarna önskades bli genomförda med *ett enda beslut*. För bifall härill krävdes att *minst tre fjärdedelar* av de röstande och *mer än hälften* av riksdagens ledamöter förenade sig om beslutet. Beslut fattades genom omröstning med rösträkning.

Votering:

266 för bifall

14 för avslag

17 avstod

52 frånvarande

Andre vice talmannen konstaterade att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade röstat ja och kammaren hade således bifallit utskottets hemställan.

Bodil Francke Ohlsson (mp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 18 (i övrigt)

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU6 Sekretess i Insättningsgarantinämndens verksamhet

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU8 Ändrade sjukavdrag för statsråden

Kammaren biföll utskottets hemställan.

LU1 Marknadsföring av kristallglas

Kammaren biföll utskottets hemställan.

TU6 Postlagen samt uppföljning av de post- och telepolitiska målen

Mom. 3 (avtal om rikstäckande post- och kassaservice)

1. utskottet

2. res. 3 (m, fp)

3. res. 4 (c)

4. res. 5 (mp)

Förberedande votering 1:

21 för res. 4

14 för res. 5

260 avstod

54 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

101 för res. 3

21 för res. 4

175 avstod

52 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Huvudvotering:

159 för utskottet

102 för res. 3

37 avstod

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 18 v

För res. 3: 72 m, 18 fp, 12 kd

Avstod: 21 c, 1 v, 15 mp

Frånvarande: 20 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 6 (avgift för lantbrevbärning)

1. utskottet

2. res. 6 (c, v, mp)

Votering:

243 för utskottet

55 för res. 6

51 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 72 m, 18 fp, 12 kd

För res. 6: 21 c, 19 v, 15 mp

Frånvarande: 20 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Mom. 12 (Postens verksamhetsinriktning)

1. utskottet

2. res. 11 (v)

Votering:

277 för utskottet

20 för res. 11

52 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 141 s, 72 m, 21 c, 18 fp, 13 mp, 12 kd

För res. 11: 19 v, 1 mp

Frånvarande: 20 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 4 mp, 3 kd

Mom. 13 (Postens agerande på postmarknaden)

1. utskottet

2. res. 12 (m, c, fp)

Votering:
176 för utskottet
121 för res. 12
52 frånvarande
Kammaren biföll utskottets hemställan.
Partvis fördelning av rösterna:
För utskottet: 140 s, 1 m, 1 c, 19 v, 15 mp
För res. 12: 71 m, 20 c, 18 fp, 12 kd
Frånvarande: 21 s, 8 m, 6 c, 8 fp, 3 v, 3 mp, 3 kd

Prot. 1996/97:25
6 november

Övriga moment
Kammaren biföll utskottets hemställan.

10 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Skrivelse
1996/97:49 Lägesrapport i fråga om den ekonomiska brottsligheten

Motioner
med anledning av prop. 1996/97:44 Dubbelbeskattningsavtal mellan de
nordiska länderna
1996/97:Sk27 av Bertil Persson (m)
1996/97:Sk28 av Jan Backman m.fl. (m)

med anledning av skr. 1996/97:13 Redovisning av Allmänna pensions-
fondens verksamhet år 1995
1996/97:Fi23 av Johan Lönnroth m.fl. (v)

11 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 6 november

1996/97:55 av *Marianne Samuelsson* (mp) till statsministern
Statsministerns besök i Kina och de mänskliga rättigheterna
1996/97:56 av *Per Lager* (mp) till miljöministern
Nedläggning av mätstationer på västkusten
1996/97:57 av *Gullan Lindblad* (m) till näringsministern
Den förlängda sjuklöneperioden
1996/97:58 av *Per-Ola Eriksson* (c) till kommunikationsministern
Botniabanan

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 19 november.

12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 5 november

1996/97:82 av *Carina Hägg* (s) till utrikesministern

Vapenexport till konflikthärddar i Afrika

1996/97:83 av *Lennart Fridén* (m) till socialministern

Elöverkänslighet

1996/97:84 av *Carina Hägg* (s) till kulturministern

Nobelprismuseum

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 november.

13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 5 november

1996/97:48 av *Carina Hägg* (s) till finansministern

Minskning av tullavgifter

1996/97:67 av *Bo Nilsson* (s) till socialministern

Assistansersättning

den 6 november

1996/97:64 av *Rose-Marie Frebran* (kd) till socialministern

Hälso- och sjukvården

1996/97:68 av *Marie Engström* (v) till kommunikationsministern

Järnvägslinjen Karlstad–Göteborg

1996/97:69 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialministern

Socialstyrelsens rapporter

1996/97:72 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern

Hälso- och sjukvård för invandrare

1996/97:73 av *Barbro Westerholm* (fp) till socialministern

Tillgången till metadonbehandling

1996/97:76 av *Lena Klevenås* (s) till statsrådet Leif Pagrotsky

Följedleveranser vid vapenexport

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 november.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början t.o.m. 1 § anf. 19 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf 71 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 9 § anf 125 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § EMU-debatt	1
Anf. 1 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s)	1
Anf. 2 LARS TOBISSON (m)	5
Anf. 3 OLOF JOHANSSON (c)	8
Anf. 4 LARS TOBISSON (m) replik	10
Anf. 5 OLOF JOHANSSON (c) replik	11
Anf. 6 LARS TOBISSON (m) replik	12
Anf. 7 OLOF JOHANSSON (c) replik	13
Anf. 8 ANNE WIBBLE (fp)	13
Anf. 9 JOHAN LÖNNROTH (v)	17
Anf. 10 ANNE WIBBLE (fp) replik	19
Anf. 11 JOHAN LÖNNROTH (v) replik	20
Anf. 12 ANNE WIBBLE (fp) replik	20
Anf. 13 JOHAN LÖNNROTH (v) replik	21
Anf. 14 ROY OTTOSSON (mp)	21
Anf. 15 ANNE WIBBLE (fp) replik	24
Anf. 16 ROY OTTOSSON (mp) replik	24
Anf. 17 ANNE WIBBLE (fp) replik	26
Anf. 18 ROY OTTOSSON (mp) replik	26
Anf. 19 MATS ODELL (kd)	26
Anf. 20 JOHAN LÖNNROTH (v) replik	29
Anf. 21 MATS ODELL (kd) replik	29
Anf. 22 JOHAN LÖNNROTH (v) replik	30
Anf. 23 MATS ODELL (kd) replik	30
Anf. 24 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s)	30
Anf. 25 LARS TOBISSON (m) replik	32
Anf. 26 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik	33
Anf. 27 LARS TOBISSON (m) replik	34
Anf. 28 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik	35
Anf. 29 OLOF JOHANSSON (c) replik	36
Anf. 30 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik	36
Anf. 31 OLOF JOHANSSON (c) replik	37
Anf. 32 ANNE WIBBLE (fp) replik	37
Anf. 33 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik	38
Anf. 34 ANNE WIBBLE (fp) replik	39
Anf. 35 JOHAN LÖNNROTH (v) replik	39
Anf. 36 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik	40
Anf. 37 JOHAN LÖNNROTH (v) replik	40
Anf. 38 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik	41
Anf. 39 ROY OTTOSSON (mp) replik	41
Anf. 40 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik	42
Anf. 41 ROY OTTOSSON (mp) replik	42
Anf. 42 MATS ODELL (kd) replik	43
Anf. 43 Finansminister ERIK ÅSBRINK (s) replik	44
Anf. 44 MATS ODELL (kd) replik	44
Anf. 45 LARS TOBISSON (m)	45

Anf. 46	OLOF JOHANSSON (c)	45
Anf. 47	JOHAN LÖNNROTH (v)	46
Anf. 48	ROY OTTOSSON (mp)	46
Anf. 49	MATS ODELL (kd)	47
Anf. 50	AXEL ANDERSSON (s)	47
Anf. 51	GÖRAN LENNMARKER (m)	48
Anf. 52	BIRGITTA HAMBRAEUS (c)	50
Anf. 53	GÖRAN LENNMARKER (m) replik	51
Anf. 54	BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik	51
Anf. 55	GÖRAN LENNMARKER (m) replik	51
Anf. 56	BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik	51
Anf. 57	GUDRUN SCHYMAN (v)	52
Anf. 58	GÖRAN LENNMARKER (m) replik	53
Anf. 59	GUDRUN SCHYMAN (v) replik	53
Anf. 60	GÖRAN LENNMARKER (m) replik	53
Anf. 61	GUDRUN SCHYMAN (v) replik	54
Anf. 62	AXEL ANDERSSON (s) replik	54
Anf. 63	GUDRUN SCHYMAN (v) replik	54
Anf. 64	AXEL ANDERSSON (s) replik	54
Anf. 65	GUDRUN SCHYMAN (v) replik	55
Anf. 66	HOLGER GUSTAFSSON (kd)	55
Anf. 67	GÖRAN LENNMARKER (m) replik	56
Anf. 68	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	56
Anf. 69	GÖRAN LENNMARKER (m) replik	57
Anf. 70	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	57
Anf. 71	BENGT-OLA RYTTAR (s)	57
Anf. 72	STEN TOLGFORS (m)	58
Anf. 73	BENGT-OLA RYTTAR (s) replik	60
Anf. 74	STEN TOLGFORS (m) replik	60
Anf. 75	BENGT-OLA RYTTAR (s) replik	60
Anf. 76	STEN TOLGFORS (m) replik	60
Anf. 77	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	61
Anf. 78	STEN TOLGFORS (m) replik	61
Anf. 79	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	61
Anf. 80	STEN TOLGFORS (m) replik	61
Anf. 81	BENGT HURTIG (v)	62
Anf. 82	STEN TOLGFORS (m) replik	63
Anf. 83	BENGT HURTIG (v) replik	63
Anf. 84	STEN TOLGFORS (m) replik	63
Anf. 85	BENGT HURTIG (v) replik	64
Anf. 86	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	64
Anf. 87	BENGT HURTIG (v) replik	64
Anf. 88	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	64
Anf. 89	BENGT HURTIG (v) replik	64
Anf. 90	MARIANNE SAMUELSSON (mp)	65
Anf. 91	STEN TOLGFORS (m) replik	66
Anf. 92	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	66
Anf. 93	STEN TOLGFORS (m) replik	66
Anf. 94	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	66

Anf. 95	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	67
Anf. 96	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	67
Anf. 97	HOLGER GUSTAFSSON (kd) replik	67
Anf. 98	MARIANNE SAMUELSSON (mp) replik	67
Anf. 99	HANS KARLSSON (s)	68
Anf. 100	STEN TOLGFORS (m) replik	69
Anf. 101	HANS KARLSSON (s) replik	69
Anf. 102	STEN TOLGFORS (m) replik	69
Anf. 103	HANS KARLSSON (s) replik	70
Anf. 104	RONNY OLANDER (s)	70
2 §	Justering av protokoll	71
3 §	Anmälan om kompletteringsval till Krigsdelegationen	71
4 §	Hänvisning av ärenden till utskott	71
	Beslut om samlad votering	72
5 §	Lag om statsbudgeten	72
	Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU3	72
Anf. 105	NILS FREDRIK AURELIUS (m)	72
Anf. 106	KENNETH KVIST (v)	73
Anf. 107	NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	75
Anf. 108	KENNETH KVIST (v) replik	75
Anf. 109	NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	75
Anf. 110	KENNETH KVIST (v) replik	76
Anf. 111	PETER ERIKSSON (mp)	76
Anf. 112	WIDAR ANDERSSON (s)	79
Anf. 113	PETER ERIKSSON (mp)	80
Anf. 114	WIDAR ANDERSSON (s)	80
Anf. 115	PETER ERIKSSON (mp)	80
Anf. 116	WIDAR ANDERSSON (s)	80
Anf. 117	KENNETH KVIST (v)	81
Anf. 118	WIDAR ANDERSSON (s)	81
Anf. 119	KENNETH KVIST (v)	81
Anf. 120	WIDAR ANDERSSON (s)	81
Anf. 121	NILS FREDRIK AURELIUS (m)	82
Anf. 122	WIDAR ANDERSSON (s)	82
	(Beslut fattades efter 9 §.)	82
6 §	Sekretess i Insättningsgarantinämndens verksamhet	82
	Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU6	82
	(Beslut fattades efter 9 §.)	82
7 §	Ändrade sjukavdrag för statsråden	83
	Konstitutionsutskottets betänkande 1996/97:KU8	83
	(Beslut fattades efter 9 §.)	83
8 §	Marknadsföring av kristallglas	83
	Lagutskottets betänkande 1996/97:LU1	83
	(Beslut fattades efter 9 §.)	83
9 §	Postlagen samt uppföljning av de post- och telepolitiska målen	83
	Trafikutskottets betänkande 1996/97:TU6	83
Anf. 123	PER WESTERBERG (m)	83

Anf. 124 SIVERT CARLSSON (c).....	86	Prot. 1996/97:25
Anf. 125 TORSTEN GAVELIN (fp)	88	6 november
Anf. 126 KARL-ERIK PERSSON (v).....	89	
Anf. 127 PER WESTERBERG (m) replik	91	
Anf. 128 KARL-ERIK PERSSON (v) replik	91	
Anf. 129 PER WESTERBERG (m) replik	91	
Anf. 130 KARL-ERIK PERSSON (v) replik	92	
Anf. 131 ELISA ABASCAL REYES (mp)	92	
Anf. 132 PER WESTERBERG (m) replik	95	
Anf. 133 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik	96	
Anf. 134 PER WESTERBERG (m) replik	96	
Anf. 135 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik	96	
Anf. 136 PER ERIK GRANSTRÖM (s)	96	
Anf. 137 PER WESTERBERG (m) replik	100	
Anf. 138 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik	100	
Anf. 139 PER WESTERBERG (m) replik	101	
Anf. 140 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik	101	
Anf. 141 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik	102	
Anf. 142 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik	102	
Anf. 143 ELISA ABASCAL REYES (mp) replik	102	
Anf. 144 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik	103	
Anf. 145 KARL-ERIK PERSSON (v) replik	103	
Anf. 146 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik	103	
Anf. 147 KARL-ERIK PERSSON (v) replik	104	
Anf. 148 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik	104	
Anf. 149 SIVERT CARLSSON (c) replik	104	
Anf. 150 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik	105	
Anf. 151 SIVERT CARLSSON (c) replik	105	
Anf. 152 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik	105	
Anf. 153 TORSTEN GAVELIN (fp) replik	106	
Anf. 154 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik	106	
Anf. 155 TORSTEN GAVELIN (fp) replik	106	
Anf. 156 PER ERIK GRANSTRÖM (s) replik	107	
Anf. 157 ULF BJÖRKLUND (kd)	107	
Beslut	108	
KU3 Lag om statsbudgeten	108	
KU6 Sekretess i Insättningsgarantinämndens verksamhet	111	
KU8 Ändrade sjukavdrag för statsråden	111	
LU1 Marknadsföring av kristallglas	111	
TU6 Postlagen samt uppföljning av de post- och telepoli- tiska målen	111	
10 § Bordläggning	113	
11 § Anmälan om interpellationer	113	
12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	114	
13 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	114	
14 § Kammaren åtskildes kl. 16.46	115	

Gotab, Stockholm 1996